NOVELE

DE

N. GANE.

VOLUMUL III-lea

EDIȚIA A DOUA

BUCUREȘTI
EDITURA LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.
1886.

www.dacoromanica.ro

NOVELE

www.dacoromanica.ro

Toate drepturile rezervate.

www.dacoromanica.ro

Stabilimentul grafic :
SOCECU & TECLU. — BUCUREŞTI
Strada Berzei, 96.
[28,488].

www.dacoromanica.ro

Borzeştii, sub un soare frumos de primăvară. In două taberi era despărţită ceata copiilor: una infăţişa tabăra Tătarilor sub comanda lui Gheorghie, un copilandru cu plete negre şi cu ochi de mure, iute şi neastĕmpĕrat ca şi Trotoşul ce se prăvale de la munţi; cealaltă era tabăra Moldovenilor sub comanda lui Stefan, un copilandru cu plete blonde, cu ochi albastri gănditori şi cu inimă cutezătoare. Cel intăi era fiu de ţĕran, cel al doilea fiu de Domn.

Ei insă se jucau la un loc pe earba verde, in rĕcoarea aerului, sub stăpănirea dreaptă a soarelui de primăvară.

Şi ambele taberi inarmate pănă 'n dinţi cu puşti de soc, cu săbii de şindilă, cu suliţi de trestii, se băteau amarnic intre ele de clocoteau văile Trotuşului şi se spăriau toţi graurii din tufărişuri. Ear comandanţii călări pe fugari aprigi de nuele alergau cănd la aripa dreaptă, cănd la aripa stingă a oştirilor inşirate, şi-şi imbărbătau soldaţii la luptă.

A ţinut căt a ţinut bătălia nehotărită, dar insfirşit copilul cel cu ochi albastri găn-

www.dacoromanica.ro

STEJARUL DIN BORZEŞTI.*)

A fost odată un timp pe când Molna şi Prutul nu făceau hotar intre trei ţări surori, pe când bourul moldovenesc era singur stăpân pe-o ţară largă, indemănatică, locuită de-un popor ager şi drept păment-tean. De pe atunci deci şi până 'n zilele noastre, remas'a vorba din tată'n fiu, cum că un joc de copii se incinsese odinioară pe şesul Trotuşului, nu departe de satul

*) Subiectul acestei novele mi-a fost istorisit de poetul Vasile Alecsandri proprietarul moşiei Borzeştii.

www.dacoromanica.ro

ditori, care avea darul de a se rĕsboĭ moştenit de la tatăl-seu, invinse pe Tatari, prinse pe Hanul lor, pe neastĕmpĕratul Gheorghie, şi-l legă de-un stejar bĕtrân martur de cea intăi isbândă a viitorului Domn.

Apoi toţi hatmanii şi căpitanii lui Stefan se adunarĕ imprejurul stejarului şi prinserĕ să judece pe Hanul tătăresc, unii pentru vre-o minge furată, alţii pentru vre-o cetate de hărtie dărămată, tot fapte rĕle ce nu puteau fi ertate; ear bietul Han, cu ochii plecaţi in jos, îşi aştepta osinda abia stăpânindu-se de ris.

Insfirşit Stefan după ce ascultă părerea mai marilor oştirii sale, zise cu sprincenele increţite:

— Porunca Domniei mele este să-l spânzuraţi de creanga cea de sus, ca să fie de pildă şi altor neamuri!

Apoi nenorocitul Han fù legat cu frânghie de subsuoară şi ridicat pe creangă in sus in salvele puştilor de soc şi in strigătele de bucurie a oştenilor invingĕtori. Joc nebunatic, copilăresc la care soarele, in mă-

www.dacoromanica.ro

reţia lui, se uita zimbind, el care vĕzuse multe altele pe coaja noastră pămĕnteascâ!.

. . . . . .

Dar, o Doamne, ce se aude?... Ce clocot aduc apele Trotuşului de sus in jos?... Un vifor se stĕrneşte de puterea căruia se leagănă in aer micul Han tătăresc, şi pămĕntul prinde să se clatine şi să sune par'că s'ar fi rĕsturnat stîncile cele mari de la obărşiile Trotuşului. Ear in timp ce Stefan şi intreaga lui oştire stăteau nedumeriţi de vuetul ce se apropia, in timp ce micul Gheorghie in braţele vĕzduhului se gândea la cei ce's spânzuraţi aevea, deodată se vĕzù o ceată nenumĕrată de adevĕraţi Tătari venind in goana mare a cailor spre dĕnşii... şatunci... vai!... toţi copiii cuprinşi de groază, apucarĕ la fugă care 'n cotro, uitând pe micul Gheorghie, care atĕrnat de creanga stejarului zimbea încă in nevinovăţia lui, neştiutor de urgia ce-l ameninţa. Da! el zimbea încă... dar a totvĕzĕtorul soare inceta de a zimbì, căci in acel moment o sută de săgeţi, o sută de suliţi se infipserĕ in trupul lui. Ceriul se

www.dacoromanica.ro

posomorì, frunzele şi crengile copacului pătate de sănge copilăresc se clătinară înflorate.

Treizeci de ani au trecut după această intëmplare, şi micul Stefan schimbănd sabia de lemn pe paloşul de oţel se urcă de pe treaptă pe treaptă pe scara lumii, pănă ce ajunse să fie numit la *Direptate* Domn ţërii Moldovei, inscăunat şi miruit de Mitropolitul Teoctist. Astfel făcëndu-se insuşi *ţiitor peste toată ţara* începù viaţă grea şi anevoioasă, *tot in rësboae şi osteneli**), căci ţara fiind bogată, largă şi indemănatică deştepta setea tuturor vecinilor. Dar cu căt nevoile veneau mai grele peste dënsul, cu atăt inimoşia lui creştea; şi a voit Dumnezeu ca el să meargă din biruinţă in biruinţă, şi numele lui să se mărească tot mai mult, incăt să resbată peste hotarele Moldovei, departe in lumea apuseană şi să resbată prin pătura veacurilor pănă la noi. Ear el, Domn drept credincios şi păměntean, de fiecare biruinţă inălţa căte o biserică spre mărturie

*) Letopiseţul Ureche.

www.dacoromanica.ro

neperitoare de trăinicia neamului nostru și de bunătatea lui Dumnezeu. Mulți ani domnì Stefan Vodă cel Mare in care timp așezâ cu nestrămutare temeliile stăpânirii noastre asupra câmpiilor Dunărei, pecetluind și sfințind această stăpânire cu sângele vĕrsat. — Dar tot nu era liniștit. — Un gând indărătnic il urmărea din copilărie, gândul micului Gheorghie ucis de Tătari; și ori unde s'ar fi dus, ori ce-ar fi făcut, chipul cel oacheș și drăgălaș i se infățișa necontenit cerĕndu-i par'că rĕsbunare.

Eată că intr'una din zile i se aduce veste cum că o mulțime de oaste tătărască a năvălit in țară peste apa Nistrului, pustiind pămĕntul, răpînd cărdurile de vite, dând foc satelor și girezilor de pâne, robind femeile și copiii.

Iute Stefan își intocmì oastea și le eșì inainte la satul Lipinți. — O! de astă-dată nu mai era ca acum treizeci de ani, pe șesul Trotușului, la stejarul din Borzești; era o adevĕrată bătălie cu Tătarii. Stefan cel blond, cu ochi albastri gânditori, călărea nu ca atunci pe o nuea de alun, ci pe

www.dacoromanica.ro

un cal aprig de soiu moldovenesc *) și alerga ca un fulger la toate punctele de bătae vîrindu-se unde primejdia era mai mare.

Și 'n loc de săbii de lemn se 'ncrucișau acum săbii de fer, și'n loc de puști de soc, detunau tunuri de schijă, incăt se 'negrea vĕzduhul de fum, de uneori nu se mai vedea om cu om. Pănă 'n ceriu se inălța rĕsunetul restriștei de pe pămĕnt; ear tătărimea cuprinsă din două părți se măcina și se mistuea ca pleava intr'un vĕrtej de două furtuni ce se ciocnesc. Roș era soarele sus ca in timp de grea cumpănă, roș era pămĕntul jos de sângele ce gălgăea. Dar sufletul bătăliei, acel ce vedea și stăpănea toate: era chipul blond a lui Stefan care se arĕta pretutindene ca o icoană de imbărbătare, dănd inimă oștenilor lui și făcĕndu-i să meargă la biruință sigură.

Și in adevĕr sigură și desăvĕrșită a fost biruința Moldovenilor, căci n'apucase a asfinți soarele, și intreaga urdie tătărească a fost sfărămată și robită prinzĕndu-se pe

*) Proverb persienesc: „Nimic mai frumos decăt un tĕnĕr persan călare pe un cal moldovan."

www.dacoromanica.ro

insuș șeful lor, fiul Hanului tătăresc de peste Volga.

Ear Stefan a dat laudă lui Dumnezeu și a trimis sol de bucurie soției sale Evdochia, sora Țarului Simeon.

Apoi nu trecù mult timp după aceasta și auzind bătrânul Han de peste Volga despre nimicirea oștirii sale la Lipinți, trimise lui Stefan soli incărcați cu odoare pentru răscumpărarea fiului său din robie, ear Stefan răspunse solilor că-i vă da drumul dacă se vor invoì la aceasta mai marii oștirilor lui carè au a fi adunați și intrebați pe malul Trotușului la satul Borzeștii.

Era o zi frumoasă, o adevărată zi de primăvară, ziua in care Stefan își aduna hatmanii și căpitanii pe malul Trotușului sub bătrânul stejar unde micul Gheorghie fusese ucis de Tătari.

Trist părea acum copacul și gărbovit atăt de povoara celor treizeci de ani trecuți peste creștetul lui, cum și de amintirea dureroasă a faptului ce l'a însângerat. De altfel nimic nu era schimbat: acelaș cămp verde inflorit, aceleași ape iuți și neastăm-

www.dacoromanica.ro

pĕrate ale Trotușului, care curg fără repaos pe așternutul lor de prund, acelaș soare dulce și zimbitor care a desmierdat odinioară jocul cel nebunatic de copii. De acelaș stejar sta acum legat un adevĕrat Tătar, fiul Hanului Mengli Gherei de peste Volga, și roată imprejurul lui erau mai marii oștirilor lui Stefan: Hatmanul Arbore, Hatmanul Șendrea, Aprodul Purice, Logofĕtul Tăutu, Vornicul Boldur, și alți mulți oșteni și oameni de frunte; ear in mijlocul lor, drept in fața Tătarului sta insuș Stefan copilandrul de odinioară peste capul căruia deasemenea trecuserĕ cei treizeci de ani ceau gărbovit stejarul, insă din mlădița de copil crescuse acum un alt stejar mai falnic, cu ramuri intinse dela munți și pănă la Mare, la umbra cărora se adăpostea un popor intreg de plugari și de oșteni. Ear mai la o parte stăteau solii lui Mengli Gherei cu darurile de peste Volga.

— „Voi hatmani și căpitani! zise Stefan, „increțind din sprincene; v'am adunat aice „ca să dau in judecata voastră pe fiul Ha„nului tătăresc, și să hotăriți voi inșivĕ de

www.dacoromanica.ro

„i se cuvine ertare sau pedeapsă. Sunt acum „treizeci de ani, eram mic și mĕ jucam sub „acest stejar bĕtrân c'un copil Gheorghie „din Borzești, când deodată năvălì fără „veste asupra noastră Mengli Gherei Hanul „Tătarilor de peste Volga cu o urdie nenu„mĕrată, și ucise fără milă pe nevinovatul „Gheorghie. Eată că acum, cu ajutorul vos„tru și al lui Dumnezeu, fiul aceluiaș Han „a căzut prins in mănile noastre, după ce „și el ne-a călcat țara fără dreptate, a ars „mulțime de holde și sate, a ucis mulțime „de femei și de copii. Părintele sĕu ne tri„mite soli și daruri pentru rĕscumpĕrarea „lui. Las la voea și ințelepciunea voastră „se hotăriți ce i se cuvine!“

Atunci toate frunțile se posomorirĕ, toți ochii se pironirĕ asupra Tătarului, care in acel moment avù neauzita obrăznicie să scuipe asupra Moldovenilor făcĕndu-i „căni“; ear bĕtrânul Hatman Arbore zise următoarele:

— „Măria Ta!... N'am avè ce face cu viața „acestui Tătar, ce ne batjocurește, căci țara „s'a adăpat cu indestul sânge păgânesc,

www.dacoromanica.ro

„şi sângele unuia mai mult, n'ar sporì intru „nimic roada pământului nostru. Dar acest „unul este fiul Hanului tătăresc, şi Măria „Ta care te lupţi deatăţia ani pentru inte- „meiarea neamului nostru, eşti dator să „faci dintr'ênsul pildă, ca să meargă vestea „peste cele patru hotare ale ţĕrii, cumcă „ori-cine samĕnă moarte pe pământul nostru, „moarte culege!"

Atunci toţi intr'un glas strigarĕ: „la moarte, la moarte!..." Ear Stefan intor- cĕndu-se cătră solii lui Mengli Gherei le zise:

— „Duceţi-vĕ cu daruri cu tot la stăpânul „vostru şi spuneţi-i: că atât de mult s'a „scumpit capul fiului sĕu prin sângele creş- „tinesc ce-a vĕrsat, incât el nu are indes- „tulă avere să-l poată rĕscumpĕra. Ear dacă „vrea să-l intâlnească in locul unde s'a „dus, atunci să se incumĕteze să ne calce „hotarele!"

Apoi după ordinul lui, fiul vestitului Han tătăresc Mengli Gherei de peste Volga, stă- pânul Crimeei şi al Ucrainei, spaima Polo- nilor şi a Moscoviţilor, fù ridicat in sus cu

www.dacoromanica.ro

mănile legate la spate și spănzurat de aceeași creangă de care se legăna odinioară micul Gheorghie când fù străpuns de săgeţile tătăreşti; ş'atunci surlele, trĕmbiţile şi darabanele îi făcurĕ cinstea cea de pe urmă, şi o salvă puternică de sineţe impräştiind vestea morţii lui, făcurĕ să salte apele Trotuşului.

Ear Stefan judecănd că bĕtränul stejar şi-a indeplinit menirea, de oare-ce frunzele şi ramurile lui cu sănge au fost spălate de sănge, a poruncit să i se dea foc, şi'n locu-i a zidit, in ąmintirea tovarăşului sĕu din copilărie, o biserică cu hramul Sfăntului Gheorghie.

Deatunci şi pănă astăzi multe s'au intĕmplat, căci patru sute de ani trecut'au peste ţară intovărăşiţi de voi şi nevoi, dar ăncă şi astăzi când merg călĕtorii să viziteze biserica cea neagră din Borzeşti, simt o tainică stringere de inimă, aducĕndu-şi aminte că pe acele lespezi de peatră a călcat odinioară piciorul lui Stefan care a fost sufletul de viaţă, chiagul neamului românesc,

www.dacoromanica.ro

și astăzi încă ochii lor par'că vĕd rĕsărind din întunecimea bolților marea lui umbră care deacum va plutì peste noi in adĕnca viitorime ca un spirit proteguitor.

www.dacoromanica.ro

SGĂRCITUL*).

POVESTE.

Era odată, căci dacă n'ar fi fost nu s'ar fi povestit..... era odată un sgărcit cum nu s'a mai dat in lume, slab, cu faţa afumată, cu spinarea indoită şi ferfeniţos incăt ai fi crezut că-i lipit pămĕntului de sărăcie, şi doar in beciul casei sale şedeau putinele cu bani de aur şi de argint cum ar şedea la alţii putinele cu castraveţi şi cu varză. Insă ferească sfăntul să fi pus el măna intr'ĕnsele, şi când o punea era numai pentru a sporì numĕrul banilor, ear niciodată

*) Poveste de peste Olt spusă mie de d-nul Gheorghie Chiţu.

www.dacoromanica.ro

pentru a-l impuţina. El, cu femeea şi cu trei copii, măncau abia cât trebuea pentru ca să nu moară de foame, şi se îmbrăcau abia cât trebuea ca să nu se zică că umblă în pielea goală; de altminterea erau goi la degetele picioarelor, goi la coate, goi la spinare, încât vêntul îi cuprindea din toate părţile.

— Bărbate! îi zicea uneori femeea; ce nu cumperi nişte cizmuliţe şi nişte haine mai calde pentru bieţii copii, că vezi cum tremură de frig sêrmanii?

— Cu ce dragă să le cumpĕr?... Nu ştii că n'am de unde.

— Cum n'ai de unde?... Dar nu sunt în beciul casei destui bani să îmbraci o oaste întreagă zece ani dearêndul şi încă să-ţi mai rĕmăe.

— Taci soro!... Să nu te-audă cineva... Acolo nu putem pune mâna; aceia sunt bani albi pentru zile negre.

Astfel duceau ei o viaţă chinuită şi ticăloasă, întocmai ca nişte cerşitori, şi în casa lor nu mai era nici vreme bună, nici veselie, nici dragoste între părinţi, nici jo-

www.dacoromanica.ro

curi intre copii, căci şi copiii sĕrmanii erau imbĕtrăniţi fără vreme de necazurile ce-i incunjurau. Numai un singur om dintre dĕnşii avea căte o clipă trecĕtoare de bucurie: era sgărcitul cănd se coborea noaptea in beciu ca un hoţ cu fănarul acoperit şi-şi reveduia putinele. Să-l fi vĕzut atunci cum îşi vîra măna pănă 'n coate in banii de argint şi de aur, cum îi vrăvuea, cum îi făcea să sune, cum se uita dus la zimţii şi la pajurile lor strălucitoare. Atunci era fericit!... „Aceştia toţi sunt ai mei!" şoptea el inecăndu-se de bucurie. Dar fiindcă nu-i lac de bucurie fără un strop de venin: „Ah! De-aş putè să-i indoesc!" adăugea el suspinănd. Apoi se urca tot in vîrful degetelor precum se coborise şi cănd ajungea sus, îşi mai arunca ănc'odată ochii spre gura beciului unde-şi ştia comorile mistuite, şi găndea in sine: „Nu! Nu! ferească Dumnezeu... nu pot să-i cheltuesc... Aş crede că-mi cheltuesc insuşi zilele vieţii!"

Şi cum sta el astfel in toate zilele, şi in toate nopţile cu găndul pironit numai la păstratul şi sporitul banilor, eată că i se

www.dacoromanica.ro

infăţişă un om bĕtrân cu barba albă şi lungă până la brĕu, un fel de pusnic venit par'că de pe ceea lume (mare lucru să nu fi fost un năzdrăvan) şi-i spuse in taină că pe cutare vîrf de deal, lângă cutare teiu este o comoară ingropată de sute de ani, aşa de bogată, incât lumina aurului nemai putĕnd sta inăduşită in pămĕnt, a izbucnit intr'o zi afară ca o pară de foc mare şi naltă cât teiul de alăturea. Ochii sgărcitului se aprinserĕ de poftă.

— Şi cine va cheltuì cu săparea comorii? intrebă el.

— Apoi de asta doar am venit la d-neta. Aur la aur trage, că eu unul n'am decât bĕtrâneţele.

— Dar dacă nu voiu găsì nimic, cum va remânè cu cheltueala făcută.

— Atunci, ferească Dumnezeu, te voiu argăţì eu o lună de zile fără leafă numai pé pâne şi pe apă.

— Fără pâne şi fără apă,... dacă-ţi place! adause sgărcitul răstit.

— Fie şi aşa! rĕspunse moşneagul.

A doua zi in zori de ziuă, patru oameni

www.dacoromanica.ro

săpau pe vîrful cel de deal, lângă teiul arĕtat de moşneag ; ear sgărcitul sta pe malul gropii cu ochii aţintiţi in jos par'c'ar fi voit să pĕtrundă cu vederile pănă in mărunţaele păminţului. Şi săpau oamenii, săpau in sudoarea frunţii; şi groapa se făcea tot mai adĕncă : de-un stănjin, de doi, de trei, cănd eată că hărleţul lucrătorilor atinse o peatră care rĕsuna a gol.

— Aice e comoara !... gândì sgărcitul. Eşiţi oameni buni afară să intru eu !

Oamenii eşirĕ pe scară afară ; sgărcitul se coborì inlăuntru şi prinse cu hărleţul să cerce sunetul petrei şi să o curăţe de păminţ, doar va putè-o urnì mai uşor din loc, cănd deodată piatra mişcată ca de-o părghie, se ridică singură, şi un puiu de drac nostim şi mititel eşì de sub dĕnsa intr'o volbură de foc, şi sărì năprasnic in gătul sgărcitului sărutăndu-l şi mulţămindu-i că l'a scăpat din inchisoare.

— De cinci mii de ani, din vremea potopului, zise drăcuşorul, decănd stau aice ghemuit cu genunchile la gură ; şi deasupra mea s'a adaus păminţul pături peste pă-

www.dacoromanica.ro

turi, şi de n'ai fi venit tu să-mi ridici piatra de pe piept, cine ştie de nu mi-ar fi putrezit oasele aici de bătrâneţe.

Vorbind astfel, puiul cel de diavol intr'una sărea şi sburda de bucurie, şi era hazliu bată-l să-l bată, cu pielea lui cea neagră şi lustruită par'c'ar fi fost unsă cu smoală, cu aripioarele lui de liliac, şi cu ochii cei roşi şi isteţi care par'că-ţi găceau gândul. De n'ai fi ştiut că-i ucigă-l crucea, ţi-ar fi fost mai mare dragul să te uiţi la el.

— Haide să te duc la tata cel bătrân, la Scaraoski, îi zise drăcuşorul; şi drept mulţămită că m'ai scăpat, îţi va da ce-i cere. Sgărcitul văzând că in loc de comoară a dat peste ducă-se pe pustii, dar că printr'ensul poate tot atât de bine să-şi ajungă la scop, primì să-l intovărăşească in iad, insă îi cerù mai intăi să jure pe coarnele lui de drac, că nu-l va face nici un neajuns, şi că-l va aduce inapoi viu şi sănătos in lumea cu soare.

— Jur! răspunse acesta intinzând mâna cu evlavie. Nu sunt doar *om* să resplătesc cu rău binele ce mi-ai făcut. Negru-i dracul,

www.dacoromanica.ro

dar tot nu-i aşa de negru precum îl credeţi voi!

Atunci... intocmai cum ar ridica vulturul un puiu de găină in aer, drăcuşorul ridică in sus pe binefăcătorul său, îl puse călare după cap, intinse aripile şi se inălţă cu el in văzduh. Şi merse, şi merse până ce ajunse deasupra buricului pământului, unde se făcea o groapă ca o fântână părăsită din care eşea un miros greu de silitră şi pucioasă.

— Deacum intrăm in impărăţia iadului, zise el; ţine-te bine şi nu te teme.

Amăndoi prinseră deci să se coboare in cea groapă fioroasă care mergea drept in jos, şi de ce se coboreau, de ce lumina zilei se impuţina, până ce de la o vreme se făcù mică ca o stea ce abia mai licura deasupra creştetului. Eată-i ajunşi dinaintea unei porţi mari de aramă, in care puiul de drac ciocănì de trei ori.

— Pe aice, zise el, au intrat Isus Christos, Toderică jucătorul de cărţi şi Ivan Turbinca.

Ear sgărcitul asculta şi se mira.

www.dacoromanica.ro

S'a deschis deci poarta in două laturi scărţiind in ţiţine şi după ce-au trecut călătorii, earăş s'a inchis; ear ei au mers inainte, ş'au mers tot in jos spre adêncul păméntului prin o pustietate neagră, luminată numai de fulgere şi de fântânele cu păcură arzétoare in care se scăldau sufletele pécătoşilor... Ş'au mers... ş'au mers... până ce-au dat de-o apă mlăştinoasă şi urită la malul căreia îi aştepta o luntre ş'un luntraş.

— Găteşte un gologan pentru luntraş! zise puiul de drac sgărcitului.

— Eu... un gologan!... réspunse acesta inspăiméntat, acoperindu-şi buzunarele cu mânile; pentru ce să dau luntraşului un gologan?

— Ca să ne treacă dincolo... Nu ştii că deaceea se pune morţilor totdeauna un gologan in palmă.

— Nici mort, nu voiu face această cheltueală, da încă viu. N'am gologani de pierdut. Luntraşul m'a trece şi degeaba, sau dacă nu, voiu rémânè dincoace pe mal.

www.dacoromanica.ro

— Ai uitat că mergem la tata Scaraoski să-ţi răsplătească binele ce mi-ai făcut.

— Ai dreptate, zeu!... răspunse sgărcitul resgândindu-se. Apoi el scoase un gologan din buzunar, şi după ce-l privì cu drag pe amêndouĕ feţele ca pe un odor de la care trebue să-şi iee ziua bună, îl dădù oftând in mâna luntraşului; ear in mintea luí îşi zise: E ban pus la dobêndă; cu peştele cel mic se prinde pe cel mare.

Luntraşul prinse să vêsleascâ, şi luntrea cu călĕtoriì plecà pe apa mlăştinoasă spre malul celalalt.

Ajunşi dincolo, ei au luat-o inainte la picior..., ş'au mers... ş'au mers, că-i lungă şi largă impĕrăţia lui Scaraoski, cu loc de-ajuns să 'ncapă toate sufletele pĕcătoşilor din lumea cu soare: şi 'n calea lor au intâlnit turme intregi de suflete pe care vêntul cel rĕu le biciuea şi le 'nvĕluea; şi au auzit feliurite limbi şi graiuri şi bocete şi vaete, incât pĕrul bietului sgărcit se ridica măciucă in vîrful capului.

— Mult o să mai mergem aşa? intreba el pe puiul de drac.

www.dacoromanica.ro

— Nu!... Ia cât cole... Un deal ş'o vale ş'o limbă de pădure.

Şi-au mai trecut intr'adevĕr un deal: era dealul osindei de pe vîrful căruia, pĕcătoşii dădeau drumul la câte-o stîncă de-a roata în vale, ş'apoi se coboreau de o ridicau pe umeri până in vîrf, şi ear îi dădeau drumul şi aşa necontenit in vecia veacurilor.

Şi-au mai trecut o vale; valea plăngerilor in fundul căreia curgea un riu adunat numai de lacrimi.

Şi-au mai trecut şi o pădure, pădurea de foc unde nenumĕrate suflete unse cu smoală până la brĕu ardeau cum ar arde o pădure de brazi. Şi insfirşit au ajuns dinaintea cetăţii lui Scaraoski.

— Ce face tata? intrebă drăcuşorul pe portar.

— Şede la masă, rĕspunse acesta.

— Cu atăt mai bine îl vom gasì in chef bun.

Intr'o şală mare, afumată, cu bolţi sprijinite pe coloane, şedea in capul mesei Intunecimea Sa, Marele Scaraoski negru ca un

www.dacoromanica.ro

fund de ciaun, cu două coarne in frunte şi cu toiagul impĕrăţiei in mănă. De-oparte şi de alta, roată imprejur, şedeau fiii şi fiicele lui, nepoţii şi nepoatele, strănepoţii şi strănepoatele: sumedenie de draci de toată măna, de toată mĕsura, care de care mai negri şi mai sluţi. Ear la masă cine slujeau, cine schimbau tacămurile, cine umpleau paharele cu vin, cine apărau mesenii de muşte cu apărători de păun?... erau sufletele goale ale Domnilor şi Domniţelor, ale Crailor şi Crăeselor, ale Impĕraţilor şi Impĕrăteselor, ale Mitropoliţilor, Patriarhilor, a tot ce-a fost odinioară in lume mai mare şi mai puternic peste popoare şi peste oştiri. Şi unde nu se lăfăea Scaraoski vĕzĕndu-se incunjurat de nişte slugi aşa de neam, care ştiau bine slujì, fiindcă şi ele fusese odată bine slujite in viaţa păminteascâ.

— Poftă bună, tată!... strigă puiul de drac făcĕndu-şi loc cu coatele pintre mulţimea slugilor, ca să ajungă mai aproape de el.

— Ah! Tu eşti Michiduţă!... Unde ai fost până acuma, şi cine-i acest nemernic

www.dacoromanica.ro

muritor care indrăzneşte să calce in impărăţia mea?

— Să vezi tată! rĕspunse Michiduţă cu aer smerit; ştii atunci cănd a fost potopul... atunci cănd am impoporat şi noi iadul cu atătea suflete.

— Ei... bine?

— Ei — bine — atunci... Sfăntul Ilie cel care umblă cu căruţa prin nouri, mănios se vede că i-am smomit o mulţime de suflete pe care ar fi dorit să le aibă in ceriu, răpezì asupra mea o stîncă uriaşă care mĕ prăbuşì in pămĕnt, şi deatunci şi pănă astăzi am stat ghemuit sub stîncă cu genunchile la gură fără să mĕ pot invĕrtì nici in dreapta nici in stînga; cănd insfirşit acest muritor săpănd pămĕntul ce s'a fost aşezat păturì peste păturì deasupra stincii, mĕ scăpă din inchisoare... Dă-i tată o resplătire!

— Tu ai scăpat pe Michiduţă de sub stîncă? zise Scaraoski aţintindu-şi ochii sĕi de jaratic asupra sgărcitului.

— Eu, Intunecimea Voastră! rĕspunse sgărcitul plecăndu-se pănă la pămĕnt.

www.dacoromanica.ro

— Şi ce vrei de la mine?... adause el cam pe nas, aşa cum au obiceiu căte-odată Domnii să vorbească.

— Bani!... Intunecate Impĕrate... şi ear bani!

Atunci Scaraoski care era ceva cam după masă, ne mai putĕndu-şi stăpăni cheful, trăntì un hohot de ris de se clătinarĕ bolţile şi temeliile iadului.

— Da prost mai eşti omule!... Mai că nu-mi vine a crede că tu ai scăpat pe Michiduţă de sub stîncă.

— Dă-i, tată, dă-i! mijlocì Michiduţă cu glas induioşat.

— Ce să-i dau, copile?... Da nu ştii tu că eu n'am tarapana aice in iad; că toţi banii de pe pămĕnt sunt d'inainte hotăriţi la cine să se impartă şi căte căt anume?... Eu nu fac bani, ci iau de la unii şi dau la alţii după imprejurări.

— Atunci ia de la toţi şi dă la mine, rĕspunse sgărcitul.

— Eşti prea pofticios, băgă de samă stăpănul tartarului; aceasta n'o pot face: mtăi, pentrucă aş călca insumi cărţile mele

www.dacoromanica.ro

impĕrăteşti prin care am prevĕzut toate anume cum să fie deacum pănă'ntr'o sută de ani; al doilea, pentrucă de azi pănă'ntr'o sută de ani ar trebuì să-mi inchid porţile iadului şi să nu mai am nici un căştig de suflete in impĕrăţia mea.

— Pentru ce?... intrebă sgărcitul nedumerit.

— Pentrucă banul duce pe om in ispită. Şi dacă ţi-aş da numai ţie toate comorile din lume, te-aş căştiga numai pe tine, ceea ce nu-mi e deajuns. Cere dar altăceva!...

Sgărcitul îşi bătù capul ca să ceară, dar nu se pricepù; gândul lui tot la bani era.

— Tată, zise atunci Michiduţă; n'ai să laşi tu, cogemite impĕrat, pe acest om să se intoarcă cu mâna goală de la scaunul impĕrăţiei tale. Dăruieşte-i măcar averea lui, acea care o are mistuită in beciul casei sale.

— Cum să i-o dăruesc?... Nu ştii tu că acea avere e a lui Şloim sin Iţic?

— Ce Şloim sin Iţic? zise sgărcitul deşteptându-se ca dintr'un vis.

— Da! da! aşa e scris in cartea neagră. Tu ai s'o vătăjeşti, s'o ingrijeşti şi s'o spo-

www.dacoromanica.ro

reşti ca o slugă credincioasă şi fără simbrie a lui Şloim sin Iţic; dar n'ai voe să pui mâna pe ea, să cheltueşti un ban măcar. Ear după ce-i murì, copiii tĕi au s'o bată toată la talpe in căţiva ani, şi toată are să intre in punga lui Şloim sin Iţic. M'ai inţeles acuma?

— Vai de mine şi de mine!... strigă atunci sgărcitul desperat... De asta m'am muncit eu o viaţă de om şi am adunat o comoară intreagă de aur, tot galbeni unul şi unul, frumoşi, cu zimţ şi drepţi la cumpĕnă, ca să pue mâna pe ei un parhal de jidan!... Nu te'ndura, stăpâne, de mine şi de bănişorii mei!

— Fie-ţi milă de dĕnsul, tată, zise Michiduţă, şi dărueşte-i averea lui, pentru hatîrul meu!

— Nu-mi e de alta, rĕspunse bĕtrânul Scaraoski pe jumĕtate induplecat, dar pierd sufletul lui Şloim sin Iţic.

— N'aibi grijă, tată, îţi voiu aduce eu alţi zece in loc.

— Ei bine... hait!... zise Scaraoski, a lui să fie; i-o dăruesc pentru hatîrul tĕu.

www.dacoromanica.ro

Atunci sgărcitul pătruns de bucurie se inchină până la pămênt, ear Scaraoski, care se afla in momentele lui de marinimie îi dădù pe deasupra un pahar de vin, pe care sgărcitul îl bĕù de duşcă in sănătatea Intunecimii-Sale; apoi incălecând pe umerii lui Michiduţă plecă cu intreită răpeziciune in sus spre lumea cu soare, şi cât ai bate'n palme ajunse şi descălecă la uşa casei sale.

Când insă îşi aruncă el ochii in lăuntrul casei şi-şi vĕzù femeea desculţă şi ferfeniţoasă, copiii storşi la faţă, goi şi flămânzi, se simţì cuprins de groază.

— Da bine femee, se poate să umbli ruptă ca o cerşitoare şi să ţii copiii aşa de rĕu?... Uite!... n'au nici cisme, nici haine pe dĕnşii... Ce insemnează aceasta?

— Ce să fac, bărbate, de unde să le dau?

— Din banii noştri, că doară's drepţi ai noştri. Pentru ce-i avem?... ca să ne uităm numai la dĕnşii, şi să perim de frig şi de foame... Trimite indată şi cumpĕră tot ce trebue pentru imbrăcăminte şi hrană... Na!... grăbeşte-te!

www.dacoromanica.ro

Atunci el scoase din buzunar un pumn de bani şi-i dădù nenumĕraţi in mâna femeei lui care se uita cu mirare la dĕnsul, necrezĕndu-şi ochilor şi auzului.

Apoi puţine zile după aceea, când îşi vĕzù el casa grijită, văruită şi imbrăcată cum sunt toate casele unde locuesc oameni de omenie; când îşi vĕzù femeea şi copiii veseli, gătiţi cu haine nouĕ şi curate cum nu mai fusese niciodată, când vĕzù pe masa lui mâncări de-acele ce merg la inimă şi aduc rumeneala 'n faţă, el, sgârcitul de odinioară, sta şi se uita uimit in toate părţile, par'c'atunci pentru intâiaş-dată inţelegea bucuria vieţii; şi nu se mai sătura de a-şi privì şi a-şi desmierda femeea şi copiii, par'c'atunci pentru intâiaş-dată simţea in inima lui dragostea de soţ şi de tată.

Şi aşa a trăit inainte, traiu bun şi fericit... când intr'una din zile i se infăţişâ earăş moşneagul cel năzdrăvan cu barba albă până la brĕu şi-i zise:

— Am venit să te argătesc o lună de zile fără simbrie, fără pâne şi fără apă... precum ne-a fost tocmala.

www.dacoromanica.ro

Ear fostul sgărcit, căci acum nu-i mai putem zice altfel, în loc să-l iee la argăţit îi dăruì o pungă cu bani şi-l poftì la masă, o masă imbelşugată ca de Domn, la care am fost şi eu poftit; şi după ce am mâncat bine şi m'am săturat, am incălecat pe o şea şi v'am spus-o aşa!

www.dacoromanica.ro

ION URDILĂ.

I.

Dau unde dau şi ear mĕ 'ntorc la timpul tinereţelor mele... zise Constantin prietenului sĕu Gheorghie.

Amĕndoi stăteau la gura sobei, adĕnciţi căte-intr'un jilţ şi pufăeau din lulele.

— Să vedem ce vei desgropa dintr'ĕnsele? rĕspunse Gheorghie, care se aşezâ mai indemănatic spre a asculta.

Constantin tuşì, îşi drese glasul, se uitâ un moment gănditor la roţile de fum ce

www.dacoromanica.ro

eşeau din lulea, apoi începù astfel pe un ton melancolic:

— O să-mi zici: „Ce-i pasă lumii de tinereţele tale!“... Aşa-i!... dar ce să fac, dacă, mie unuia, acolo îmi place să-mi desfătez gândul, dacă numai acolo regăsesc zilele cele frumoase, pline de sănătate, de speranţă şi de voe bună, zile care n'au să se mai întoarcă... Am ajuns şi eu ca bogataşul sărăcit, căzut în slăbiciunea de-a numai vorbì decât de pierdutele lui averi... Răscolind deci vraful filelor rupte din viaţa mea, eată că dau peste o istorioară, uitată sub colbul trecutului, care însă se leagă atât de strins cu inima mea, încât nici astăzi, că au trecut zecimi de ani la mijloc, nu o pot spune fără un pic de înduioşare.

Aveam, zic, în casa noastră o slugă veche şi credincioasă, la care tata ţinea fórte mult; dar era slut, mănia păméntului. Avea mai întâi nişte ochi fără culoare, fără gene şi fără sprîncene. Când se uita la mine îmi venea să cred că nu mă vede. Apoi era ciupit de vérsat, de nu găseai loc sănătos pe obrajii lui nici cât ai pune un vîrf de

www.dacoromanica.ro

ac; şi mai era pleş la cap ca un genunche, avea picioarele haitişe par'c'ar fi fost indoite de călărie şi pe lângă toate aceste îl chiema şi Ion Urdilă. Te las să judeci ce haz făceau fetele de dănsul. Să nu crezi insă că era om morăcănos, rău sau pizmătareţ, cum sunt obicinuit oamenii sluţi. Dincontra era blajin, glumeţ şi cinstit de puteai zidi o cetate pe cuvêntul lui. Nimic nu făcea tata fără să se sfătuească cu dănsul.

— Ioane, oare să fie vreme de scos la plug?

— Ioane, oare grăul nu-i de secere?

— Ioane, oare cum vor sta preţurile anul acesta? Ear Ion răspundea aşezat şi lămurit ca un cărturar. Pe lângă lucrul câmpului el mai ştia şi multe meşteşuguri, precum: strugăria, butnăria, grădinăria, ba ştia să facă şi vutcă şi să coasă la gherghef. Un fel de om, cum s'ar zice, bun la toate. Lui îi erau incredinţate cheile de la cămară şi de la pivniţă, căci nu era beţiv; el sta la ciuruitul şi datul grăunţelor la cai, el la impărţitul tainurilor in curte. Deşi nu era recunoscut, nici prin leafa ce lua, nici prin

www.dacoromanica.ro

hainele ce purta, ca mai mare asupra celorlalte slugi, căci din causa sluţeniei n'ar fi avut indestulă autoritate pentru aceasta, totuş trebile de incredere el le indeplinea. Ş'apoi ce leafă mai avea bietul Ion Urdilă? Treizeci lei vechi pe lună şi două rënduri de căputături pe an!... cum se dădea peatunci... O nimică pentru atăta dragoste de lucrul stăpănesc. Ear hainele lui erau totdeauna aceleaşi şi vara şi iarna: niste pantaloni largi cu prohab, increţiţi la mijlocul trupului in forma şalvarilor şi un surtuc acărui poale lungi îi cădeau oblu pe genunchi; toate aceste croite vecînic din acelaş soiu de şăiac monăstiresc şi de aceeaşi culoare. De cum m'am trezit, am vĕzut pe Ion Urdilă in casa noastră, tot aşa de bĕtrăn, tot aşa de slut, tot aşa imbrăcat, incăt timpul curgea par'că fără să-l schimbe; şi căt pentru mine n'aş fi putut inţelege casa noastră fără dënsul, aşa cum era, dar nici el s'ar fi putut inţelege pe sine insuş de-altfel sau aiurea undeva decăt la noi.

Pe vremea aceea nu era poştă de cai, nici telegraf, nici drum de fer, abia de erau

www.dacoromanica.ro

drumuri bătute; ear hoţii foeau in toate părţile ca prin satul lui Cremene. Tot Ion era purtătorul nostru de ştafete. Numai ce auzeai pe tata zicĕndu-i:

— Ioane! ţine scrisoarea şi punga asta cu bani şi du-le la Iaşi, la *cutare*.

Ion punea scrisoarea in sin, punga la chimir, sub cămeşă, apoi mergea pe jos, trei zile incolo şi trei zile incoace, pe cărările cele mai drepte, pe poticele cele mai neumblate, mergea mai răpede cu picioarele lui haitişe decăt ar fi mers altul cu picioarele drepte şi niciodată nu lipsea un ban, niciodată nu intărzia cu o oară.

Toate mergeau bine, numai cu fetele din casă Ion Urdilă nu prea ducea traiu bun, căci nu era zi lăsată de Dumnezeu ca ele să nu chicotească la spatele lui, să nu-i facă fel de fel de şotii: ba schimonosindu-i numele, ba aninăndu-i petici pe la spate, şi căte şi mai căte. „Taci că te dau pe măna lui Urdilă!“ era amenințarea cea mai luătoare in ris ce se putea face unei fete. Ear bietul Urdilă, care avea conştiinţă despre sluţenia lui, le suferea toate, şi faţa-i

www.dacoromanica.ro

blajină nu destĕinuea niciodată vre-o urmă de mănie sau de dor. Treceau fetele oacheşe şi bălăi pe dinaintea lui, sburdau, se hărjoneau de le săltau sinurile şi el le privea cu ochii sĕi şterşi, ca un filosof ce nu-şi bate capul cu asemene nimicuri. — Bietul om!... Toată dragostea lui se'nţelenise in lucrul stăpănesc, şi ori-ce altă simţire părea străină de inima lui.

Dar binele nu ţine cât lumea; după senin vine furtuna, zic oamenii; căci aşa ne e dat să cunoaştem, pe rĕnd, ambele feţe ale vieţii.

Aşa intr'una din zile, tata, sufletul casei noastre, omul cel scurt la vorbă şi cald la inimă, care ţinuse atâta timp, spre mulţămirea tuturor, cârma trebilor in mână, inchise ochii pe neaşteptate, şi la vĕrsta de optsprezece ani, remăsei trist şi orfan sub epitropia unei mătuşe, varga lui Dumnezeu. O, Doamne ce schimbare! Cu venirea ei, focul a intrat intre noi. Naltă şi sdravănă, cu nişte ochi aspri, bulbucaţi, gata de pălmuit şi vecĭnic nemulţămită de tot ce se făcea, eată noua noastră stăpănă. Din ziua

www.dacoromanica.ro

d'intăi ea luă cheile de la cămară, de la pivniță, de la hambar, prinse să grijască, să văruească in toate părțile, schimbă mobilele dintr'o odae intr'alta, par'c'ar fi voit să nu remăe nici o urmă de ce-a fost mai nainte, și toate acestea le făcea intovărășite de vuet, cu vorbe ca de-aldeaceste, zise in gura mare: „Da bine, asta casă de om era?... Se poatè mai mare risipă, mai mare bătae de joc?..." Astfel îi umbla gura de dimineață pănă'n sară și nici că mai obosea.

Ș'apoi era evlavioasă, scumpa mea mătușă, și cu visul Maicii Domnului totdeauna in sin. Mai ales dimineața era cu inima plină de umilință, când se inchina dinaintea iconostasului: „Tatăl nostru carele ești in ceriuri, sfințască-se numele tău, facă-se voea ta"... *Cioară, ardă-te-ar para focului*, striga deodată in mijlocul rugăciunii, *nu vezi colbul pe scrin?*... Apoi sărind, ca o leoaică, in spatele slujnicei ce-i eșea inainte, o lua de ureche și o vîrea cu nasul in oclb; și ear își urma inchinăciunea: „precum in ceriu așa și pe pămènt; pănea noastră cea de toate zilele"... etc.

www.dacoromanica.ro

Ciudat era, că pentru a ocărî şi a bate nu avea trebuinţă să-şi easă din fire, ca alţi oameni. După o pereche de palme, date de exemplu în timpul mesei, ea mistuea tot aşa de bine ca-şi când ar fi băut un pahar de apă răcoritoare. Ochii ei stăpăniţi de dorinţa de-a găsì totdeaune pricini, alergau necontenit prin colţuri, pe mobile şi pe sub mobile, ca doar vor descoperì vre-o aţă de paingăn sau vre-un lucru cât de mic, care să nu fie la locul său, ş'atunci... vai ş'amar!...

Incetul cu incetul zimbetul şi voea bună perirĕ din casa noastră, lumea umbla numai pe vîrful degetelor, vorbea numai la ureche, slugile fugeau pe-un cap; numai Ion Urdilă, incontra căruia se indrepta cu deosebire ura mătuşei mele, sta nedeslipit de pragul casei noastre. Eu unul abia aşteptam ziua plecării mele in străinătate, spre a-mi urma studiile şi a pune capĕt vieţii nesuferite ce duceam. Păn'atunci făceam toate chipurile să vĕd, cât se poate, mai rar pe iubita mea mătuşă. Mĕ duceam pe la vecini, mĕ primblam călare prin ţarină, mergeam la vĕnat

www.dacoromanica.ro

sau la pĕscuit cu undiţa la iaz; dar mai des decăt ori-unde, mergeam la iaz unde intălneam pe Ilinca, o fată de suflet a morăriţei, cu care-mi plăcea să stau de vorbă, nu doar c'aş fi iubit-o sau că m'ar fi iubit ea pe mine, ci pentrucă era tĕnĕră şi veselă, şi eram prieteni din copilărie.

Neinţeles insă era că lui Ion Urdilă nu-i plăcea să mĕ vadă impreună cu Ilinca. Feliurite cuvinte găsea el, care de care mai nepotrivite, spre a mĕ impiedeca să merg la moară; ba se temea să nu rĕcesc din cauza umezelei, ba Doamne fereşte să nu mĕ 'nec, tot vorbe fără temeiu, care-mi intrau pe-o ureche şi-mi eşeau pe cealaltă; ear eu, nebăgător de samă cum eram, îmi puneam pălăria pe ceafă şi mĕ duceam puşcă la moară. De la un timp observăi că de căte ori mĕ intorceam de-acolo, trebuea să intălnesc pe Ion prin imprejurimi, făcĕndu-şi feliurite trebi, insă tot mai trist şi mai slăbănogit îmi părea. Oare nu cumva...? găndii eu in mine... Ce vorbă!... Ar putè să-i fie bunic, nu tată!... E cu neputinţă.

www.dacoromanica.ro

Astfel năşteau şi pereau, rĕnd pe rĕnd, prepusurile in mintea mea.

Intr'o zi coborindu-mĕ, după obiceiu, la ìaz, vĕzui pe Ilinca cum sta intr'o mică luntre legată de mal. Atunci fără să mĕ gândesc mai departe, sării in luntre, o desprinsei, şi din douĕ, trei lopeţi, o dusei la adĕnc. Negreşit, n'am avut nici o precugetare cănd am făcut toate aceste, căci—precum spusei — nu iubeam pe Ilinca, nici ea nu mĕ iubea, ci eram numai ca nişte buni tovarăşi din copilărie... Dar acum, fiind aşa aproape de dĕnsa, legănat pe faţa apei, neauzind alt vuet decăt vuetul măcinişului, neavĕnd alţi marturi decăt bătlanii ce se roteau deasupra capetelor noastre, şi colo sus soarele care ne imbrăţişa in razele lui, mărturisesc că eram mişcat... Da, eram mişcat, şi ăncă atăt de mult, incăt nu puteam să deschid gura, să zic un cuvĕnt... Ce se petrecea in mine?... Nu ştiu!... Ştiu numai că aveam un fel de stringere de inimă şi — lucru ciudat — găceam că in acelaş timp şi ea era cuprinsă de simţirea stranie ce mĕ turbura; şi ea inţelegea că

www.dacoromanica.ro

intre noi e ceva care nu fusese mai nainte, că deastădată sunase pentru noi o oară ce nu se mai aseměna cu celelalte, o oară care in şirul vieţei noastre punea hotar intre trecut şi viitor; şi toate aceste mute destăinuiri se preschimbau in sufletele noastre cu iuţeala fulgerului, par'că acum pentru intăia dată ne vedeam şi ne pricepeam. Intr'adevěr, mě uitam acum la Ilinca ca un om ce se trezeşte din somn, şi nu mě dumeream cum de n'o vězusem tot astfel din capul locului, eu care o cunoşteam de atăţia ani; cum de nu-i vězusem ochii cei mari şi negri, talia subţire, pěrul cel frumos care despletit i-ar fi atins genunchii, picioruşele cele mici, făcute la strug, pe care le desmierda apa. Priveam, ce-i drept, cum apa le desmierda, cum, geloasă par'că de privirile mele, tot mai mult le cuprindea; nu băgam de samă insă, in ameţeala mea, că apa se revěrsa in luntre peste margini, că luntrea, prea mică pentru a ne susţinè pe aměndoi, incet, incet se cufunda, şi impreună cu děnsa ne cufundam şi noi... O Doamne!... Eată-ne duşi pănă la glezne, pănă la ge-

www.dacoromanica.ro

nunchi... eram pierduți... adĕncul ne inghițea.... Cănd deodată Ilinca își deschise brațele și se incleștă de mine. Era palidă ca moartea sĕrmana, fără rĕsuflare, fără conștiință de sine; ear eu n'am graiu să spun ce-mi fulgera prin creeri in acel moment suprem, in care vedeam pe deoparte că prăpastia mĕ soarbe, ear pe de alta simțeam pĕrul Ilincăi că-mi atinge obrazul, simțeam inima ei că bate peste a mea. Cugetele cele mai ciudate și mai contrare îmi năvăleau in minte, așa că nici acum nu pot să-mi dau samă ce mĕ stăpănea mai mult in acea clipită de cumpĕnă: frica de moarte, sau dragostea pentru Ilinca? Știu atăta, că deși vedeam moartea cu ochii, totuș imbrățișați cum eram, piept la piept, gură la gură, in cea d'intăi și mai caldă mărturisire de dragoste, par'că-mi venea să strig: *„de-acum ce-mi pasă!"* Apoi ochii noștri se inchisĕrĕ, buzele noastre se atinserĕ... și de-aci inainte numai știu nimic, căci eram duși pe altă lume...

www.dacoromanica.ro

II.

Ne-am trezit in moară cu Ion Urdilă la căpětăiul nostru. El care nu mě pierdea din ochi, m'a vězut cănd am sărit în luntre, cănd m'am cufundat in apă şi intr'o clipă ne-a scos pe aměndoi. Sěrmanul Urdilă!... Cum era de palid, cum i se bătea pieptul! Era mai spěriet decăt noi inşine. Intr'una îşi frăngea mănile, se văicăra, ne scutura de apă, ne incălzea şi tot nu-şi mai venea in fire, deşi ne vedea acum deplin sănătoşi. Ear eu unul, mě simţeam cuprins de-un fel de ruşine faţă cu privirile lui mustrătoare, aşa că, după ce m'am intors acasă, trei zile am stat inchis in odae, fără să mai dau ochi cu Ilinca. Eram intr'o stare sufletească cu anevoe de lămurit. Par'că visasem un vis şi-mi remăsese, oare-cum, inima impărţită in două: intre dragostea către Ilinca şi recunoştinţa către Ion care îmi scăpase viaţa. Insă de astădată Ion căuta intr'un chip cu totul vederat să mě depărteze de Ilinca.

— Cuconaşule, îmi zicea el cu voace tristă

www.dacoromanica.ro

şi rugătoare, ce-ţi baţi capul după o biată fată de ţĕran?... Pĕcat şi de d-ta şi de dĕnsa. Ce-ar zice rĕposatul boerul nostru, dacă ar deschide ochii?... Las-o in plata luĭ Dumnezeu să-şi caute de nevoi că destule are, sĕrmana; n'o intoarce de la datina ei, că nici ea nu-i pentru d-ta, nici d-ta pentru dĕnsa; ş'ar remănè numai un suflet stricat pe lume, de ţi-ar fi milă şi d-tale.

— Ce-ţi pasă de dĕnsa? ce drept ai asupra ei?... îi rĕspundeam eu cu cruzimea de inimă a unui tĕnĕr neştiutor de durerile altora.

Ş'atunci Ion se încurca, ingăima vorbe fără noimă şi ochii lui şterşi păreau că se sting cu desăvĕrşire. Surpat acum din douĕ părţi de necontenitele bănueli şi urmăriri ale mătuşei mele, care avea ideea fixă că el trebue să fi furat multă avere de la tatămeu, cum şi de grija ce purta pentru Ilinca, bietul Ion se usca vĕzĕnd cu ochii, aşa că sbărcit, spăn, stricat de vĕrsat şi pleş cum era, ajunsese de săměna cu o babă imbrăcată in haine bărbăteşti.

Eată că intr'una din zile mătuşă mea, care

www.dacoromanica.ro

necontenit ferbea de necazul ce avea incontra *„hoţului celui mare“*, precum numea ea pe Ion Urdilă, intră ca o furtună in odaea lui şi prinse să-i răscolească toate lucrurile, ca doar va da de urma averii furate. N'a rămas ladă, saltar, tureatcă de cismă, astupătoare de sobă, unde să nu-şi fi băgat mănile; şi de ce căuta mai mult, fără să găsească nimic, de ce ochii ei se incruntau, îi părea rău să vază intemeindu-se nevinovăţia lui.

— Ha! striga ea, galbănă ca şofranul, uitându-se ţintă in ochii lui. Eşti om priceput d-ta!... ştii ascunde!...

— Mulţămită lui Dumnezeu, răspunse Ion făcându-şi cruce, in neamul Urdileştilor, până in ziua de astăzi n'a fost nici un hoţ, cuconiţă.

— Aşa!... Vra să zică acum o iei pe mare; te fuduleşti cu neamurile, adause mătuşica, la culmea furiei. Apoi să-ţi arăt eu, măi badeo, cum ştiu plăti celui ce se obrăzniceşte cu mine, şi... trosc... pliosc!.. măna ei greoae lovì amăndoi obrajii nenorocitului Urdilă. Asemenea lucru nu i se

www.dacoromanica.ro

intêmplase in viaţă. Urdilă remase impietrit, cu gura intredeschisă, fără să clipească măcar din ochi; ear ea, rĕcorită de ciuda ce clocotise intr'ĕnsa atăta timp, eşi din odae trântind uşa in urma ei. Atras de vuet, intrăi la Urdilă şi-l vĕzui, sĕrmanul, stând încă in picioare nemişcat, cu privirea fixă, ca un om care nu-şi poate da samă de cele ce i s'au intêmplat. Se cunoşteau încă pe obrajii lui urmele vinete ale degetelor ce i-au necinstit bĕtrâneţele. Pĕtruns de milă, îl cuprinsei in braţe şi-l sărutăi pe amêndoi obrajii, in locul unde a fost lovit. „Ea te bate, eu te sĕrut!“ îi zisei cu vocea induioşată. Atunci ochii lui se umezirĕ şi pierzêndu-şi puterile, el căzù sfăşiat pe un scaun.

—Eată ce mi-a fost dat să primesc la bĕtrâneţă, zise el cu glas stins. Dar Dumnezeu nu m'a lăsa să port multă vreme astă ruşine. In curênd toate au să se sfirşească.

Mi se rupea inima, vĕzênd lacrimile bĕtrânului nostru servitor. Un altul indată ne-ar fi părăsit şi s'ar fi dus in lume; dar Ion cum era să se deslipească de casa unde, după cum spunea el, a mâncat pâne şi sare

www.dacoromanica.ro

treizeci de ani dearĕndul, unde m'a vĕzut deschizĕnd ochii pentru intăia dată la lumina soarelui, unde a ingropat pe bunii lui stăpăni: pe mama şi pe tata!... Cum era el să se deprindă la bĕtrăneţă să urce alte scări, să nu mai vază acei păreţi văruiţi, care-i vorbeau din trecut, acea grădină cu atăţia copaci resădiţi de măna lui, acel lung cerdac de jur-imprejurul casei, de unde tata, şezĕnd la vorbă cu el, privea plugurile inşirate pe brazdă?... Toate aceste făceau parte din măruntăile, din inima, din sufletul lui.

Aşa dar, Ion a rĕmas credincios locului de care-l legau atătea amintiri; dar nu şi-a purtat mult ruşinea, căci indată a şi căzut la pat pentru a nu se mai scula. Cinci zile numai a zăcut; ear in ziua a cincea, cea din urmă a vieţii lui, m'a rugat să opresc ceasornicul ce era în odae şi pe care se deprinsese să citească oarele.

—Nu vreau să mai ştiu vremea cum curge, îmi zise el cu aerul lui răbdător şi hotărit la toate.

Apoi chiemă pe o slujnică să deschidă o

www.dacoromanica.ro

ladă veche braşovenească, ce sta intr'un colţ acoperită cu lăicere, şi-i zise să scoată lucrurile din ea.

—Cu cămeşa asta, cusută de mâna Ilincăi să mĕ imbrăcaţi după ce-oiu murî.

Ear ochii lui lunecând de-alungul firelor de altiţe, cusute de mâna Ilincăi, destăinueau o vederată turburare sufletească. Negreşit îşi aducea el aminte de ceva, căci sta lung şi cugeta, şi increţea din sprincene, par'c'ar fi voit, in gândul iui, să lege prin acele fire ceea ce a fost cu ceea ce este, adică ambele capete ale vieţii sale păminteşti. Apoi adause el după căteva momente de tăcere:

—Să-mi puneţi hainele cele de postav negru, dăruite de boerul nostru, Dumnezeu să-l ierte, in anul când a rĕposat.

Eu, unul, stam uimit şi ascultam cum Ion punea la cale, cu limbă de moarte, toate cele privitoare la ingroparea lui. Era de mirare cu ce sânge rĕce spunea el care anume preot să-i citească prohodul, unde să i se aşeze sicriul, ce icoană să i se pue pe piept, cui să i se impartă hainele lui; şi cu cât mai mult spunea şi intra in amĕ-

www.dacoromanica.ro

nunte, cu atăt faţa lui se insenina; par'că-şi uşura inima, par'c'o rază imbucurătoare cădea de sus peste fruntea lui cea brăzdată de ani şi-i inălţa simţirile astfel, că el acum voios se pregătea pentru ultima călătorie.

Venise preotul să-i dee impărtăşenia. In casă era cea mai adăncă tăcere. Un aer oarecum solemn, incărcat cu miros de tămăe, ne impresura şi ne umplea de sfială; nimeni nu cuteza să sufle; insăşi lumina zilei pătrundea nehotărită şi tremurătoare prin perdelele de cit ale odăei, nevoind par'că să turbure sfinţenia momentului; vedeam cu ochii cum abia mai pălpăea, cum se desprindea de trupu-i slaba flacără a vieţei; ear el stătea acum tăcut şi liniştit, ca un om ce şi-a luat o grijă, şi-şi pironea vederile căud pe-un obiect, căud pe altul, sau se uita in deşert lung şi pierdut, şi din ce in ce ochii lui străluceau mai mult şi se măreau, par'că vedeau tot mai departe, par'că se 'nstrăinau din ale lumii... căud deodată intinzănd măna spre mine, mă atrase lăngă căpătăiul lui şi-mi zise la ureche incet, foarte incet:

www.dacoromanica.ro

—Ilinca e fiica mea!... Te rog cruţ-o!

Atunci un fer ars îmi trecù prin inimă; ear el inchise ochii pentru a nu-i mai deschide şi sufletul lui sbura spre plaiurile necunoscute, de unde cei duşi nu se mai intorc. Nici azi nu pot uita acel moment in care Urdilă a murit sub ochii mei, descoperindu-mi taina inimii sale, moment in care am simţit adĕnc că s'a dus cel din urmă suflet prietenesc ce-mi mai remăsese pe urma tată-meu, şi care plutea ănçă asupră-mi ca o umbră proteguitoare.

Am plăns deajuns pe bietul Ion Urdilă şi l'am ingropat cu toată cinstea cuvenită. unui prieten al nostru, vechiu şi credincios, şi a voit Dumnezeu ca ziua-i de inmormĕntare să fie caldă şi senină ca inima lui; ear după ce mi-am uscat lacrimile, ne-mai ştiind ce să fac in casa părintească, unde remăsesem fără părinţi, sub un acoperemĕnt cu rĕutăcioasa de mătuşă-mea, mĕ hotării să plec in străinătate. Dar cum să plec fără să vĕd pe Ilinca, să-i zic un *„remas bun“*; şi earăş cum să o vĕd, căud acel remas bun avea să fie pentru totdeauna? Ce să-i

www.dacoromanica.ro

vorbesc ? ... Cum să o mângâiu ? ... Căci acum nu-mi era de mine ; eu trebuea, vrênd nevrênd, să ascult cuvêntul lui Ion ; dar îmi era de dênsa, sêrmana, care mê iubea la nebunie. O pot spune aceasta, fără să mê laud, căci o vedeam in toată fiinţa ei, in felul cum se uita la mine, in tremurul ce o apuca când o prindeam de mână ; ear in mine, o Doamne ! simţeam o mare schimbare. Fie că vorbele lui Ion rostite pe patul morţii făcuse intipărire asupra mea, fie că şi eu aveam inima ciudată a celor care obicînuit fug de ce au la indemână şi aleargă după ceea ce nu pot avea ; ştiu atâta că acum judecam lucrurile de altfel, inţelegeam cât de dreaptă era grija lui Ion şi ce sfântă datorie aveam de a cruţa pe nevinovata Ilincă. M'am dus, deci, la Ilinca hotărit să-i zic remas bun şi să curm orice legături mai departe cu dênsa. Dar se vede că aveam ceva infricoşat in figura mea, căci in momentul când deschisei uşa, Ilinca îşi pierdu cumpêtul cu desăvêrşire. Mê apropiei de dênsa cu o nespusă stingăcie, incepui să-i ingân câteva cuvinte de

www.dacoromanica.ro

dragoste, de neuitare, de curëndă intoarcere şi altele... dar ce falş sunau vorbele in gura mea! Aveam simţirea stranie a unui om prins intr'o reţea din care nu ştie cum să scape. Aş fi voit nici ei să-i fac vre-un rëu, nici eu să calc cuvëntul lui Ion, adică să impac lucruri ce nu se pot impăca; şi in această indoită năzuinţă, fără să vreau, jucam un rol făţarnic şi më simţeam oarecum injosit faţă cu marea şi netăgăduita iubire a Ilincăi. Pentru a punę dar capët incurcăturei in care më aflam, më inarmăi de tot curajul meu, o luăi de mănă şi-i zisei „rëmăi sănătoasă!" hotărit, astădată, să numai umblu pe căi piezişe, dăndu-i speranţe deşarte ce nu se puteau implini, apoi cu paşi bărbăteşti më indreptai spre uşă, pentru a-mi căuta de drum; cănd insă să trec pragul, fără voe më intorsei ăncă odată spre dënsa, ş'atunci... Doamne sfinte, ce vëzui!... Prin lacrimile ce-i străluceau in ochi vëzui atăta durere ş'atăta desperare in sufletul ei, incăt nu ştiu cum se 'ntëmplă... dar deodată më deşteptăi in braţele ei. Lămurească cine poate, cum şi prin ce mi-

www.dacoromanica.ro

nune s'a făcut această schimbare; eu unul, voiu spune numai că parc'un vĕrtej mi-a luat minţile şi fără nici o conştiinţă de faptele mele, o strîngeam acum la piept, o sărutam de nenumĕrate ori şi'n gură şi pe frunte şi pe ochi şi pe pĕrul cel lung şi negru care par'că ardea pe capul ei; ear ea, sĕrmana, era pierdută in braţele mele şi fără nici o impotrivire, şi eu asemene eram pierdut, tremuram ca varga şi nu mĕ mai puteam deslipì de la sinul ei. O! ce mai „rĕmas bun" era şi acesta! Unde mĕ mai gândeam acum la plecare! Unde erau stavilele ce se ridicase, aşa de neinvinse, intre mine şi Ilinca? . . . . . .

. . . . . .

Insă deodată, in mijlocul farmecului ce mĕ cuprinsese, o voace tainică îmi şoptì la ureche:

—*„E fiica mea, te rog cruţ-o!...*"

Ş'atunci, sguduit ca de-un trăsnet in adĕncul inimii, mĕ retrăsei iute din braţele ei şi cu ochii spărieţi mĕ uităi imprejur, ca şi cănd un martur nevĕzut ar fi venit să turbure dragostea noastră. Şi doar nu eram

www.dacoromanica.ro

decăt noi doi; nimeni n'ar fi putut să o apere incontra dorinţelor mele insetate; nici ea însăşi nu se apĕra. Totuş, remăsei in loc incremenit; o lumină mi se făcù dinaintea ochilor, care-mi dădù puterea de a mĕ stăpănì, sau mai bine zicĕnd, îmi nimicì puterea de a mai dorì... ş'atunci cu o naivitate copilărească, de care îmi vine ş'acum să rid, îi zisei:

— Ilinco! nu fii supĕrată pe mine! Am fost aşa de ameţit, că n'am mai ştiut ce fac. Eartă-mĕ, că n'am voit să-ţi fac nici un rĕu! Rĕmăi sănătoasă!... La revedere!...

Apoi de astă-dată stringĕnd-o de mănă, o părăsii de-a binele şi mĕ dusei acasă unde mĕ aştepta trăsura cu caii inhămaţi.

O oară după aceea eram pe drum, cu capul mai rĕcorit şi oare-cum mulţămit de mine. Umbra lui Ion n'avea nimic a-mi bănuì. Dar cu cât mĕ legăna mai mult trăsura in mersul ei regulat, intovărăşit de sunetul monoton al clopotului de la oiste, cu atăt mĕ cuprindea un fel de melancolie şi mi se redeşteptau dorurile din urmă. Incepui să mĕ uit indărăpt, să mĕsur in gănd

www.dacoromanica.ro

distanța ce mĕ despărțea de Ilinca, și cănd, de pe înălțimea unui dămb, zării colo... departe, la orizon, satul nostru cu casa părintească, cu moara, cu Ilinca care negreșit plăngea și pe care cine știe cănd era s'o mai vĕd, îmi veni o așa durere in inimă, incăt crezui că mĕ sfirșesc. De douĕzeci de ori era să strig viziteului să intoarcă, insă de atătea ori glasul mi se stinse in piept și trăsura mĕ ducea inainte, tot inainte... și nu știu de ce... mi se părea tot atăt de nefiresc, și peste puterile mele, de a oprì mersul trăsurii, precum mi-ar fi părut de a oprì pămĕntul in călĕtoria lui. Ursita care mĕ lua inainte, era mai tare decăt dragostea ce mĕ ținea din urmă.

Trecut-au la mijloc zile, sĕptĕmăni și ani, dus-am in străinătate o viață plină de furtuni, in mijlocul ispitelor ce intălneam la fiecare pas și durerea mi se alină, căci timpul indulcește totul, dar după ce-mi sfirșii studiile și se apropiè oara intoarcerii in țară, dorul de-acasă mĕ incleștă de inimă cu așa tărie, incăt, in nerăbdarea mea de-a ajunge mai curĕnd, aș fi voit să sorb depărtarea.

www.dacoromanica.ro

Mătușă-mea murise; eram acum in vĕrsta legiuită, prin urmare singur stăpân pe averea părintească, aveam un titlu de ştiinţă in buzunar, ce-mi mai lipsea ca să fiu om deplin?... Insurătoarea... Da, insurătoarea!... Vine o oară in viaţa noastră, in care credem că asta-i tot ce ne mai remăne de făcut. Acea oară se vede că sunase şi pentru mine... Insă intrebarea era, cu cine?... Atunci toate figurile femeeşti ce intălnisem in ţară şi in străinătate mi se infăţoşau in inchipuire, le vedeam, le cercetam pe rĕnd, dar dintre toate, trebue să mărturisesc că figura Ilincăi îmi părea mai frumoasă, mai atrăgĕtoare. Vĕzută din depărtarea copilăriei mele, avea un farmec poetic care intuneca pe celelalte. Ş'apoi ochi mari şi negri ca dĕnsa n'avea nici una, nici chip aşa de blănd, nici inimă aşa de bună... şi adică de ce n'ar fi ea?... îmi şoptea un gănd ascuns şi sfiicios, care abiè îşi făcea loc printre celelalte ce se 'ncrucişau. *S'au vĕzut regi lucrând păstorițe*, şi mie unuia, să-mi fie ruşine să iau pe aceea care-mi place!... Auzi vorbă!...

www.dacoromanica.ro

Astfel de idei incolţeau pe nesimţite şi prindeau rădăcină in mintea mea, şi deşi nu pot zice că luasem hotărirea nestrămutată de-a mĕ insura, totuş vedeam eu incotro mĕ duce valul. Bântuit de aceste gânduri ajunsei insfirşit acasă după mult drum şi necaz, şi când mĕ scoborii din trăsură şi prinsei să urc scările incunjurat de toate slugile ce-mi eşise inainte spre intimpinare, îmi simţii inima bătĕnd aşa de tare, că abiĕ de-mi puteam păstra cumpĕtul. Câte amintiri nu-mi deşteptau aceste loçuri unde se resfăţase odinioară zburdalnica mea copilărie?... Locurile erau tot acele, numai eu mĕ schimbasem. Eram acum om, in puterea cuvĕntului, dovadă semnele de respect şi de supunere ce mi-se dădeau din toate părţile; ear eu, urmărit de un singur gând, incepui să vorbesc cu unii şi cu alţii despre cele petrecute in lipsa mea şi tocmai la urmă, pentru a nu-mi trăda secretul, adusei vorba despre Ilinca.

„Ilinca?... îmi respunse atunci o slugă, dând din umere, n'o cunosc, n'am auzit.

www.dacoromanica.ro

— Cum n'o cunoşti? ... Fiica morăriţii din sat.

— Mĕ iertaţi, cuconaşule; pe morar ştim că-l chiamă Ilie şi nu-i insurat.

Îmi venì atunci o grozavă stringere de inimă, dar mĕ stăpănii.

— Intr'adevĕr, d-ta n'ai de unde şti. Uitasem că in timpul mătuşei mele slugile nu se prea invecheau la noi.

In acelaş moment vĕzui intrănd pe poarta curţii locuitorii satului, care veneau se ureze pe noul lor stăpăn. Bĕtrănií inaintau in frunte, ţinĕnd unul un miel, altul o găină, altul o strachină cu ouĕ, pocloane ce mi se aduceau de bună venire. De pe la mijlocul curţii ei îşi luarĕ căciulile şi se plecarĕ adănc indată ce mĕ zărirĕ; ear eu, fără să-i aştept mai mult, mĕ dusei grabnic intre dĕnşii, dădui măna cu cei mai bĕtrăni şi-i intimpinăi cu cuvintele:

—Bine v'am găsit sănătoşi, oameni buni!.. Ce mai veste? ...

— Bine-aţi venit, cuconaşule! Să trăiţi la mulţi ani! Intre noi, pace bună.

Apoi ei îmi dădurĕ pocloanele in primire

www.dacoromanica.ro

şi eu, la rĕndul meu, poruncii să li se impartă căteva vedre de vin. Eram fericit să mĕ vĕd, după atăţia ani de instrăinare, earăş la locul de naştere, intre ai mei. Eată moş Nichifor, vechiu vornic de sat, fruntaş cu patru boi; eată moş Alăută, cimpoerul de la şezĕtori şi de la scrînciobe; eată şi moş Toma vĕnătorul, cel care mi-a pus întăi şi'ntăi *ciubeica'n gură* şi *puşca'n mănă*. Îi revedeam acum pe toţi, insă mai albi, mai gărboviţi de cum îi lăsasem la plecare; ear dintre rĕndurile lor, ici colea, lipsea căte unul, strins de măna lui Dumnezeu, după cum ziceau ei in limba lor cămpenească. Apoi intorcĕndu-mĕ earăş la găndul ce mĕ stăpănea, îi intrebăi de nevestele, de copiii, de ogoarele lor şi tot aşa inainte, pănă cănd, după mult incunjur, ajunsei pe nesimţite la Ilinca.

— He!... Ilinca!... rĕspunse moş Toma vĕnătorul, să fiţi sănătoşi, cuconaşule! cine ştie unde i-or fi strălucind ochii. De cum aţi plecat de la noi, a pribegit din sat şi nime nu i-a mai dat de urmă.

— Se vede că nu prea trăea bine cu rĕ-

www.dacoromanica.ro

posata, mătuşa d-voastră, Dumnezeu s'o erte!... băgă de samă cimpoerul.

— C'o fi fost pricina asta sau altă pricină, Dumnezeu ştie, adause moş Nichifor. De vr'un bine, de sigur, nu s'a dus ea de la noi. Am căutat-o multă vreme, să-i dau nişte lucruri ce i-a lăsat, cu limbă de moarte, bietul Ion Urdilă, dar n'am găsit-o nicăiri. N'am putut măcar să aflu de mai trăeşte sau nu.

Eu unul, nu mai intrebam nimic, nu mai auzeam nimic.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Aici Constantin tăcù, se uită lung la focul ce pălpăea in sobă, apoi cu voace cam inecată urmă:

— S'au strecurat mulţi ani deatuncĭ, iubite prietene, incăt am avut timpul să incărunţesc şi in lunga mea holteie am mai iubit de vr'o trei, patru ori cu multă aprindere, de-mi părea că atunci iubesc pentru intăiaş-dată. Am avut chiar certe din pricina femeilor, am fost de două ori logodit,

www.dacoromanica.ro

dar, precum vezi, am remas holteiu. Ideea insuratului nu m'a mai putut invinge. Insă toate aceste intêmplări şi incurcături s'au şters, ca şi cum n'ar fi fost, fără a-mi lăsa in amintire nici cea mai mică urmă. Singur chipul Ilincăi mi se infăţişează încă din când in când, dulce, poetic ca un vis din copilărie. Hotărît lucru! Cea mai curată a mea simţire a fost pentru o fată de ţĕran.

Vezi dar că nu puteam să-ţi spun această istorioară fără un pic de induioşare, fiindcă prea se leagă deaproape cu trecutul vieţii mele.

— Apoi dacă-i aşa, rĕspunse Gheorghie nu mai puţin induioşat, vei fi silit să 'asculţi şi tu o istorie din viaţa mea, măni tot la oarele aceste, aici dinaintea focului. La revedere pe mâne!...

— La revedere!

www.dacoromanica.ro

URA DIN COPILARIE.

I.

A doua zi la oara hotărîtă amĕndoi amicii se aflau in aceeaşi odae aşezaţi dinaintea focului.

— Te ascult, iubite, zise Constantin surizĕnd. Incepe: A fost a fost, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar fi povestit.

Gheorghie insă nu suridea de loc. Sub povoara amintirilor care invieau şi se intrupau in mintea lui, el părea intristat. Avea de-a face cu o intreagă lume care asfinţise dimpreună cu soarele tinereţei lui. Apoi cu glas mişcat prinse să povestească astfel:

www.dacoromanica.ro

— Voiu începe ceva mai de departe, tocmai de pe când aveam vêrsta de şase ani. Eram prin urmare numai o mână de om. Din depărtarea din care privesc astăzi acei ani ai vieţii mele, înţelegi amice, cât trebue să-mi pară de frumoşi. Până la acea vêrstă nu trecusem barierele târguşorului in care m'am născut; un târguşor mic, dar curat, vesel, cu case albe văruite, gătite ca de serbătoare, cu strade drepte, largi, bine prunduite; un târguşor unde-ţi era mai mare dragul să trăeşti. Pe ambele laturi ale stradelor se ridica câte un şir de plopi nalţi, frumoşi, care par'că străjueau asupra liniştii locuitorilor şi de vîrful cărora adeseori mi-am aninat zmeii in jocurile mele copilăreşti.

Cea mai insemnată zidire care pe-atunci atrăgea privirile mele era biserica „Adormirea", al cărui acoperiş de tinichea îmi lua ochii, singurul acoperiş de tinichea in oraş pe vremea aceea, şi in al doilea rênd venea casa părintească.

Casa părintească era o lume intreagă pentru mine. Deşi sunt mulţi ani de când m'am

www.dacoromanica.ro

instrăinat de dĕnsa, pribegind prin alte locuri, totuş gândurile mele necontenit se intorc cu drag cătră acei păreţi, cătră acele unghere de care mĕ leagă copilăria. Aş putè să-ţi istorisesc zi cu zi toate jocurile, toate bucuriile, toate supĕrările mele de atunci, căci îmi sunt mai proaspete in minte decăt intĕmplările de eri, insă nu voiu să mĕ depărtez de la şirul istorisirii mele.

Intr'o zi, o trăsură cu patru cai buziş, incărcată cu gemandane, trase la scară. Mama mĕ luă in braţe, mĕ puse alături cu dĕnsa in trăsură şi-mi zise:

— Fiindcă ai fost cu minte, te iau cu mine la moşie."

Simţeam că mĕ ineacă bucuria vĕzĕndumĕ pentru intăiaşi-dată in viaţa mea intr'o trăsură cu patru cai, care avea clopot la oişte şi mergea la moşie. Trecui barıera cu lanţ dę fer, poarta tainică, care despărţea lumea cunoscută de mine de cea necunoscută, şi mĕ vĕzui in prelargul cămpiei.

— Mergem la moşie!" repetăi in gândul meu.

Nu puteam tocmai bine să-mi dau samă

www.dacoromanica.ro

ce insemnează cuvêntul *moşie*, dar îmi inchipuiam că trebue să fie ceva frumos, de vreme ce era nevoe de atăta pregătire pentru a ajunge acolo. Inaintam mereu pe un drum cotit, care şerpuea printre sămĕnături, şi peste puţin pierdui oraşul din vedere. Ochiul meu, deprins intr'o lume mărginită intre ziduri de case, nu se putea acum sătura de-a rătăcì in voe peste şesurile, dealurile, văile care, inlănţuite unele de altele, se pierdeau in nesfirşitul depărtărilor. Ce nouĕ, ce frumoase mi se păreau toate aceste!

— Unde se măntue cămpia asta? intrebăi pe mama.

— Nicăiurea.

— Cum, nu se sfirşeşte la moşie?

— Nu.

Aceste rĕspunsuri puţin lămurite îmi aprindeau şi mai mult inchipuirea. Lacom mĕ uitam de jur imprejur şi fiecare lucru, căt de mic, căt de neinsemnat, se intipărea adĕnc in sufletul meu. Necontenit mĕ miram şi ameţeam pe mama cu intrebări. Ceea insă ce mĕ supĕra uneori, era să o

www.dacoromanica.ro

vĕd pe dĕnsa, pe viziteu şi pe sluga din capră stând liniştiţi la locul lor, fără să se minuneze cătuşi de puţin de tot ce li se infăţişa dinaintea ochilor.

Şi cum, oare erau nimicuri toate acestea? Un cămp care nu se ştie unde se sfirşeşte, acoperit cu flori şi cu săměnături, şi nenumĕrate păsĕri care sburau in aer, şi cocostărcii cu lungile lor catalige care priveau nepăsători tot alaiul trăsurii noastre..... Toate aceste nu se vedeau doar in oraşul nostru, şi ceea ce era nou pentru mine, credeam că trebue să fie negreşit şi pentru alţii. Astfel, legănat de trăsură şi de găndurile ce mĕ invĕlueau, orbit de atăta spaţiu şi atăta lumină ce-mi juca dinaintea ochilor, imbătat de aerul proaspĕt şi viu al dimineţei, prinsei de la o vreme să inchid ochii şi adormii de-a binele lăngă mama.

Dormii dus căteva ciasuri bune in colţul meu de trăsură, căud deodată un vuet neobicĭnuit mĕ deşteptă in faţa unei privelişti neaşteptate. Trăsura intrase intr'o apă mare, curgĕtoare. Stropii săreau pănă pe noi; caii trăgeau din rĕsputeri părĕndu-mi-se că fug

www.dacoromanica.ro

in susul apei; trăsura când de când par'că să se rĕstoarne; roţile nu se mai vedeau; o frămĕntătură, un vălmăşag de valuri, care-mi lua ochii şi auzul; însfirşit era ceva infricoşat şi frumos totodată. O apă aşa de mare, aşa de lată, aşa de adĕncă nu mai vĕzusem niciodată.

— Ce este? intrebăi pe mama inspăimĕntat.

— Trecem Moldova, îmi rĕspunse ea liniştită.

Ajunşi aproape de malul celălalt, trăsura se oprì un moment ca să se adape caii, şi atunci avui ocazie să privesc mai în linişte acea apă mare, limpede, care venea nu ştiu de unde, se ducea nu ştiu unde şi curgea fără sfirşit pe albia ei de prund, făcĕnd în faţă mici creţi ce străluceau la soare ca nişte petre scumpe.

Nu departe mĕ aştepta o altă intĕmplare şi mai curioasă. Trăsura intrà într'un fel de grădină întunecoasă, plină de copaci, dar care nu sămĕna a grădină, căci nu se vedea de loc lucrul mănei de om. De ce înaintam, de ce copacii erau mai deşi, mai fioroşi şi drumul mai anevoios. În orice parte mĕ

www.dacoromanica.ro

intorceam, nu vedeam decăt trunchiurile şi frunzişul copacilor, un nesfirşit pustiu de verdeaţă plin de crengi, de rădăcini impleticite, de adëncimi tainice, de voci ingănătoare, de părae furişate prin fundul rîpilor, toate aceste inecate intr'un fel de lumină indoioasă. Unde şi unde căte-o păsëruică sfiicioasă, mistuită sub frunze, se auzea ciripind; unde şi unde căte-un cuc cănta a jale; ear eu simţeam că o grijă më cuprinde sub intunecoasele şi nesfirşitele bolţi de verdeaţă, prin care chiar razele soarelui abia indrăzneau să pëtrundă.

— Suntem in pădure, îmi zise mama.

— A! In pădure!... repetăi cu glas serios.

Vrea să zică aici se adăpostesc urşii şi lupii, aici s'aţin tălharii, aici sălăşlueşte Mama-pădurii! Mai auzisem de păduri fărmecate, de păduri negre şi dese ca peria, de păduri de aramă; te las prin urmare să judeci ce zbor luă inchipuirea mea. In fiecare tufă mi se părea că vëd nişte ochi crunţi aţintiţi asupra mea; in fiecare colţ mi se părea că aud un glas care më chiema.

www.dacoromanica.ro

Nu-mi era de loc indĕmănă. Necontenit mĕ vărcoleam in trăsură şi mĕ grămădeam lăngă mama, ca nu cumva să fiu inhăţat de vre-una din dihăniile ce mi se năzăreau, insă cu nici un preţ n'aş fi mărturisit frica ce mĕ stăpănea. Dĕ! aveam şi eu mândria mea! Mama nici grijă n'avea de vedeniile ce mĕ impresurau; caii mergeau regulat in drumul lor, indemnaţi din când in când de biciul viziteului care plesnea in aer; feciorul dormita pe capră par'că n'ar fi fost in pădure; numai eu mĕ rĕsucĕam in toate părţile ca 'n şurub, privind in fiecare copac căte-un duşman.

Dar nici rĕul nu-i fără capĕt. De la o vremĕ incepù să se lumineze dinaintea mea, ceriul să se deschidă, copacii să se rărească şi insfirşit eată-mĕ ajuns earăş la cămp gol. Intr'o clipă s'au risipit toate nălucile, toate spaimele ce mĕ cuprinseserĕ, şi-mi aduc aminte ş'acuma că după ce am vĕzut pădurea rĕmasă hăt in urmă, m'am intors mănios către dĕnsa şi i-am aruncat o pereche de ochi de voinic, zicĕndu-i in mine:

— Deacum mai fă-mi ceva dacă poţi!

www.dacoromanica.ro

Puţin după aceea ajunsei la moşie, unde mĕ aşteptau toate plăcerile : casele cu farmecul noutăţii lor, curtea cea mare, unde puteam bate mingea 'n larg, grădina cu pomi roditori şi cu-o iarbă verde şi curată de par'că mĕ 'ndemna să mĕ rostogolesc pe dĕnsa ; apoi libertatea, nebuniile, pofta mâncării şi somnul cel neintors. Ştiu că-mi mergea bine acolo, toată ziua la soare, intre găinile, răţele, curcanii şi păunii, care cărduri cărduri se roteau imprejurul meu, grăindu-mi fiecare in limba lor şi uitându-se galiş la mine, ca la un nou stăpân. Mi se rumenea faţa vĕzĕnd cu ochii, ear mama cu privirea umedă de bucurie îmi zicea, dragădoamne mustrându-mĕ :

— N'am mai vĕzut copil ca tine neastĕmpĕrat şi părlit de soare ! Nu-ţi e gândul decât la mâncare şi la nebunii !

Şi intr'adevĕr aşa era. In fiecare zi făceam câte-o bae in rîuleţul rĕce şi limpede ca lacrima, ce curgea prin fundul grădinii şi in undele căruia mĕ lăfăeam ca un păstrăv, ear după bae, să dea Dumnezeu bine, tot câmpul îmi părea strimt. Astfel pe toată

www.dacoromanica.ro

ziua prindeam căte-un dram de carne sănătoasă, care îmi da putere in trup şi voe bună in inimă.

Intr'o zi, mama primì vestea că o cucoană mare, şi anume Marghioliţa Darie, cu un copil al ei, Mihăiţă, are să ne vie in gazdă.

O cucoană mare !... gândii in mine; ce-o fi asta ?

Cucoană e doar şi mama, căci toate slugile o chiamă aşa. Dar cealaltă se vede că e alminterea de vreme ce-i zic *mare*. Eram foarte nedumerit, cu atăta mai mult că nu-mi puteam inchipuì să fie o altă cucoană mai mare decăt mama.

Se făceau toate pregătirile pentru o primire mai deosebită. Odăile se grijeau, se văruеau, se cerueau; se aduna in grabă şi cu imbelşugare tot soiul de provizii pentru masă: curcani, claponi, vĕnat, pescării, lăptării; căud insfirşit, intr'o amiazăzi, mult aşteptata cucoană mare sosì intr'o trăsură inchisă cu patru cai, intovărăşită de doi călăreţi la oblon.

O vĕzui căud se coborì din trăsură dim-

www.dacoromanica.ro

preună cu copilul şi o slujnică, şi după ce mama îi făcù primirea cuvenită, eu plecăi la jocurile mele, fără să-mi mai bat capul de dënsa. Aveam, ca să zic aşa, o ciudă ascunsă pe ea. Mai intăi pentru că nu vëzui la dënsa nimic mai deosebit care să indreptăţească cuvëntul de *cucoană mare*, şi al doilea pentrucă mama nu-mi dădù voe să şed ca de obiceiu la masă cu toţii, zicënd că sunt prea mic, prea părlit de soare şi prea neastëmpërat, ca să pot sta cu cinste dinaintea oaspeţilor. Aceasta më jignì oarecum in mändria mea copilărească şi deaceea nici më mai arëtam prin casă.

A doua zi, pe cänd më jucam in grädină, vëzui pe cucoana cea mare cu slujnica şi cu copilul venind inspre mine. Cel intăi gänd al meu a fost să fug, dar m'am rësgändit şi am stat pe loc, să nu crează ea cumva că mi-e ruşine de dënsa sau de copilul cel imbrăcat in catifea şi cu faţa obraznică, care nu mi-a intors sărutatul in ziua sosirii. A trecut deci pe längă mine cucoana cea mare, inţepată şi fudulă, fără să-mi zică un cuvënt, fără să-mi arunce o ochire, ca şi

www.dacoromanica.ro

când aș fi fost un copil de ogradă, eu care eram deprins să fiu desmierdat și purtat pe brațe de toți. Aceasta mĕ atinse la inimă și pornirea ce aveam in contra ei se prefăcù in ură. Când deodată mĕ simții pe neașteptate lovit in spate.

Iute mĕ intorsei și ce vĕzui?... Vĕzui, spre marea mea mirare, pe Mihăiță, cuconașul cel imbrăcat in catifea, cărăbănindu-mi la pumni in spinare, așa fără nici o pricină, numai doar pentrucă mĕ intălnise in cale. Nu pot zice că loviturile lui mĕ dureau, căci crescut pe puf, cum fusese, neatins de vĕnt și de soare, avea sĕrmanul oasele moi; dar simții o ciudă nemărginită și gata eram să-i arĕt ¡.e dată ce deosebire este intre pumnii lui de cuconaș gingaș și ai mei de țĕran prăjit la soare, când mâna mumei sale mi se puse in piept și mĕ despărți de protivnicul meu. Apoi liniștită și nepăsătoare ca și când nimic nu s'ar fi petrecut, cucoana cea mare își urmă primblarea mai departe, dimpreună cu slujnica și copilul.

Furios și cu ochii in lacrimi rĕmăsei in

www.dacoromanica.ro

urmă, arĕtând pumnii lui Mihăiţă şi strigându-i in gura mare:

— Las că te-oiu prinde eu! Am să te fac turtă!

El nici îşi intoarse capul spre mine, ear eu alergăi desperat la mama, care, ascultându-mi plângerea, mĕ sărută pe amĕndoi obrajii zicĕndu-mi:

— Nu-i nimic, drăguţă!... Ei pleacă astăzi. Sunt musafirii nostri: n'avem ce face!

In ziua aceea cucoana cea mare plecă intr'adevĕr, şi mama avù mare greutate să mĕ facă să vin spre a-mi lua ziua bună de la dĕnsa.

Mihăiţă, căruia se vede că-i părea rĕu de isprava ce făcuse, mĕ sărută de astădată cu voe bună, ear eu la rĕndul meu nu-i intorsei sărutatul şi rĕmăsei posomorit şi cu buzele umflate pănă ce musafirii se urcarĕ in trăsură şi se făcurĕ nevĕzuţi.

Deatunci am rĕmas mult timp cu un fel de duşmănie incontra tuturor aşa numitelor cucoane mari, cunoscute sau necunoscute, făcĕndu-le pe toate rĕspunzĕtoare de nea-

www.dacoromanica.ro

junsurile ce suferisem de la cucoana Marghioliţa Darie.

II.

Răpede ca un vis au trecut cele intăi zile ale copilăriei mele, şi eată-mĕ ajuns la vĕrsta unde incepe necazul invĕţăturii. Cel intăi care mi-a pus cartea in mănă a fost popa Ion Catichetul de la „Adormire“. De la dĕnsul am invĕţat *az*, *buche*, *vede*, *glagore* după moda veche; ear ţemţeşte incepui cu un profesor care şedea in casa noastră şi care era mai mult vĕnător decăt dascal. In toate duminicele şi zilele de serbători, îl vedeam intorcĕndu-se de la vĕnat cu căte o raţă sau un epure la torbă, ceea ce mĕ făcea să am despre dĕnsul o mare idee.

Dar toată invĕţătura mea era numai o şagă, căci puţin mĕ stingherea de la jocul *mijoarcei*, al *zmeilor* şi al *oinei*.

Mai găsisem şi meşteşugul de a ascunde cărţile, prefăcĕndu-mĕ că le-am pierdut, sau de-a rupe filele unde mi se dădeau lecţiile, aşa că invĕţătura mergea nu mergea, dar

www.dacoromanica.ro

nebuniile mergeau strună. Insă când implinii opt ani, atunci, vorba ceea, mi se inchise calea 'n codru. Părinţii mei mĕ aduserĕ in capitală şi mĕ aşezarĕ intr'o şcoală.

Cea mai amară zi a copilăriei mele a fost negreşit aceea când, departe de tot ce-mi era drag in lume, de părinţi, de casa unde eram deprins, de grădina cu flori, de patul meu, de cămara cea plină cu bunătăţi, mĕ vĕzui intre păreţii posomoriţi ai şcolii, in mijlocul unor dascali şi pedagogi cu figuri străine şi serioase, şi a unei turme de băeţi, care făceau o larmă asurzitoare şi se uiţau la mine ca la urs. Multe lacrimi am vĕrsat intr'un colţ, fără ca nimeni să-mi zică un cuvĕnt de mângăere, insă de la un timp suspinele incetarĕ, lacrimile se uscarĕ şi inseninându-mi faţa, prinsei să mĕ uit imprejur.

Doamne, ce urită odae! Nişte mese şi bănci de lemn inegrite, scrijilate cu cuţitaşul; o sobă stricată la gură şi afumată; nişte păreţi painjiniţi, acoperiţi cu hărţi mari pe care mi-aduc ş'acum aminte că am citit atunci pentru intăiaş-dată cuvintele: „Ocean

www.dacoromanica.ro

boreal, Ocean austral". Apoi intr'un colţ o tabelă neagră, pe care erau nişte semne neinţelese, scrise cu crida, ear in faţa meselor şi a băncilor o catedră de lemn mai naltă, care sta ca o statornică amenințare dinaintea noastră. Căte gănduri mi-au trecut atunci prin minte! Schimbarea era aşa de mare, că par'că insuşi eu mĕ schimbasem; simţeam că s'a rupt firul intre trecut şi prezent, şi că deacum am intrat, fără speranţă, intr'un noean de necazuri.

Incetul cu incetul băeţii se apropiarĕ de mine intrebăndumĕ unii cum mĕ chiamă, alţii impingănd curiozitatea pănă a mĕ pipăi ca pe o dihanie sĕlbatică, căud deodată zării printre dĕnşii pe Mihăiţă, cel care mĕ pumnise in grădina noastră de la ţară. Fără să mĕ mai găndesc la cearta noastră de acum doi ani, şi bucuros că insfirşit vĕzui o fiinţă cunoscută intre atăta lume străină, sării in gătul lui să-l sĕrut, insă se vede că el nu avea inima blajină ca mine, căci mĕ imbrăncì fără veste aşa de tare, că impiedecăndu-mĕ de-o bancă, căzui jos. Un

www.dacoromanica.ro

hohot de ris se stîrnì ca o furtună in jurul meu.

— E slăbuţ, mititelul!... strigă unul.

— E papă lapte; strigă altul.

— Cuconaş hrănit cu papanaşi! adause un al treilea.

Ear Mihăiţă, punëndu-şi mănile in şolduri, më mësura cu nişte ochi obraznici, de par'că-mi zicea:

— Poftim şi altădată!

Atunci tot sängele clocotì in vinele mele. Iute ca sägeata më aruncăi asupra lui, şi o luptă furioasă incepù intre noi. Lupta insă nu fu lungă, căci eu, cel cu braţele coapte la soare, pot să zic că n'am avut ce face cu Mihăiţă cel plăpänd, deprins in catifele. Intr'o clipă l'am trăntit la pămënt şi am inceput să-i plătesc cu dobëndă pumnii din grădină şi brănca dela şcoală. I-am dat căt i-a incăput in piele, ear după ce a scăpat din mănile mele ca un epure flocăit, toată dragostea băeţilor se intoarse către mine. Invingëtorul are totdeauna dreptate.

— Ei bravo, ţi-ai căştigat rangul! zise unul.

www.dacoromanica.ro

— Vrednic eşti să fii din tagma noastră! adause un altul.

Mihăiţă de atunci ca mai ba să-mi cate ceartă. Din contra se arĕta dulce către mine, incât remaserĕm prieteni. Ce-í drept, uneori par'că zăream o lumină indoioasă in fundul ochilor lui, care nu-mi mergea la inimă, dar, neprepuelnic cum eram, nu dam nici o insemnătate acestei păreri. Negreşit, nu putea să mai aibă nimic incontra mea. Mĕ bătuse, îl bătusem ; eram *quit*.

Mĕ deprinsesem acum cu viaţa de şcolar, şi nu-mi mai părea sarcina aşa de grea ; numai cu măncările nu mĕ prea impăcam, căci erau pe sponci şi nu tocmai gustoase. De altfel cheful îmi venise la loc, şi dacă la carte nu eram chiar cel d'intăi, apoi la joc şi la nebunii pot zice că nu mĕ intrecea nimene.

A mers treaba cu bine o jumĕtate de an, in care timp Mihăiţă din ce in ce se imprietenea cu mine. La orice imprejurare sau ceartă, in faţa sau in lipsa mea, el totdeauna îmi ţinea parte, aşa că băeţii îi deterĕ porecla de *nevasta* mea.

www.dacoromanica.ro

Dar odată se intêmplă un lucru care mĕ puse pe gânduri. Se apropiase examenele şi fiecare dintre noi avea datoria să facă o compunere oarecare, după placul lui. Eu îmi alesesem in taină ca subiect *o furtună pe mare*. Ce-i drept, nu vĕzusem marea nici o lată şi mai puţin ăncă o furtună pe mare; dar cine mai scrie despre lucruri ştiute şi vĕzute? Îmi trebuea un subiect mai deosebit, care să mişte pe cititori, şi acesta îmi părù cel mai nimerit. Astfel, din cele ce cetisem prin cărţi şi vĕzusem prin panorame, alcătuii o compunere in care fulgerele jucau negreşit un rol straşnic despicând ceriul de sus pănă jos, valurile se inţelege că se ridicau cât munţii, corabia părîia in toate incheieturile ei, ear căpitanul, cu fruntea senină, sta pe punte şi incuraja pe marinari, zicĕnd:

— Copii, n'aveţi grijă, sunteţi cu mine!

Nimĕrui n'am citit această compunere. Nimeni nu ştia ce am scris măcar. Tot timpul am ţinut-o ascunsă in saltarul meu, sub lacată. Insă lucru de mirare! In ziua hotărită pentru a arĕta profesorului incer-

www.dacoromanica.ro

cările noastre, se intêmplă că *furtuna* mea să semene bucăţică ruptă cu *furtuna* lui Mihăiţă, care alesese tocmai acelaş subiect. Dar ce asemênare?... cuvênt cu cuvênt, punct cu punct, virgulă cu virgulă. Par'că fusesem amêndoi insuflaţi de acelaş duh sfânt. Te las să judeci in ce ameţeală căzui! A fost o adevêrată măciucă ce primii in cap. Dar pe când stam bezmetic şi mut, neştiind ce să cred şi ce să zic, deodată amicul meu Mihăiţă apucă cu gura inainte că sunt un rêutăcios, că i-am copiat compunerea, şi vorbea apăsat, şi cu atâta căldură şi siguranţă, incât oricine ar fi putut crede că sunt adevêrate spusele lui. Mê apêram şi eu cât puteam, dar pe lângă că nu aveam inlesnirea lui de vorbă, apoi şi frica ce-mi intrase 'n inimă, ca nu cumva să fiu bănuit, îmi micşura puterile şi-mi tăea glasul, aşa că rêspundeam slab şi intr'un chip de tot stîngaciu. Mihăiţă, simţindu-se mai tare, mê rupea din cuvinte; apoi, cu o mişcare plină oarecum de o dreaptă mânie, ridică cu amêndouê mânile caetul sêu in sus şi-l rupse in vê-

www.dacoromanica.ro

zul tuturor, zicênd că se leapădă de munca lui, ear eu rĕmân liber să mĕ folosesc de dĕnsa, dacă nu mi-e ruşine. Atunci profesorul voind să descurce adevĕrul, făcù cercetări in clasă, al căror resultat a eşit in defavoarea mea; căci s'a constatat că saltarul lui Mihăiţă a fost totdeauna descueat, şi al meu incueat; că Mihăiţă, vechiu scolar, intrat cu doi ani inaintea mea, n'a fost niciodată pedepsit pentru vre-o minciună sau pără nedreaptă; că dela venirea mea in şcoală, el mi-a arĕtat totdeauna prieteşugul cel mai sincer, şi că prin urmare nu era de crezut că ar fi voit fără nici un cuvênt să mĕ compromită dinaintea profesorilor. Astfel, toate bănuelile cădeau asupra mea. Ruşinat, pierdut dinaintea năpastii, n'aveam nici o putere alta de a mĕ apăra, decăt de a căuta să dovedesc că eram şi eu in stare a face o compunere fără să am trebuinţă de a copia. Acest mod de probare fu primit de profesor, care ne dădù la amĕndoi acelaş subiect, cu ordin de a nu comunica cu nimeni dintre străini şi nici noi doi unul cu altul. Din

www.dacoromanica.ro

această nouă incercare eşii eu invingĕtor, căci compunerea mea s'a recunoscut a fi mai bună decăt a lui. La examen de asemenea l-am rĕpus in toate materiile. Cu toate aceste, chestiunea cu *furtuna pe mare* a rĕmas incurcată; iar eu lesne ertător cum eram, uităi neajunsurile ce-mi făcuse şi mĕ imprietenii din nou cu el, nefiind in natura mea de a păstra ură incontra mai ales a unui mai slab decăt mine.

Alte şase luni le-am petrecut cu bine in şcoală, căud intr'un rĕnd, jucănd mingea in curte, Mihăiţă in loc să mĕ lovească cu mingea, după cum era regula jocului, mĕ lovi cu o piatră in spate, incăt din această pricină m'a inăbuşit săngele pe gură şi am stat vreo trei sĕptĕmăni in pat. Nimeni nu s'a arĕtat mai nenorocit şi mai nemăngăiat decăt Mihăiţă, care de sigur fără precugetare a comis această greşală. Dar era vederat că prietenia cu dĕnsul nu-mi era a bine. După un an insă el eşi din şcoală, nefiind in stare să-şi măntue invĕţăturile; ear eu trecui clasele treptat, treptat, pănă căud insfirşit făcui examenul clasei din

www.dacoromanica.ro

urmă. A fost o sĕrbătoare mare pentru mine cănd profesorii îmi dădurĕ atestatul de isprăvirea cursului. Această hărtie căştigată cu preţul muncii mele o priveam ca pe cel mai nepreţuit odor, şi multă vreme după aceea nu mĕ puteam oprì de a o tot scoate din buciumul ei de tinichea şi de a-mi ceti şi rĕsceti numele. Par'că aveau un farmec literele cele de aur, care necontenit îmi atrăgeau privirile; par'că prin trĕnsele mi se sporise meritele, mĕ schimbasem la faţă. Eram intr'adevĕr alt om de cănd urcasem această intăie treaptă pe scara invĕţăturei, şi cu drept cuvĕnt mĕ uitam de sus la cei ce-mi rĕmăseserĕ in urmă.

Nu-ţi mai povestesc, amice viaţa ce am petrecut apoi in străinătate, căci n'are nici o legătură cu istoria ce voesc a-ţi spune. Destul să zic că revenit in ţară burduf de teorii, dar cu sacul ispitelor gol de tot, prinsei să intru in lume, să fac vizite, cunoştinţi, cănd intr'o zi, spre marea mea bucurie, intălnii pe vechiul meu camarad de şcoală Mihăiţă Darie, in casa doamnei

www.dacoromanica.ro

Zorescu, a cărei frumuseţă atrăgea multă lume.

Amĕndoi furĕm incăntaţi de a ne revedè după atăta timp de despărţire. El era acum schimbat, om in tot locul, cu barbă şi cu musteţe; insă in fundul ochilor lui mi se părù un moment că zăresc aceeaşi flacără indoioasă pe care o zărisem odată in timpul copilărieı mele, flacără care ca un fulger strălucea ş'apoi se făcea nevĕzută. Dar negreşit eram inriurit de amintirea celor petrecute odinioară intre noi, căci ar fi fost cu totul neinţeles să mai aibă el vre-un ghimpe contra mea.

De vre-o douĕ, trei ori ăncă îl intălnii in salonul doamnei Zorescu, unde se vede că el nu mergea fără oarecare scopuri, căci din ce in ce se arăta mai rĕce cătră mine şi mai nemulţămit. Cea din urmă dată, mi-aduc aminte că abia m'a salutat. Îl lăsăi la o parte ca pe un om cu toane, şi mĕ rĕsbunăi in contra-ı petrecĕnd de minune cu doamna de gazdă. A doua zi, inchipueşte-ţi lucru neaşteptat, doi domnı bă-

www.dacoromanica.ro

turĕ la uşa mea. Ei îmi remiserĕ următoarea scrisoare din partea lui Mihăiţă:

„*Domnul meu*,

„Mergerea d-tale în casa doamnei Zo-„rescu îmi desplace cu totul. Prin urmare „vei avè bunătatea a nu mai pune picio-„rul acolo. Ear dacă ai de gând să treci „peste voinţa mèa, atunci te rog să-mi tri-„miţi marturi.

„Al d-tale etc...“

Am căzut cu adevĕrat din ceriu cetind această scrisoare deşanţată, şi un moment am stat la indoeală, dacă el nu şi-a pierdut cumva simţirile. Cu toate aceste, in faţa provocării lui şi a declaraţiunilor netede ale marturilor, nu aveam decât două căi de ales: sau să mĕ hotărĕsc a nu mai merge la doamna Zorescu ceea ce ar fi fost o ruşine pentru mine, in faţa mai ales a unei ameninţări, sau să mĕ bat cu dĕnsul in duel. Fără multă socoteală mĕ hotării pentru acest din urmă mijloc de a

www.dacoromanica.ro

deslega gălceava, şi in aceeaşi zi îi trimisei marturii mei.

Aşa dar eată-mĕ cu un duel in spinare, fără nici o pricină bine-cuvĕntată şi cu un vechiu camarad de şcoală! Ciudat lucru!... Aşa-i?...

Vei crede negreşit, amice, că această imprejurare, oricum serioasă in viaţa unui om, a trebuit să mĕ tulbure, să mĕ nelinişteascĕ, deoarece a doua zi aveam să-mi pun pieptul in faţa unui pistol? ei bine, de loc!... Mai intăi ştieam că Mihăiţă nu pusese in viaţa lui măna pe o armă de foc, in timp ce eu eram recunoscut ca un trăgaciu destul de bun. Prin urmare, aveam mulţi sorţi de a scăpa cu obraz curat din incercarea duelului. Dar osebit de aceasta simţeam in mine un fel de tainică siguranţă, de altfel neintemeiată pe nimic, cum că e cu neputinţă să mor de măna lui Mihăiţă. De unde îmi venea această siguranţă?... Eu singur nu ştiu. Negreşit de la vĕrsta tinereţelor totdeauna nepăsătoare de ziua de măni; căci la douĕzeci şi trei de ani omul e ca bogătaşul risipitor, care nu

www.dacoromanica.ro

crede in putința de a sărăcì. Credeam că orice se poate intëmpla in lume, afară ca plumbul lui Mihăiță să mĕ atingă pe mine. Astfel, in ajunul duelului meu, in loc să-mi fac testamentul ca un om cu rĕndueală și prevĕzĕtor, sau cel puțin prin o scrisoare să-mi cer ertare de la părinți in cazul nenorocit al căderii mele in luptă, eu mĕ culcăi fără grijă și dormii dus până adouazi, așa că marturii mei au trebuit să mĕ scuture bine, pentru a mĕ trezì din somnul adĕnc ce mĕ cuprinsese. Adouazi mersei fără bătae de inimă la fața locului, intr'o poeniță din pădurea invecinată cu orașul, și mărturisesc in cuget curat că toată inscenarea duelului meu îmi părù o comedie demnă de ris. Incărcarea și alegerea pistoalelor, numĕrarea pașilor, luarea posițiunilor noastre față in față, aerul serios și preocupat al marturilor, in loc să mĕ mişte, mĕ făceau să surid, nu doar că voeam să mĕ arĕt voinic, ci pentru că eram incredințat că toate aceste sunt numai nişte forme goale, din care n'are să easă nimic. Cănd venì momentul comandei: una, două,

www.dacoromanica.ro

trei, eu luăi la ochiu un trunchiu de copac şi-l şi lovii, ear Mihăiţă mĕ luă pe mine la ochiu, dar lovì un alt trunchiu de copac; apoi, onoarea fiind satisfăcută după toate formele admise, dădui mâna protivnicului meu, şi fără nici o explicare mĕ impăcăi cu dĕnsul pentru a treia oară. Neinţeles lucru! Mihăiţă nu avea inimă rea, nici era căutător de gălceavă; dovadă că niciodată cu nimene n'a avut cea mai mică ceartă. Dincontra, era molatic, un fel de „lasă-mĕ să te las", ca toţi tinerii crescuţi pe saltea, care-şi cheltuesc averile cu luxul şi jocul cărţilor. Cu mine insă avea ce avea. De căte ori îl intălneam mai ales fără veste, mi se părea că tresare şi că i s'aprinde in fundul ochilor lumina cea indoioasă care mĕ supĕra. Dar aceasta putea să fie numai o părere, şi fără a căuta să urmăresc mai departe causele certelor noastre, odată impăcat cu dĕnsul, inchideam ochii asupra trecutului şi remăneam bun prieten cu el.

www.dacoromanica.ro

III.

După cătva timp intălnii pe stradă pe amicul meu Mihăiță, galbĕn la față și așa de sdrențeros, incăt dacă n'aș fi știut cine e, l'aș fi luat drept un cerșitor. Dar intocmai ca și un cerșitor el îmi intinse măna, zicĕndu-mi:

— Mĕ vezi in ce stare sunt; te rog ajută-mĕ cu ce poți și nu mĕ intreba mai departe.

Buzele-i tremurau rostind aceste cuvinte și ochii lui căutau in altă parte, spre a nu se intălnì cu ai mei. I-am dat tot ce am avut la mine, fără a-l cerceta, fără a-i zice un cuvĕnt de mustrare. Nu era mare lucru ce i-am dat, el insă mi-a mulțămit și s'a depărtat. Apoi intorcĕndu-se iute indărăpt, mĕ oprì din nou, zicĕndu-mi:

— Să știi că-ți voiu inapoea acești bani, căci mănile mele s'au deprins acum a muncì, și fără să aștepte rĕspuns de la mine, fugì ca un om ce se temĕ să nu fie urmărit.

Trecù o bucată de vreme, fără să am

www.dacoromanica.ro

vre o ştire despre dĕnsul, cănd intr'o dimineaţă, pe cănd mĕ găteam dinaintea oglinzii, ca să fac cea intăi vizită doamnei Rădeanu, o frumoasă vĕduvă cătră care aveam o scrisoare din partea unei mătuşe a mele, eată că uşa se deschise cu sgomot şi Mihăiţă se infăţişa dinaintea mea. Astădată era bine imbrăcat şi ochii lui nu se mai fereau de-ai mei.

— Am venit să-ţi inapoesc imprumutul, îmi zise el, punĕndu-mi in mănă punga cu paralele; banii tĕi au fost cu noroc, căci mi i-ai dat, se vede, cu bună inimă.

Îl sărutăi şi-l intrebăi despre intĕmplările lui trecute, ear el îmi rĕspunse cu tristeţă:

— Frate! ce-a fost, nu merită să-ţi spun; dar atăta pot să-ţi spun că ce-a fost n'o să mai fie.

Atunci schimbănd vorba, îl intrebăi dacă cunoaşte pe d-na Rădeanu, pentru ochii căreia făceam atăta găteală dinaintea oglinzii.

— N'o cunosc, dar am auzit de dĕnsa, îmi rĕspunse el. Se zice că e cea mai frumoasă femee din oraş şi cea mai primejdioasă.

www.dacoromanica.ro

— Primejdioasă, pentru ce?

— Pentru că nu-i om care să nu fi căzut in laţul ei şi te sfătuesc să nu prea ai...

— Să nu am, cum s'ar zice, in clin sau in mănecă cu dënsa. Auzi, më rog, e primejdioasă!... Dar dacă s'ar intëmpla să-mi placă asemine primejdie, atunci ce-ai zice?

— Aş zice că vei eşì şi tu din această incercare cu capul dogit sau cu punga deşartă, cum au păţit-o şi alţi..., ş'ar fi păcat de tine.

Apoi Mihai urmă a-mi face icoana cea mai inspăimëntătoare despre frumoasa vëduvă, de par'că era o măncătoare de oameni. El vorbea vesel, cu glas tare şi gesticula mult, ceea ce nu era in deprinderea lui. Prin lumina veseliei lui insă, vedeam uneori cum un nor de tristeţă îi impresura fruntea ş'apoi ear se risipea. Poate că erau numai urmele, nu tocmai bine şterse, ale suferinţelor prin care trecuse, sau poate că nu era nimic, dar glasul lui nu-mi părea limpede rësunător, nici căutătura lui nu era

www.dacoromanica.ro

deschisă şi netulburată, cum e a unui om ce nu are nimic pe conştiinţă.

Apoi luându-şi pălăria şi stringându-mĕ de mănă, îmi zise:

— Rĕmăi sănătos; îţi doresc bună izbândă!

Ear eu, aruncând cea din urmă privire in oglindă, îi rĕspunsei: la revedere! Curioasă fiinţă de om mai era şi amicul meu Mihăiţă! După ce şi-a risipit averea şi tinereţele ca un destrămat, după ce-a făcut toate nebuniile din lume, ertate şi neertate, eată-l acum pocăit şi cuminte, vrĕnd oarecum să mĕ privigheze in calea vieţii... El!... Auzi doamna Rădeanu primejdioasă! Rizĕnd in mine de aceste copilării, îmi aşezăi pe cap pălăria cea naltă şi pe măni nişte mănuşi nouĕ, bine intinse, şi plecăi spre locuinţa primejdioasei vĕduve. Trebue să mărturisesc insă că de ce inaintam, de ce simţeam un soiu de neastĕmpĕr. Par'că vizita aceasta nu era ca toate vizitele, par'c'ar fi atĕrnat ceva de la această primă intrevedere a mea cu doamna Rădeanu, intr'atăta cuvintele lui Mihăiţă mĕ pătrun-

www.dacoromanica.ro

seserĕ fără voe. Ajuns la uşa salonului ei, abia mĕ puteam rĕsufla; mĕ aşteptam să vĕd o frumuseţă care să-mi ia ochii... Insfirşit eată-mĕ in faţa ei. Vorba ceea: la lauda mare cu sacul mic! Unde a vĕzut Mihăiţă atăta primejdie?... Mĕ mir şi eu. Inchipueşte-ţi un cap acoperit cu pĕr galbĕn, cum aş zice auriu, nimic mai deosebit. Căte capete astfel mai vĕzusem in viaţa mea! Nişte sprincene de asemene aurii, de altfel bine arcate, sub care se mişcau nişte ochi albastri, limpezi şi vii ce-i dreptul, dar càre nu aminteau, după zisa poeţilor, nici albastrul ceriului, nici adĕncul mării. Restul era destul de bine proporţionat. Intipărirea ce mi-a făcut a fost cu mult mai pre jos de ceea ce mĕ aşteptam după spusa lui Mihăiţă, şi de unde îmi simţisem mima bătĕnd, in faţa necunoscutului, eată-mĕ acum liniştit şi nepăsător dinaintea icoanei vii a doamnei Rădeanu. Intr'adevĕr nu avea in intregimea ei nimic poetic, gingaş, melancolic, precum îmi inchipueam eu femeea in visurile mele. Dincontra, nasul ei puţin intors in sus, incontra regulelor fru-

www.dacoromanica.ro

museţei clasice, gura ei mică, dar croită oarecum pe luare in ris, insfirşit chipul ei blond, foarte blond din cauza pĕrului, ii dădeau aerul unei lune pline, dar şirete. E de prisos să istorisesc aici convorbirea mea cu dĕnsa. Destul să zic că, ne mai găsindu-mĕ in faţa unui duşman care să-mi inspire cea mai mică sfială, i-am vorbit cu sânge rĕce despre lucrurile cele mai neinsemnate din lume şi după o jumĕtate de oară am plecat.

Bun! gândii eu in mine, primblându-mĕ in sus şi 'n jos pe stradă; se vede că Mihăiţă are puhăele pe ochi. Dacă şi această femee mĕ va face să-mi pierd capul, apoi atunci capul meu nu mai plăteşte doi bani.

— Ce te primbli aşa ca Vodă prin lobodă? îmi zise Mihăiţă, eşindu-mi fără veste inainte la o cotitură de uliţă.

— Ce mĕ primblu?... Ia am făcut cunoştinţă cu cea mai frumoasă şi mai primejdioasă femee din oraş. M'am expus săgeţilor ei ucigĕtoare, şi eată, priveşte acum in mine un om inamorat, pierdut, desfiinţat şi gata de a se sinucide.

www.dacoromanica.ro

— Nici in glumă nu e bine să vorbeşti asemene lucruri, rĕspunse el cu glas serios. Am mai vĕzut eu viteji din gură ca tine, care s'au intors acasă smulşi de pene, de nu şi-au mai venit in fire.

— Ce spui, iubite? Tu par'c'ai avè oarecare parapon de vorbeşti aşa... Nu cumva?..

— Eu... eu... nu-i vorba de mine!...

— Te-am prins cu măţa in sac... Tu eşti cel smuls de pene... Apoi dacă-i aşa, spune-mi incaltea tot, ca să ştiu şi eu de ce să mĕ feresc. Şi fiindcă tot e vremea măncării, zisei eu, arĕtând tocmai otelul dinaintea căruia ne aflam din intĕmplare, haide să intrăm aici să prănzim impreună, şi cu această ocazie îmi vei spune istoria ta pe larg.

După căteva minute eram amĕndoi intr'o odae deosebită a otelului, aşezaţi faţă 'n faţă la o masă rotundă şi cu căte o garafă de Cotnar dinainte. Mihăiţă avea fruntea increţită, aerul misterios şi profetic. Mĕ aşteptam să aud grozăvii.

— Cunoşti pe Valerian, mĕ intrebă el după o pauză.

www.dacoromanica.ro

— Adecă l'am cunoscut, căci a murit sĕrmanul.

— Aşa este, a murit; insă de oftică din cauza ei.

— Din cauza ei!...

— Cunoşti pe Dragoş?

— Adecă l'am cunoscut, fiindcă de vre-o căţiva ani a dispărut dintre noi. Nu cumva o fi murit şi el de oftică din cauza ei?

— N'a murit, dar s'a inrolat ca voluntar intr'o armată străină şi a căutat să moară in rĕsboae? insă n'a isbutit. Duce viaţa cea mai tristă in gunoaele cazarmelor şi tot din cauza ei.

— Tot din cauza ei!... Auzi!...

— Cunoşti pe Arbore?

— Da.

— Ei bine, Arbore, bogătaşul Arbore, acela care numĕra cu sutele de mii, a ajuns să-şi vadă tot avutul vĕndut la darabană şi astăzi mănăncă pe la mesele creştinilor.

— Ciudat!... Şi ea i-a măncat averea?

— Nu zic asta, dar din cauza ei a pier-

www.dacoromanica.ro

dut-o, căci s'a dedat la cărți și la beție ca să se amețească.

— Apoi atunci?...

— Ascultă!... Pe mine mĕ cunoști, nu-i așa?... Ei bine, eu, camaradul tĕu de școală, am fost din cauza ei pe marginea prăpastiei... era să-mi implănt măna in crime... și numai mulțămită intĕmplării și banilor tĕi, mĕ vezi astăzi cu fruntea curată.

Zicĕnd aceste cuvinte, Mihăiță se rĕsufla din greu și bĕù de dușcă paharul de Cotnar, ce-i sta dinainte. Eu insă, ce să spun?... nu mĕ simțeam de loc spăriet. Dincontra, eram oarecum in mirare, cum această prozaică femee a putut să tulbure mințile atător oameni?

— Știi una?... rĕspunsei eu, această femee e o năpaste, un biciu asupra omenirii, un fel de sugrumătoare, care merită toată pedeapsa. Îmi vei da voe insă să observ că judecata ta asupra ei nu o cred tocmai nepărtinitoare, căci tu o iubești ăncă, Mihăiță!...

— Sunt doi ani de cănd n'am mai vĕzut-o și vor curge toate zilele vieții mele,

www.dacoromanica.ro

fără să caut a o mai vedea. Fiinţa ei este moartă pentru mine; am suferit destul, ca să am dreptul de a rupe orice legături cu dênsa.

Atunci mĕ sculăi in picioare şi umplui din nou paharele.

— Dacă-i aşa, fapta cere rĕsbunare, strigăi eu cu aprindere. Ascultă Mihăiţă, mĕ insărcinez să vĕ rĕsbun pe toţi; şi când această şerpoaică de vĕduvă, care a sfăşiat atâtea inimi, se va târî la pămĕnt şi-mi va uda picioarele cu lacrimi, am să-i despreţuesc iubirea şi am să te chiem să fii martur la umilirea ei.

— Sĕrmane flutur, lesne crezĕtor!... Îţi plâng de pe acum de milă, cum ai să-ţi părleşti aripile.

— De astăzi până in şase luni vei primì scrisoarea mea, prin care-ţi voiu vestì biruinţa. Dacă in adevĕr tu ai rupt orice legături cu dênsa şi ranele tale sunt vindecate, primeşte prinsoarea cu mine.

— Primesc, rĕspunse el, şi-ţi dau termen de-un an.

www.dacoromanica.ro

— Şi cu bine! ziserĕm amĕndoi, ciocnind paharele şi dăndu-le pe găt.

IV.

La dreptul vorbind, nu eram mare doritor de a căştiga prinsoarea, nu doar că n'aş fi avut sorţi de isbândă, dar nu mĕ trăgea inima să intreprind lupta, intr'atăta-mi părea de neatrăgĕtoare vestita vĕduvă. O intălneam pe la grădinile publice, prin saloane, şi-mi venea cu atăt mai puţin să mĕ apropii de dĕnsa şi să-i vorbesc, cu căt mĕ credeam intru cătva indatorit la aceasta. Cele mai plăcute lucruri omul nu le face bucuros, cănd e de datorie. Ş'apoi îmi trebuea multă cheltueală de timp şi de vorbe, mai ales vorbe meşteşugite, nesimţite de inimă; şi la toate aceste cănd nu te imboldeşte dragostea, eşti dela inceput cuprins de-o lene, de-un fel de desgust care te face să zici: *„Ducă-se 'n colo!“*

Intr'o zi eram din intĕmplare poftit la masă la doamna Zorescu, unde se afla şi doamna Rădeanu. Hotărît lucru, aveam să

www.dacoromanica.ro

pierd prinsoarea. Tot timpul am stat rĕce şi nepăsător; abia de am descleştat dinţii să-i spun pentru buna cuviinţă căteva cuvinte in treacĕt. După masă insă simţindu-mi capul mai infierbĕntat, mĕ apropiai de dĕnsa, aşa de glumă, ca să nu se zică că am renunţat cu totul la prinsoare, şi incepui să-i laud frumuseţele pe un ton cam indrăsneţ, cum ar vorbì un om care nu ştie incunjurul. Deodată ochii ei se deschiserĕ mari şi se pironirĕ intr'ai mei cu o căutătură atăt de ciudată, incăt rĕmăsei un moment surprins. Niciodată n'aş fi crezut că ochii ei pot să sticlească aşa invăpăiat şi să rĕverse atăta despreţ şi luare in ris. Par'că mĕ desfiinţau de viu.

A! dacă-ţi e aşa povestea, găndii in mine, apoi stăi c'avem de furcă impreună; şi intocmai ca un cal leneş care se simte lovit de pintenii călăreţului, mĕ răpezii la atac in fugă.

— Mĕ ertaţi, doamna mea, dacă am indrăznit să zic un cuvĕnt despre frumuseţele d-voastre. Alţii mai inainte decăt mine au avut ocazie să le preţuească, intre care

www.dacoromanica.ro

se numĕră şi căţiva amici şi foşti amici ai mei. Zic foşti amici, pentrucă unul dintr'ĕnşii, Valerian, a incetat din viaţă, ear altul, Arbore, a incetat de a-mi fi amic. Nu mai pun in socoteală şi pe Mihăiţă, care mi-a vorbit despre d-voastră cu un entusiasm!... cu un entusiasm!...

Mĕ aşteptam acum la o a doua căutătură şi mai ironică şi mai fulgerătoare, care să mĕ măture de pe faţa păměntului. Când colo nu!... Dincontra; pe faţa şiretei vĕduve se intipărì un aer de blăndeţă neaşteptat şi ridicându-şi evantaliul pănă la inălţimea ochilor, care de astădată mĕ priveau cu o expresie oare-cum mustrătoare, îmi zise:

— Frumuseţa femeilor, domnul meu, nu trebue mult lăudată, precum nu trebue florile atinse cu măna, fiindcă se veştejesc. De oare ce insă impărtăşiţi părerea domnilor Valerian, Arbore şi Mihăiţă, apoi vĕ dau voe să faceţi ca dĕnşii, adică să-mi preţuiţi frumuseţa cât veţi voì, dar să nu-mi vorbiţi de dĕnsa.

Sfirşind aceste cuvinte, ea îmi zimbì cu

www.dacoromanica.ro

un aer de bunătate, care părea a-mi zice că nu trebue să mĕ supĕr de lecţia ce mi-a dat, apoi, strecurându-se prin mulţimea invitaţilor, se puse la piano.

Din cele urmate, era vederat că rĕsboiul incepuse intre noi doi, de oare ce primele săgeţi fuseserĕ aruncate; cu toate aceste, tot nu mĕ simţeam destoinic de a duce lupta pănă la sfirşit. Mi se părea că-i prea cochetă, prea trăită 'n lume, prea vicleană doamna Rădeanu şi nu rĕspundea la idealul meu.

Preferam fiinţele naive şi nevinovate. Nu se potriveau de loc caracterele noastre: eu, temperament aprins, entusiast, gata a mĕ increde ori-cui fără rezervă; ea, proza in picioare, cu feliurite ascunsuri şi prevederi, inarmată de toate şiretlicurile unei vieţi pline de ispite.

Nepotrivirea noastră se vĕdì la cea intăi intălnire, dovadă rĕceala, pot a zice antipatia ce simţii pentru dĕnsa. Cearta din urmă avù de resultat a ne depărta şi mai mult unul de altul; prin urmare, ce era să-mi bat capul cu o intreprindere a cărei

www.dacoromanica.ro

isbândă chiar nu era să-mi aducă nici o mulţămire. Mĕ hotării deci să o las in pace şi să declar lui Mihăiţă că am pierdut prinsoarea. Această hotărire o luăi fără greutate, fără inimă rea, cum se zice, nevoind de bun cheful să mĕ supun la o adevĕrată muncă silnică, şi odată hotărirea luată, îmi venì un nou şuvoiu de veselie. Par'că mĕ lepădasem de un rĕu.

Astfel, toată seara cât am stat la doamna Zorescu, nu ştiu dacă am mai schimbat douĕ vorbe cu doamna Rădeanu; mĕ uitam la dĕnsa ca şi când n'aş fi cunoscut-o. Nici chipul, nici spiritul, nici cântecul ei nu mĕ mişcau cătuşi de puţin, deşi toată lumea părea incântată şi o aplauda mereu. Par'că lumea mai vorbeşte cum i-e gândul!

A doua zi Mihăiţă venì să mĕ intrebe cum stam cu vestita vĕduvă. Ear după ce-i spusei hotărirea ce luasem de a lăsa nerĕsbunate toate victimele făcute de dĕnsa, el stătù un moment pe gânduri.

— Ciudat!... Ciudat!... Dar oricum, eşti mai cu minte decât te credeam, adause el.

www.dacoromanica.ro

V.

Era vreme de toamnă cu ceriul senin, statornic, rĕcorit de arşiţele soarelui, cu cămpul plin de cântecul prepeliţelor şi de sunetul coasei, cu un aer imbălsămat şi liniştit, care par'că-ţi indulcea inima şi te indemna să visezi sub indoita simţire a frumuseţei presente şi a grijilor viitoare; ear eu in primăvara vieţii, nepăsător de griji cum eram, mĕ pregăteam pentru o călĕtorie in munţi. Era lucru mare pentru mine o aşa călĕtorie, căci nu fusesem nici odată prin munţi. O societate intreagă de bărbaţi şi femei avea să ia parte la această petrecere. Bărbaţii erau aleşi dintre cei mai de seamă artişti şi invĕţaţi ai oraşului, domnii Buhuş, Cernescu, Mălin şi Solariu cu soţiile lor, care toate erau tinere şi frumoase, cum e mai bine la asemenea primblări.

Par'că-mi saltă şi acum inima, amintindu-mi bucuria ce mĕ cuprindea atunci când îmi pregăteam armele, îmi aşezam hainele in geamandane şi merindele in panere. Mi

www.dacoromanica.ro

se părea că mĕ pregătesc pentru cea mai fantastică călĕtorie. Mĕ legănam dărz pe picioare, simţindu-mĕ sănătos, tĕnĕr, plin de foc, in stare să ridic lumea cu umĕrul, şi aşteptam ziua plecării ca cea mai fericită zi a vieţii mele. Un singur mic nouraş îmi intuneca ceriul ferícirii. Intre doamnele ce ne intovărăşeau era şi doamna Rădeanu, şi nu ştiu de ce îmi închipueam că are să fie supĕrăcioasă la drum, rĕce şi ironică dinaintea frumuseţelor naturei, intr'un cuvĕnt notă discordantă in armonia generală.

Dar la urma urmei ce-mi păsa de dĕnsa! Bine că nu mai eram dator să-i fac curte. Astfel, deplin măngăeat, căci uşor se mănăngăe cineva de o nenorocire ca aceasta, mĕ urcăi in ziua plecării, intr'o trăsură la care erau inhămaţi in şir patru cai birjăreşti, voinici, impodobiţi cu canafuri şi zurgălăi, şi mersei la domnul Buhuş, unde era locul de intălnire cu tovarăşii mei de drum. Doamne, ce frumoasă neorĕndueală găsii acolo!... Geamandane, umbrele, paltoane, panere cu provizii imprăştiate in toate păr-

www.dacoromanica.ro

ţile, şi un freamĕt, şi o mişcare par'că eram să mergem la capĕtul lumii. Unii luau prănzul de dimineaţă, alţii legau haine in curele, alţii incărcau la trăsuri. Toate capetele erau ameţite; ear in mijlocul vuetului şi a incurcăturii se deosebeau femeile care insufleţeau cu farmecul lor frumoasa privelişte de neorĕndueală. Nimic mai incăntător decăt momentul plecării intr'o călĕtorie de petrecere! Cătă plăcere, cătă speranţă, cătă poesie cuprinde in sine acel moment, cănd eşti tĕnĕr, iubitor de intĕmplări şi alergător după necunoscut!

Şi ce frumos erau gătite doamnele călĕtoare! Cu costumuri scurte, bine tăete, care puneau in lumină formele trupului şi lăsau să se vază sprintenele picioruşe. Şi ce bine le şedea cu pălăriile cele de drum, menite a le ocroti de soare, şi de sub umbra cărora izvoreau luminile imbucurătoare ale ochilor lor! Ai fi zis nişte zine cu suflet bun care aveau să ne conducă pe căi necunoscute şi să ne apere de primejdii. Insă in această veselă adunare de impărecheaţi numai eu şi cu doamna Rădeanu eram stin-

www.dacoromanica.ro

gheri şi hotăriţi a rĕmânè stingheri, căci ea intre toate, era mai puţin vorbareţă, stătea mai la o parte şi par'că se ferea de mine cu deosebire. Aşa dar nu mĕ inşelasem in presimţirea mea. Era intr'adevĕr o notă discordantă in armonia generală. Dar şi eu, mândru din fire, mĕ arĕtam şi mai nepăsător, şi mai rĕce cătră acest sloiu de ghiaţă.

Deci, fără a mĕ ingrijì de dĕnsa cătuşi de puţin, mĕ amestecăi intre celelalte patru, ajutându-le la aşezat in trăsură, şi in momentul plecării mĕ chibzuii aşa, ca să mĕ suiu in trăsură cu doamna Solariu, o femee nostimă, cu o figură brună, arzĕtoare şi cu o inimă naivă de copil. Nu mai rĕmânea indoeală, brunele făceau mai multă intipărire asupră-mi decât blondele.

Odată pornit pe şoseaoa cea mare, in pocnitul biciului şi in sunetul zurgalăilor, legănat de trăsură, şi improspĕtat de aerul dimineţei, simţii că par'că incep o nouĕ viaţă, ear gândul meu pribeag, intinzĕndu-şi aripile, îşi luă zborul in lumea cea neţermurită. A rătăcit cât a rătăcit, dar s'a in-

www.dacoromanica.ro

tors indărăpt, căci era atras de frumoasa mea tovărăşiţă. Dënsa era intr'o adevĕrată fericire. Aerul, lumina, verdeaţa, făceau asupră-i o nespusă intipărire. Ce deosebire intre ea şi doamna Rădeanu, cea cu faţa prefăcută, in care par'că totdeauna stă căte un gând ascuns! Una cu căutătura limpede, increzĕtoare, cu vorba nemeşteşugită ca izvorul cel curat, cealaltă privindu-te par'că totdeauna cu scop şi grăindu-ţi chibzuit şi mĕsurat ca să nu scape cumva un cuvënt mai mult.

— Ai dreptate, Mihăiţă, gândii in mine; ce prăpastie trebuea să fie inima acestei femei!...

De la o vreme simţindu-mĕ molipsit de aerul copilăresc al doamnei Solariu, prinsei să-i vorbesc de una şi de alta, ca şi cum am fi fost doi buni camarazi de şcoală ce n'au nimic a-şi tăgăduì; ba prinsei chiar să-i observ mâna cea frumoasă cu mici gropiţe la incheieturi, şi in mişcările mele căutam toate chipurile să i-o pot atinge; insă ea desigur nu băga de samă, intru atăta

www.dacoromanica.ro

părea incăntată de priveliştea munţilor de care acum ne apropiaserĕm.

— Priveşte ce virf de munte ciudat, îmi zise ea arĕtăndu-mi cu măna un pisc ce se inălţa stincos dinaintea noastră.

— Acesta nu-i nimic, uite la celălalt, respunsei eu, luăndu-i măna şi indreptănd-o spre un alt munte; insă negăsindu-l degrabă, avui ocazie să-i ţin o clipă mai mult măna in măna mea.

Rĕmăi sănătoasă, doamnă Rădeanu ! îmi şoptì un glas ascuns, şi tu, Mihăiţă, bucură-te!... Ochii cei negri au invins pe cei albastri. Bătăile de inimă, neastĕmpĕrul, tulburarea minţii, dorul de a nu-mi mai deslipì ochii de pe vecina mea nu erau oare semnele premergĕtoare ale dragostei, care ca şi furtuna se anunţă mai dinainte.

De la o vreme convorbirea noastră luă o altă intorsătură. Incepui să cărtesc in contra frumuseţelor mult lăudate ale doamnei Rădeanu, şi din cănd in cănd alunecam căte o asemĕnare intre ochii cei negri, invăpăiaţi in genere, şi cei palizi, albastri ai doamnei Rădeanu pronunţăndu-mĕ negreşit

www.dacoromanica.ro

in favoarea celor dintăi. — Apoi treceam la alte asemĕnări, din ce in ce mai lămurite, pe care nu ştiu dacă doamna Solariu le inţelegea sau nu, dar ea apăra cu multă viociune frumuseţele doamnei Rădeanu punĕndu-le mai presus de ale tuturor celorlalte doamne. Eu negreşit căutam să o duc la părerea contrară, şi poate că a-şi fi isbutit dacă trăsura nu s'ar fi oprit dinaintea unei bariere zugrăvită cu dungi galbene şi negre. Ajunsesem la Cornul-Luncii, hotarul Bucovinei.

Toată lumea se coborì din trăsură şi se pregătì de-ale mănc̆ării; ear după ce ne puserĕm bine la cale ca niste oameni hrăniţi pănă atunci numai cu aer curat, domnul Buhuş, care era casierul şi şeful expediţiunii, ne porunci să plecăm, căci mai era drum lung pănă la Vatra-Dornei unde ayeam să petrecem noaptea. Insă la pornire el făcù o altă impărţire intre călĕtori.

Pe toţi ne schimbă de la locul nostru in trăsură şi mie îmi venì rĕndul să mĕ urc alături cu doamna Cernescu.

Aceasta mĕ cam supĕra, căci mĕ punea

www.dacoromanica.ro

in neputinţă de a toarce mai departe din fuiorul dragostei cu doamna Solariu; dar loc de impotrivire nefiind, mĕ urcăi hotărit să-mi rĕsbun asupra nouei mele tovărăşiţe de lipsa celeilalte.

Cu toate aceste pentru un om nepărtinitor, schimbul nu era spre pagubă, căci dacă doamna Solariu avea o faţă dulce de copil şi te fărmeca cu aerul ei de nevinovăţie, cu risul cel limpede pornit din inimă, astălaltă era dincontra mai femee, inzestrată cu o inţelegere mai adĕncă despre lume. Ghiceai că este intr'ĕnsa o comoară de judecată şi de simţire mai bogată, că are darul să ştie mai bine preţuì lucrurile şi la ocazie să ştie mai bine iubì. Cu dĕnsa nu era de umblat pe multe cărări; dintr'o privire te pĕtrundea şi-ţi afla gândul. Deaceea, fără mult incunjur, îi vorbii despre amor. Ce alta era să vorbesc unei femei frumoasă carę şedea aşa aproape de mine şi care, după aerul ei priceput, părea a şti toate şi a nu se sfiì de nimic?

Ar zice cineva că eram un nestatornic, gata a repeta aceleaşi lucruri oricărei fe-

www.dacoromanica.ro

mei. Nicidecum!... inima mea era prinsă; iubeam pe doamna Solariu cu un amor venit pe neașteptate, cum vin mai toate amorurile, dar care nu era mai puțin adevĕrat, și tocmai pentru aceea căutam acum să mĕ amețesc, să-mi rĕsbun oarecum asupra doamnei Cernescu, care venise lângă mine la o vreme așa de nepotrivită. Ș'apoi vĕzĕnd-o, nu știu cum, așa sigură pe sine și in afară de periculele ispitelor, ca și cum nimeni n'ar fi la înălțimea inimii ei, îmi venì fără voe ca un indemn de a o pune la incercare. Mărturisesc că pentru intăia dată in viața mea nu eram de bună credință și, lucru ciudat, nu simțeam cea mai mică mustrare de cuget. Par'că eram un invechit in zile rĕle.

— Așa dar îmi faci curte? îmi zise ea după un oarecare timp.

— Curte? rĕspunsei eu cu obrăznicia unui om ce a pierdut chiar conștiința că minte. Niciodată!... Curte fac numai acei cu dragostea pe buze și cu trădarea in inimă; numai acei care se joacă cu cele mai sfinte și mai curate simțiri omenești,

www.dacoromanica.ro

care nu ştiu ce-i un dor, o bătae de inimă... dar eu!...

Atunci, cu un glas ce destăinuea oare cum o simţire de părere de rĕu, ea îmi zise:

— Pentru ce-mi vorbeşti aşa?...

— Pentrucă te iubesc!... rĕspunsei eu ca un om ce nu mai ştie să-şi mĕsure cuvintele.

Deodată faţa ei se inroşì ca focul. Ochii i se tulburarĕ, par'că un fulger ar fi sguduit-o in adĕncul inimii. Vedeam prin vinele albastre ale tĕmplelor ei cum i se bătea sângele de iute; ear in mijlocul tăcerii ce se făcuse după neaşteptatul meu cuvĕnt, intocmai ca după un trăsnet, rĕmăsei eu insumi inspăimĕntat.

— Ai rostit un cuvĕnt mare, adause ea, care ar putè să aibă grele urmări... Dar nu va fi nimic, căci nu te cred.

Atunci la rĕndul meu simţii tĕmplele bătĕndu-mi-se cu putere şi, esplice cine poate, dar cuvĕntul *„te iubesc“*, aruncat nebuneşte, după ce făcù explozie ca o bombă, dintre noi doi mĕ rănì mai mult pe mine.

www.dacoromanica.ro

Tot atunci par'că 'ncepù să mi se lumineze dinaintea ochilor, şi spre marea mea mirare vĕzui cât de frumoasă era doamna Cernescu. Era cu mult mai presus de doamna Solariu. Mai intâi nu era aşa copilăroasă ca dĕnsa. Apoi avea trăsăturile feţei mai regulate, un profil clasic cu nişte ochi mari, serioşi, imprăştietori de lumină, cu o gură astfel tăeată, de par'că-ţi zicea: „Nu vezi că doar nu sunt o femee de rĕnd!“ Şi eu, nenorocitul, îmi pusosem in gând să-mi descarc ciuda tocmai pe o asemenea femee, lângă care mĕ simţeam eu insumi oarecum ridicat peste lumea de rĕnd.

Oare unde îmi fusese ochii şi mintea?...

Aşa dar, eată-mĕ intrat intr'o a doua incurcătură, astă-dată mai primejdioasă, căci aveam de a face cu o femee care ştia să mĕsoare prăpăstiile unui amor.

Odată marele cuvĕnt aruncat şi spaima momentului risipită, mĕ simţeam dator să merg mai departe pe calea mărturisirilor, şi in acest scop îmi venì in ajutor tot entusiasmul tinereţelor, toată căldura inimii prinse in şuvoiul unei nouĕ drăgoste.

www.dacoromanica.ro

Dar pe când mi se deschețase mai bine limba, pe când cuvintele curgeau imbelșugate, deodată părdalnica de trăsură se opri in fața unui birt. Eată a doua pacoste ce-mi face trăsura. O! ce timp dimpotrivă!...

Ear popas, ear mâncare, ear bĕutură.

Un cias cât un secul a ținut popasul și la pornire șiretul de Buhuș ne impĕrechiă earăș de altfel in trăsuri. Nu știu zeu dacă el nu făcea aceste schimbări cu precugetare.

Furios mĕ urcăi in trăsură alături cu doamna Mălin, și ghemuit in colțul meu, ședeam tăcut și morocănos, par'că mi se inecase corăbile.

Trecurĕm Vama și Pojorita, doué sătulene mustuite in pustiul Carpaților; trecurĕm Mestecănișul, un munte mare păduratic peste care șoseaoa se așterne ca un șerpe in nenumĕrate cotituri; trecurĕm și Valea Putnei, cea mai romantică vale ce e dat ochilor să vază, plină de umbră, de rĕcoare, de miros de brad și de murmurul pĕriului Putna, care curge intr'un șir de cascade; și cu toate aceste nimic nu mĕ mișca.

www.dacoromanica.ro

Treceam prin aceste frumuseţi ca un om desgustat de lume şi de viaţă, când deodată tresării simţind ceva că se apropie de faţa mea. Era capul doamnei Mălin care căuta să vadă dacă nu cumva dorm. Insă aşa se apropiase de mine că i-am simţit, pot a zice, focul obrajilor.

— Unde-ţi sunt gândurile? îmi zisea ea zimbind.

— Gândurile mele?... N'am nici un gând, doamnă.

— Cum? Această natură frumoasă nu-ţi vorbeşte nimic?

— Îmi vorbeşte aşa de mult, că mie unuia nu-mi remâne decât să tac şi s'o ascult.

— Ah! nu eşti plăcut de loc. Plâng pe bietele doamne ce te-au întovărăşit. Nu cumva vei fi având ceva . . . vre-un necaz care te posomorĕşte? adause ea uitându-se piezişş la mine.

— O! îţi jur că nu!

— Nu?... Apoi atunci dă-mi o probă.

— Ce probă?...

— Fă-mi curte!... Eacă te ascult.

www.dacoromanica.ro

— Mĕ asculţi şi o primeşti?

— Să vedem cum te-i pricepe.

Atunci mişcat de acest indemn neaşteptat, mĕ intorsei spre dĕnsa ca să mĕ incredinţez de nu cumva îşi bate joc de mine. Amĕndoi zimbirĕm uitându-ne unul la altul. Intr'adevĕr, poziţia noastră era ciudată şi rolurile schimbate. Pentru intăiaş-dată mĕ aflam lângă o femee care mĕ imboldea ea pe mine. Ferească Dumnezeu de asemene femee!

Avea un chip ademenitor cum nu mai vĕzusem şi o căutătură, aşa pe sub gene, care-ţi deştepta toate gândurile. Ş'apoi ce piele fină, ce sin bogat, ce forme rotunde şi pline! Din toată fiinţa ei se revĕrsa un aer imbătător care mi se suea la creeri.

De ar fi fost un sfânt in locul meu, încă i-ar fi tremurat cărnurile, încă ar fi simţit fiorul ispitei strecurându-i-se prin rădăcinile pĕrului. Atunci fără voe îi apucăi mâna, o mână mică, caldă, tremurătoare, care se lipea de mâna mea cum se lipeşte dorul de inimă, şi o sărutăi lung. Ea insă, inchizĕnd ochii pe jumĕtate, ca şi când ar fi

www.dacoromanica.ro

voit să simtă mai bine fiorii sărutatului, îmi zise trăgănat:

— Acuma ne-am imprietenit! Nu-i aşa?... Fii dar mai vesel!

Apoi îşi retrase mâna încet-încet, având oarecum grija să nu mă supere, nici să-mi dee a înţelege că s'ar fi supărat de îndrăzneala mea.

Era o cochetă ne mai pomenită. Dar halal să-i fie! Plătea cât zece. Ce păcat că eram inamorat de doamna Solariu, ba nu, greşesc, de doamna Cernescu! Da, eram inamorat, însă lucru nepriceput, icoana aceştia incepea oarecum să se intunece in mintea mea. Mi se înfăţişa ca un soare depărtat, dela care îmi veneau raze calde, in timp ce chipul doamnei Mălin mă frigea ca un foc apropiat. Şi mare mai era deosebirea intre una şi alta! Una, adică doamna Cernescu, era frumoasă, serioasă, cumpănită; când o vedeai, îţi venea să te inchini ei; cealaltă nu pot zice că era frumoasă, dar avea ceva drăcesc intr'ênsa; când o vedeai te apuca frigurile şi-ţi venea

www.dacoromanica.ro

să o rupi in două, de drag ce ţi-ar fi fost să o stringi in braţe.

Ei acum ce mai zici? Aşa-i că m'am intrecut cu şaga? Aşa-i că o să mĕ iei drept un cap rĕsuflat, drept o minte sburătăită, care se 'ntoarce după toate vĕnturile? Cum, intr'o zi de trei ori inamorat? Asta-i o nebunie, lucru nefiresc.

Ei! nu-i aşa. Să stăm strimb şi să judecăm drept. Oare povestea vestitului Ivan să nu fie adevĕrată, de vreme ce se povesteşte? El sĕrmanul nu se 'ndura de una fiindcă era sprincenată, nu se 'ndura de cealaltă fiindcă era buzăţică, nu se 'ndura de a treia fiindcă era nurlie, şi aşa mai departe, incăt dacă-l intrebai:

— Măi Ivane, dragi ţi-s fetele?

— Dragi, rĕspundea el.

— Dar tu lor?

— Şi ele mie.

Ţocmai aşa se intĕmplă şi cu mine. Le iubeam pe toate, nu odată, ci pe rĕnd. Negreşit nu voiu fi in stare să-ţi dovedesc in limba invĕţaţilor şi cu cartea in mănă ce fel de boală este iubirea, căte grade de

www.dacoromanica.ro

tărie are; cum un om simte intr'un fel, şi altul intr'altfel; cum o dragoste alungă pe alta, precum un cuiu scoate pe alt cuiu. Toate aceste le las pe seama celor ce ştiu să despice firul de pĕr in patru. Eu insă, Stan păţitul, îţi voiu spune numai atăta, că lucrul trebue să fie firesc, de vreme ce mi s'a intĕmplat; şi vezi că pănă astăzi, că-s mai mult bĕtrăn decăt tĕnĕr, ăncă nu m'a inchis nimeni in casa de nebuni. Eram deci acum, să nu bănueşti, sub farmecul doamnei Mălin, intr'o stare de nebunie a simţurilor astfel, că dacă ea nu ar fi inceput cu multă băgare de samă să se pue in stare de apărare, cine ştie la ce grad de nesocotinţă aş fi ajuns eu tăcutul, eu morocănosul de adinioarea.

Dar sfirşitul drumului puse sfirşit acestei ciudate scene de amor. Eată-ne ajunşi la Vatra Dornei, un mic tĕrguşor zidit intr'o poeană mare, rĕsfăţată intre munţi, unde trei văi se impreună cu trei riuri plutitoare: Neagra, Dorna şi Bistriţa.

Era acum vreme de seară, vreme de repaus după o zi intreagă de călĕtorie. Eu

www.dacoromanica.ro

insă, nu atăt ostenit de drum, precăt de valurile sufleteşti prin care trecusem, m'am retras in odaea mea din birtul unde ne coborisem cu toţii la gazdă, dar nu bine mĕ aşezasem pe o canapea ca să-mi mai destind trupul şi să-mi descurc găndurile, căud auzii la uşă o mică bătae. „Intră!“ strigăi eu. Uşa crepăndu-se incet, vĕzui frumosul cap al doamnei Solariu care mĕ intrebă sfios: „Bucuroşi de oaspeţi?“

— Bucuros! rĕspunsei eu.

Atunci doamna Solariu intră pe vîrful degetelor şi după ce-şi furişă ochii in toate colţurile odăei ca să se incredinţeze de nu e vre-un strein, se apropiă de mine, îmi făcù o adĕncă inchinăciune şi îmi zise cu aer de parapon:

— Frumos! domnule. Da bine te porţi?

— Cum? nu inţeleg, doamnă.

— Te faci că nu inţelegi. — Ai invĕţat se vede aceeaşi lecţie pe derost şi ai spus-o la căteşi trele, şi mie şi doamnei Cernescu şi doamnei Mălin. Apoi se cade mĕ rog? Mai poate o femee să aibă incredere in dumneata?

www.dacoromanica.ro

— Cine v'a spus aceasta? rĕspunsei eu foarte tulburat.

— Cine mi-a spus?

Atunci se auzì o a doua bătae la uşă. — „Intră!" strigă doamna Solariu făcĕndu-se stăpână in casa mea. Uşa se deschise din nou şi eată că doamnele Cernescu şi Mălin se strecurarĕ in odae.

— Aici suntem şi noi, ziserĕ ele inchinăndu-se earăş adĕnc dinaintea mea. Noi am spus. Putea-vei să tăgăduesti?

Te las să judeci, ce bine îmi şedea faţă cu aceste trei femei care veniserĕ să-mi ceară socoteală de purtare.

— Spusu-mi-ai că mĕ iubeşti? adause doamna Cernescu bătĕndu-se cu mănile in piept. Da sau ba?...

— Da! rĕspunsei eu ca prin gura cămeşei, neputĕnd tăgădui lucrul ce in adevĕr se intĕmplase.

— Da mie? urmă Doamna Mălin, cea cu ochii galeşi, care ştiau să soarbă omul de viu.

— Şi d-tale, rĕspunsei eu cu glas tremu-

www.dacoromanica.ro

rător, intocmai ca un vinovat dinaintea judecătorilor sĕi.

— Apoi cum rĕmâne?... strigă naiva, copilăroasa Doamna Solariu, care părea mai aspră decât toate, singura căreia nu-i spusesem pe faţă că o iubesc.

Eu ce să zic?... Vĕzĕndu-mĕ aşa de vederat prins cu oca mică, infundat cu minciuna, mărturisesc că aş fi voit să fiu mai degrabă de un stinjen sub pămĕnt decât in această ruşinoasă stare. Şi dacă-i pe aceea, martur mi-e Dumnezeu, că nu spusesem nici uneia minciuni. Cu fiecare din ele am fost de bună credinţă rĕnd pe rĕnd, căci toate mi-au plăcut. Dar unde era chip să mĕ creadă! Altul mai ispitit decât mine ar fi ştiut poate să scape din incurcătură, ear eu, un incepĕtor, abia intrat in lume, ce era să fac?... Toate cărările-mi erau inchise. Frumos inceput, n'am ce zice!... Stam deci mut in faţa femeilor ca un om de mai inainte osândit, care nu are un singur cuvĕnt de indreptare, şi se vede că aveam o figură atât de proastă, atât de aiurită, că ele din ce in ce se indărjeau.

www.dacoromanica.ro

— Cum rĕmăne? ziserĕ ele intr'un glas.

Eu nici un cuvĕnt.

Tuşeam, mĕ invĕrteam, casa se invĕrtea cu mine, făceam fără conştiinţă nişte mişcări nepotrivite, voeam să zic ceva, dar nu ştiam ce, şi in sila de a găsi un cuvĕnt, mĕ inecam cu propria mea rĕsuflare.

— Ăncă-odată, cum rĕmăne?... strigarĕ neinduratele femei.

Atunci toate puterile mĕ părăsirĕ, mănile îmi căzurĕ dealungul trupului şi cu un glas stins bolborosii cuvĕntul: *ertare!*

Acest cuvĕnt a fost tot ce am putut să rostesc.

— Ha! nu-i aşa adause naiva doamna Solariu care părea mai rĕutăcioasă poate tocmai pentrucă avea mai puţine temeiuri de a mĕ invinovăţi.

— Să te pui in genuchi dinaintea fiecăreia dintre noi, să ne săruţi măna şi să ne ceri ertare.

La auzul acestor cuvinte ce-mi promiteau scăparea, m'am şi aruncat in genunchi dinaintea doamnei Solariu, care îmi intinse măna de departe ca un Mitropolit, ear eu

www.dacoromanica.ro

pot jura pe evanghelie că de astă-dată nu a fost un dram de dragoste in sărutatul meu. — Ingenunchiai apoi a doua oară in faţa doamnei Cernescu, şi a treia oară in faţa doamnei Mălin sărutându-le mâna, şi după ce sfirşii aceste trei metanii făcute ca dinaintea a trei icoane impĕrăteşti, rĕutăcioasele femei eşirĕ iute din odae, şi cât ţinù antretul birtului de lung, auzii in urma lor numai un rîs şi un chicot.

Pĕcat că n'a fost cineva să mĕ vadă in ce hal eram, să aibă ce rîde toată viaţa. Beat, m'am aruncat pe pat mustrându-mĕ singur pe mine de nebuniile ce făcusem. Amor mi-a trebuit?... Poftim amor!... Mai cearcă şi altă-dată dacă te ţine cureaua. O! De mi-ar fi dăruit cineva Dorna intreagă cu toate satele şi pădurile incunjurătoare, nu m'aş fi mai apucat deasemenea trebi. Insă, din toate aceste invălueli, tot am rĕmas cu un căştig. Amorul meu s'a stins intr'o clipă cum s'ar stinge o lumînare in care-ai sufla. Amor!... vorbă să fie!... foc de pae, lumină de licurici!...

Simţindu-mĕ deci oarecum uşurat, lim-

www.dacoromanica.ro

pezit, îmi aşterneam acum o linie de purtare bine hotărită pentru viitor. Ori-ce, afară de amor!

Atunci nu ştiu cum se făcù că din amestecul gândurilor, mĕ pomenii că-mi venì in minte tocmai gândul cel mai neaşteptat: îmi adusei aminte de prinsoarea ce ţinusem cu Mihăiţă. Mi se părù atăt de deşanţat şi nefiresc de-a mai reîncepe aceeaşi comedie cu doamna Rădeanu, incăt incepui să rîd eu singur ca un nebun. O! Eram tămăduit de boala dragostei pentru mult timp. Aveam pieptul căptuşit cu o intreită zale căpĕtată dintr'un intreit amor nenorocit; nu era deci cu putinţă să mai străbată a patra săgeată.

Deodată auzii la uşă o nouă bătae. „Intră!" strigăi eu oarecum imbărbătat ştiind bine că scena trecută nu se mai poate reinoì. Dar, vorba ceea, căND te gândeşti la lup, lupu-i la uşă... Doamna Rădeanu se ivì cu chipul ei blond ca o lună plină, zicĕndu-mi:

— Poftim, domnule, la masă. Tovarăşii te aşteaptă.

Aflase ea ceva despre cele intĕmplate?

www.dacoromanica.ro

Venise inadins să mĕ vadă in ce stare eram ?... Nu ştiu, n'am putut inţelege din faţa ei. Era destul de şireată ca să-şi ascundă gândurile. Dar şi eu iute mi-am alcătuit o faţă precăt am putut de nepăsătoare şi am intrat in sala de mâncare in urma ei, făcĕndu-mi socoteală că nu se cuvine să-mi arĕt ruşinea şi să bat laturile ca un becisnic.

Acolo am găsit pe tovarăşii mei mâncând cu liniştea sufletească a unor bărbaţi insuraţi care nici cu spatele nu ştiau despre cele petrecute; ear doamnele cu pricina ţineau mai mult ochii in farfurii şi din vreme in vreme pufneau de rîs uitându-se pe furiş una la alta.

Numai eu, care cunoşteam din pĕcate causa veseliei lor, mâncam in silă şi inghiţeam căteodată cruciş.

VI.

A doua zi in zori de ziuă ne suirĕm pe o plută ce ne aştepta la malul Bistriţei, alcătuită din două căpătăe de grinzi bine le-

www.dacoromanica.ro

gate, şi impodobită cu crengi de brad. Cărmaciul şi dălcăuşul desprinseră pluta de mal, o impinseră in şuvoiu, şi in momentul cănd ea plecă in josul apei, o salvă de revolvere făcù să .rĕsune munţii şi să tresară de spaimă inimile doamnelor ce ne intovărăşeau. Ura !... Eată-ne acum plutind la vale in voea apei, intre două şiruri de munţi ale căror vîrfuri erau ăncă acoperite de neguri. Dar după două oare de călĕtorie, negurile se risipiră şi soarele se arĕtă deasupra piscurilor ca un călăuz imbucurător presurăndu-ne calea cu diamante. La fiecare cotitură a rîului ni se infăţişau nouĕ vederi, nouĕ perspective, care de care mai incăntătoare.

Ce mici îmi păreau acum amorurile mele de eri faţă cu natura măreaţă ce mĕ impresura ! Nimic din cele simţite, din cele suferite nu-mi mai rĕmăsese in inimă ; abia dacă mai păstram amintirea faptelor. Un şuvoiu rĕcoritor îmi năvălea in piept, şuvoiu dătător de viaţă, pornit din izvorul cel curat al naturii, şi trebue să mărturisesc că aceeaşi prefacere o vedeam şi in tovărăşiţele

www.dacoromanica.ro

mele de drum. Unde se mai gândeau ele la copilăriile de eri? Apele limpezi ale Bistriţei au spălat ori-ce urme de supĕrare din sufletul lor şi munţii cei rĕsunători de doine ne-au reimprietenit. Da, ne-au reimprietenit astă-dată de-a binele, căci deacum inainte nu mai era cu putinţă de-a reîncepe nebuniile făcute.

Am mers cât am mers, dar de la o vreme ni s'a pus, vorba ceea, soarele in dreptul inimii. Noroc că plutaşii, oameni prevĕzĕtori, alcătuise pe căpătăiul din urmă un fel de cuptoraş de cărămidă unde au aprins focul şi-au aşezat un ceaun pe pirostee. Cât ai scăpăra din degete mămăliga a fost gata. Apoi desfăcĕnd legăturile cu merinde: brânza zburată, untul cel proaspĕt, caşul, urda, muşchii luaţi de-acasă şi alte câte şi mai câte, am intins pe plută o masă impĕrătească, nu altceva, unde grija şi nevoile nu erau poftite, unde cheful stătea in cap ca un stăpân ce se făcuse peste inimile noastre. Ear la masă cine ne slujea, cine ne tăea bucăţile, cine ne destupa butelcile şi ne umplea paharele?... Nici ai crede...

www.dacoromanica.ro

Era blonda doamna Rădeanu, aceea pe care o năpăstuisem la inceput că va fi o notă discordantă in armonia generală.

Şi zeu, îi şedea bine cum se invĕrtea intre noi, isteaţă, cu mănecele suflecate pănă aproape de cot, cu obrajii rumeniţi de focul hărniciei, cu surisul pe buze, ghicind găndul fiecăruia, incăt par'că tot ai fi măncat de la măna ei. Eu, nu-i vorbă, nici mĕ găndeam să mĕ uit la dĕnsa cu alţi ochi decăt ai unui om flămănd, căruia îi place să fie bine servit, dar insfirşit ceilalţi poate că găndeau altfel. Ei !... atăta îmi mai trebuea !... să o incep acum şi cu doamna Rădeanu, ca să mĕ fac cu de ispravă de ris. Numai inchipuindu-mi una ca aceasta, îmi veneau fiori !

După o masă imbelşugată şi bine stropită ca a noastră, limbile se desleagă obicĭnuit şi poveştile incep să curgă. D. Cernescu care era cel mai meşter in istorisire de poveşti, mai ales de acele cu douĕ inţelesuri, a şi inceput să le aştearnă, insă intr'un chip aşa iscusit, că n'avea nimeni ce zice, şapoi lui ca mai bĕtrăn i se erta mai mult

www.dacoromanica.ro

decăt altuia. Fiecare a istorisit căte ceva, numai doamna Rădeanu sta şi ne asculta; eu deasemenea tăceam, insă m'a tăeat prin gănd că, dacă aş fi spus propria mea intămplare de eri cu cele trei amoruri şi cu metaniile de la urmă, aş fi intrecut de sigur in haz pe toţi povestitorii.

După poveşti şi glume venì rĕndul căntecelor care se infrăţeau aşa de bine cu priveliştea naturii.

Eată căntecul pe care îl căntarĕm in cor sub conducerea lui Buhuş, şi care mi-a rĕmas şi acum in mínte:

Glas de bucium se ridică
De pe munte pănă 'n stele;
Rĕspund oile 'n potică,
Rĕspund găndurile mele.

Glas de bucium sună 'n stănă,
Acum turma cade 'n vis;
Dar pe inima-mi stăpănă
Jalea stă cu ochiu deschis.

Cui aş spune a mea jale?
La cea albă lună plină,
Sau pĕrîului din vale?
Tuturora sunt străină!...

www.dacoromanica.ro

Numai unu 'n lumea mare
Jalea mea ar înțelege,
Dar și el e 'n nepăsare,
Ori-ce-aș face, ori-ce-aș drege.

Glas de bucium mergi la dênsul
Inima de i-o desgheață,
Și din ochi îmi șterge plânsul
Și-mi dă dragoste de viață.

Spune-i că 'n zadar el cată
Alta 'n lume să găsească;
Ca și mine 'n lumea toată
Nu e alta să-l iubească.

Glas de bucium adă 'n pripă
De la el un semn măcar,
Ca să pot numai o clipă
Adormì al meu amar.

Ear de nu-mi aduci vr'o știre
De la el de bucurie,
Clipa cea de adormire
Ah! prefă-o 'n vecînicie!...

Glasul buciumului zboară
Pe aripa-i doru-mi duce
Lumea 'ntreagă-o impresoară,
Dar rĕspunsul nu-l aduce!...

www.dacoromanica.ro

Cântau cu toţii destul de bine şi in mĕsură, mai ales doamnele cu glasurile lor tinere şi mlădioase de-ţi era mai mare dragul să le asculţi, când deodată in notele cele urcate, o voace se ridică mai presus şi acoperì pe toate celelalte. Era voacea doamnei Rădeanu, care, deslănţuită sub inspirarea frumuseţelor naturei, îşi luă zborul in spaţiu.

Nu ştiu, ori-că noi eram atunci astfel predispuşi, ori-că in adevĕr glasul ei era schimbat, dar ni s'a părut că niciodată n'a cântat aşa frumos. Avea ceva răpitor in toată fiinţa ei, care ne ridica peste sfera pămĕnteascĕ.

Ş'apoi se mai uneau cu frumuseţa cântecului şi poesia munţilor, şi şoaptele Bistriţei, şi freamĕtul pădurilor, intreg orchestrul naturei incunjurătoare; ear eu fără voe mĕ uităi la dĕnsa şi-i vĕzui ochii aprinşi, faţa mişcată, impătimită ca şi cântecul, şi mi se părù un moment că intr'adevĕr ea este aceea care suspină după amantul nepăsător. Când îşi mântuì cântecul, o tăcere se făcù imprejur ca şi când ne-am fi deştep-

www.dacoromanica.ro

tat dintr'un vis plăcut pe care am fi voit să-l prelungim, apoi deodată sbucni din toate piepturile o furtună de ură, de bravo fără sfirşit; numai eu stam mai la o parte, ferindu-mĕ de a mĕ arĕta prea incăntat ca să nu dau loc la bănueli. Cel ce s'a fript odată in apă ferbinte, se teme, vorba ceea, şi de apă rĕce.

Dar nu era apă rĕce, căci căntecul doamnei Rădeanu m'a urmărit toată ziua, şi mi-a trebuit multă putere de voinţă ca să mĕ scutur de fărmec.

Am călĕtorit deci toată ziua străbătĕnd o ţară ca din poveste, căud prin şuvoae, căud prin dolii, căud prin strimtori, căud prin luminişuri, incunjurănd stîncile, lunecănd deasupra genunelor, glumind, căntănd şi unind voea bună a inimilor noastre cu frumuseţa munţilor. Ear in spre amurg ne oprirĕm la Hangu, de unde aveam a intreprinde urcarea pe Ceahlău.

A doua zi pe la revĕrsatul zorilor eram cu toţii călări inşiraţi unul după altul pe drumul Ceahlăului intovărăşiţi de doi călăuzi care ne duceau merindele.

www.dacoromanica.ro

Când se lumină bine de ziuă, începurĕm a ne urca la deal pe o cărare strimtă ce şerpuea prin desimea brazilor.

Am călĕtorit căteva ciasuri bune, dar de la un loc suişul fiind prea drept şi cărarea prea strimtă, prea aproape de prăpastie ne coborirĕm cu toţii de pe cai şi prinserĕm a ne urca pe jos. Nu mai aveam acum decât poate o jumĕtate oară de mers pentru a pune piciorul pe titva muntelui, când eată că ajunserĕm la un loc unde cărarea făcea un unghiu drept pe coasta muntelui, aşa că prăpastia ni se infăţişa la stînga şi în faţă. Trecerea peacolo era periculoasă. Fiindcă dintre toţi eu eram cel mai puţin supus ameţelei, mĕ pusei chiar in colţul cărării spre a da ajutor doamnelor. Doamna Rădeanu însă abia îşi rezemă mâna pe a mea, şi trecù iute uitându-se in ochii mei cu un zimbet ca şi cum nu ar fi avut trebuinţă de ajutorul meu; ear eu stătui in colţul cărării până ce trecurĕ cu toţii, apoi plecăi sub o ciudată intipărire; simţeam că mi-a rĕmas ceva pe mâni din atingerea ei. Dar ce vorbă!... Eram destul om să-mi

www.dacoromanica.ro

ţin firea faţă mai ales cu doamna Rădeanu, pe care de la inceput n'am putut-o suferì cu tot glasul ei. Şi totuş cântecul cel de pe plută din când in când îmi revenea in urechi ca o muzică dulce, depărtată, ce mĕ mângâea la inimă. Invĕluit de astfel de gânduri rĕmăsei mult in urma tovarăşilor mei.

Voind apoi a-mi grăbì paşii spre a-i ajunge, auzii deodată deasupra mea o infricoşată detunătură, ca o salvă de mii de puşti, de nesfirşite ori repetată. „Fereşte-te!.. Fereşte-te!....“ îmi strigarĕ toţi cu glas desperat. O clipă îmi indreptăi ochii spre locul de unde venea vuetul şi vĕzui un năval de stînci şi de pietre, care tocmai de pe vîrful muntelui se rostogoleau spre locul unde eram. Fiorii morţii mi se strecurarĕ prin vine; eram pierdut, căci n'aveam timp să fug nici inainte, nici indărăpt, când deodată vĕzui chiar lângă mine, in păretele muntelui, o infundătură, un fel de cotlon, pe care par'că Dumnezeu mi-l deschisese anume, şi in care mĕ şi aruncăi. Toate acestę s'au petrecut cu iuţeala gândului, şi nu bine apucasem a mĕ pune la adăpost

www.dacoromanica.ro

că petrele turbate au şi trecut de-a roata pe deasupra capului meu, făcênd să se cutremure muntele şi să resune ecourile. Ear cănd eşii din cotlonul meu şi mĕ uităi in sus spre coama muntelui de unde venise primejdia, vĕzui ceva şi mai infricoşat.... vĕzui acolo sus pe Mihăiţă, stănd in picioare ca un stălp, cu pĕrul sburlit, cu ochii eşiţi afară din orbitele lor, aţintiţi asupra mea, par'că căuta să mĕ farmece, şi 'ntr'atăta i se mărise capul şi i se schimbase muşchii obrazului, că nu mai părea om, ci o vedenie hîdă, o nălucă de spaimă. De ce se uita la mine, de ce i se ridica pĕrul mai ţapoş; de ce ochii îi creşteau in cap, de ce faţa i se sbărcea intr'o sete nestinsă de a mĕ urmări. Un moment am crezut că are să se prăvale şi el ca petrele asupra mea. Am inchis ochii şi am inceput să-i frec ca să mĕ incredinţez de nu era vis ce vedeam; dar cănd i-am redeschis, figura lui Mihăiţă dispăruse. Stam acum şi mĕ 'ntrebam ce-a fost: vis sau realitate? Nu mai ştiam eu singur ce să cred. Spĕriet insă de această indoită in-

www.dacoromanica.ro

tĕmplare, apucăi la fugă cătră tovarăşii mei, care mĕ aşteptau nerăbdători. Toţi se bucurarĕ vĕzĕndu-mĕ sănătos, toţi îmi strînserĕ mâna cu căldură şi chiar doamna Rădeanu, care de obiceiu era mai rĕce. Cât despre Mihăiţă nimeni nu ştia nimic, nimeni nu-l vĕzuse. — După o jumĕtate de cias ne suirĕm noi înşine pe zarea muntelui unde îi vĕzusem chipul, însă de urmele lui nu am dat. Am ajuns să cred că in adevĕr a fost o nălucire născută in mintea mea, in momentul căderii petrelor, şi aceasta poate din causă că toate neajunsurile ce am suferit in viaţă, mi-au venit de la el. Se zice că sunt momente în care scânteea gândului omenesc leagă in aceeaşi clipă fapte petrecute in osebite timpuri şi intrupează asemĕnări unde nu sunt. Dar astfel de gărgăuni meniţi să smintească creerii unui om nu puteau clocì mult timp intr'un cap tĕnĕr şi lesne-uitător ca al meu, mai ales când mĕ aflam intre nişte tovarăşi aşa veseli şi tocmai pe vîrful Ceahlăului, unde măreţia naturei e fără de asemĕnare.

www.dacoromanica.ro

O! Doamne! cine poate avea darul să spue tot ce vede ochiul şi ce simte inima in aseminea loc! Roată imprejur, peste vîrfurile celorlalţi munţi, privirea noastră se intindea spre miază-zi pănă 'n şesurile Dunării, spre rĕsărit pănă 'n şesurile Nistrului, spre apus păn' intr'ale Mara-Muresului; şi căte oraşe, şi căte sate, şi căte lunci şi căte ape cuprindea ochiul deodată. Trei ţĕri intregi se aşterneau la picioarele noastre, despărţite una de alta, dar locuite de acelaş neam de oameni care vorbesc aceeaşi limbă au aceeaşi lege, acelaş dor. Trei ţĕri frumoase, in care multe s'au făcut şi s'au prefăcut, in suma veacurilor de cănd bĕtrănul urieş le priveşte din albastra-i inălţime, insă limba, legea şi dorul au remas ca petrele peste care a trecut apa vremilor fără să le urnească, şi vor sta neperitoare, căt va sta şi Ceahlăul pe temeliile lui. Căci *Ceahlăul* este muntele impĕrat, este podoaba, poesia ţĕrii, este izvorul tainic al legendelor şi doinelor neamului nostru, este ochiul etern deschis asupra hotarelor moşiei stămoşeşti, este stă-

www.dacoromanica.ro

pănul care ne trimite după voe seninul sau furtuna şi către care se intorc privirile noastre ca spre un pol izvoritor de speranţă. Ear glasul lui compus din atătea corzi mişcătoare, din atătea alte inmiite glasuri ce se ridică de la poalele lui, este insuşi glasul viu al ţării, care ca un imn se revarsă in sferile cereşti şi pe care nu se poate să nu-l asculte Dumnezeu!

Dus de gănduri stam şi mă uitam pierdut in pierdutele depărtări, ear lângă mine sta doamna Rădeanu tot atăt de tăcută, tot atăt de uimită; apoi, mişcaţi par'că de dorinţa de a ne destăinuì, ne-am uitat unul la altul, şi fără să ne zicem un cuvênt ne-am inţeles taina gândurilor. Deşi de astă-dată gândurile noastre nu erau indreptate spre iubire, dar aveau acelaş ţel, incăt se 'ntălnirĕ şi se 'nfrăţirĕ.

Vederat lucru, doamna Rădeanu nu-mi mai era nesuferită ca la inceput. O schimbare se făcuse in mine, pe care nu indrăzneam să mi-o mărturisesc. Par'că nu mai avea faţa unei lune pline şirete, nu mai era femeea cea cochetă şi trăită 'n lume

www.dacoromanica.ro

precum o judecasem la intăia vedere. Din contra, farmecul naturei o înălțase, o inobilise și, pusă alături cu celelalte trei femei, le intrecea fără indoeală și'n minte, și'n inimă, și'n frumusețe. Mĕ luptam eu insumi cu mine, voind oarecum a nu-i recunoaște aceste insușiri, și mĕ păzeam ca de foc de a-i deștepta cel mai mic prepus despre cele ce se petreceau in sufletul meu. Dar de ce te păzești mai mult, de aceea nu poți scăpa. Aveam o fire atăt de trădătoare! Și ochiul și glasul și mișcările mele îi destăinueau tot ce voeam să-i ascund, incăt ea, intelegĕnd negreșit că nu-mi mai era antipatică, nu se mai ferea acum de mine. Astfel, ori-ce făceam, ori-cum mĕ invĕrteam, in toată călătoria urcării și coboririi Ceahlăului, se nimerea să fiu tot lăngă dĕnsa, și aceasta intr'un chip cu totul nepremeditat, așa incăt eram silit de a o privì, silit de a-i vorbì, silit de a-i da mănă prin locurile grele. Vezi ce de mai silă pe capul meu!... Trebue insă să mărturisesc că ea nu făcea nimic ca să incurajeze cătuși de puțin ori-ce idee de apro-

www.dacoromanica.ro

piere intre noi, şi se purta cu mine cu toată simplicitatea unei femei ce nu are nici un gând ascuns. Dar tocmai această simplicitate mĕ punea in neastĕmpĕr. De ce o priveam şi-i vorbeam, de ce mĕ simţeam mai imprietenit cu dĕnsa, de ce par'că descopeream intr'ĕnsa insuşiri nouĕ, care mĕ minunau.

O! inimă nestatornică!... Nebun cine se lasă purtat de tine!...

VII.

A trecut un an de zile după călĕtoria noastră prin munţi, in care timp, zi cu zi, oară cu oară chipul doamnei Rădeanu îmi intra tot mai mult in inimă. Ajunsesem aşa, că simţeam ca o trebuinţă a vieţii de a o vedea in toate zilele, şi pentru a-mi implini acest dor intrebuinţam tot soiul de şiretlicuri. Îmi plăcea nu numai să o vĕd pe dĕnsa, dar căind aceasta era cu neputinţă, îmi plăcea să-i vĕd casa sau măcar strada unde locuea, intr'un cuvĕnt tot ce era al ei, sau in vecinătatea ei. Insă nicio-

www.dacoromanica.ro

dată, in toate intrevederile mele cu dĕnsa, n'am avut curajul să-i spun un singur cuvĕnt de dragoste. Pe cănd cu celelalte femei eram vorbareţ, indrăzneţ, cu mintea liberă, in faţa ei îmi pierdeam cumpĕtul intocmai ca un copil vinovat, care se teme să nu i se descopere greşala. Numai in singurătatea nopţilor îmi recăpătam curajul. Atunci găseam aşa cuvinte arzĕtoare, aşa accente impătimite pentru a-i mărturisì dragostea mea, incăt de-aş fi avut indrăzneala să i le repet a doua zi, desigur i-aş fi induioşat inima. Dar a doua zi cădeam in vecĭnica indoeală, in starea acea sufletească in care îmi frămĕntam mintea, tălmăcind şi restălmăcind fiecare privire, fiecare mişcare, fiecare cuvĕnt al ei şi dacă o minută venea care-mi da oare-care speranţă, venea indată altă minută care mi-o lua. Ear une-ori îmi părea atăt de cu neputinţă să ajung vre-odată la fericirea de a fi iubit de dĕnsa, incăt m'apuca găndul rĕu al sinuciderii.

Intr'o zi incrucişăndu-mĕ pe stradă cu Mihăiţă, el mĕ oprì şi-mi zise :

www.dacoromanica.ro

— Te vĕd, par'că, mergĕnd cam des pe la doamna Rădeanu.

— O fi.

— Nu cum-va eşti pe cale de-a căştiga prinsoarea?

— Mai ştii!...

— In tot cazul o să mĕ chiemi să fiu martur la umilirea ei, nu-i aşa? adause el cu ironie.

— La revedere, prietene; s'auzim de bine! rĕspunsei cam răstit, spre a curma vorba cu el. Nu puteam să-i sufĕr privirea mai ales decănd mi se năzărise chipul lui pe Ceahlău in nişte imprejurări atăt de inspăimĕntătoare. Intr'altă zi, pe căndros de indoeală, impresurat de idei negre, mĕ intorceam de la doamna Rădeanu, intălnii din nou pe Mihăiţă. De astă-dată îl oprii eu, zicĕndu-i:

— Intr'adevĕr, amice, ai avut dreptate, doamna Rădeanu, e o femee primejdioasă.

— Ba zeu!

— Te rog nu mĕ lua in ris. Am să mĕ hotărĕsc să nu-i mai calc in casă.

— Asta ar fi a opta minune pe pămĕnt.

www.dacoromanica.ro

— Uite, îţi jur chiar acuma să n'o mai vĕd niciodată! Te iau pe tine drept martur jurămĕntului meu şi-ţi dau voe, dacă-l voiu călca, să mĕ despreţueşti, să mĕ impuşti;... nu mai voiu să-mi sparg capul in zadar pentru o femee fără inimă... Să fiu de risul oraşului... Toate au un capĕt... Ai inţeles?...

— Vom vedea-o şi asta! adause Mihăiţă c'un aer necrezĕtor.

Opt zile mi-am ţinut jurămĕntul; opt zile lungi, nesfirşite, in care timp nu e cu putinţă să spun ce am suferit. Uritul, desperarea, dorul mĕ ţineau de inimă aşa de cumplit, incăt une-ori credeam că-mi pierd mintea. Am cercat să mĕ ameţesc cu alte femei, dar ce sarbede, ce nesuferite îmi păreau aceste femei. Nu-mi venea să mĕ uit măcar la ele. Desgustat mĕ intorceam totdeauna in singurătatea odăii mele, unde cel puţin puteam să-mi rĕscolesc dorul neturburat de nimeni.

A opta zi, nebun, cu capul infierbĕntat, eşii din casă, fără să ştiu in cotro mĕ duc. Era inspre amurg. Mergeam şi mĕ spĕriam

www.dacoromanica.ro

eu insumi de vuetul paşilor mei; mergeam plin de friguri, fără voe, fără ţel, când mĕ pomenii dinaintea casei doamnei Rădeanu. Urcăi scările, sunăi clopoţelul, ear in momentul când mi se deschise uşa, auzii la spatele mele un hohot de ris, un ris rĕutăcios, un fel de rinjire care mĕ străbătù la rărunchi. Era Mihăiţă, care ridea de statornicia jurămĕntului meu.

Auzi jurămĕnt!... Eram eu in stare să-mi dau seamă de ce făceam atunci!... Ştiam eu pe ce lume mĕ găsesc!... Iute am intrat in casă să nu mai aud acel ris supĕrător, când eată-mĕ faţă 'n faţă cu doamna Rădeanu. Atunci pierzĕndu-mi cumpĕtul cu desăvĕrşire rĕmăsei incremenit fără să o salut, fără să pot descurca o frază, fără să-i pot spune de ce n'am venit opt zile, de ce am venit acuma; ear ea mai stăpănă pe sine, mĕ primì bine, şi vĕzĕnd că nu poate lega cu mine nici o vorbă cu şir, se puse la piano spre a-mi da timp de a-mi venì in fire. Dar in nebunia mea tot aveam oare-care limpezime de vedere. Vedeam că şi ea era cuprinsă de-un fel de

www.dacoromanica.ro

neastĕmpĕr. Degetele îi tremurau pe piano şi faţa ei era mai serioasă, mai palidă decăt altă-dată. Cănta ce cănta şi eată că incepù cântecul de pe plută: *„Glas de bucium.“* Atunci toată fiinţa ei se schimbă deodată. Un foc i se aprinse in piept, care-i dădù un nou farmec, o nouă frumuseţă, o nouă putere de simţire; ear eu nu ştiu ce se petrecea in mine ascultănd notele ei infrigurate, dar ştiu că deodată mĕ pomenii lăngă dĕnsa ingenunchi, cu capul rĕzemat pe braţele ei.... Lacrimile îmi curgeau şiroae.

Atunci.... moment neuitat in viaţă!... atunci simţii pe capul meu măna ei sfioasă, a cărei atingere îmi dădù cel mai dulce fior ce mi-a fost dat să simt.... Atunci pentru intăia dată ochii noştri se intălnirĕ aprigi, setoşi, nebuni de a se privì pănă 'n adĕncul sufletului, şi cum stam aşa pierduţi, nu ne ziceam' un singur cuvĕnt, dar focul ne ardea obrajii şi piepturile noastre săltau.... Atunci.... ea inchise ochii, par'c'ar fi voit să piardă conştiinţa vieţii, stătù un moment nehotărită, tremurătoare, apoi....

www.dacoromanica.ro

deodată căzù in braţele mele.... Cum de nu s'a rupt ceva in mine, in acel moment, când am simţit pieptul ei pe al meu, gura ei pe a mea, mărturisesc că nu înţeleg!.... După un asemenea moment, restul vieţii ce mai plăteşte? . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Când eşii de la doamna Rădeanu eram un alt om. Vedeam tot trandafiriu. Mi se uşurase oare-cum pieptul, ş'o nemărginită bucurie îmi ineca inima. Lumea ce trecea pe lângă mine îmi părea atât de vrednică de milă, incât nu mĕ induram să-i arunc o ochire. Mĕ intorsei acasă, lacom de a-mi reamintì in linişte una câte una toate minutele de fericire ce gustasem, şi in acest scop, mĕ intinsei indemănatic pe o canapea. Dar ce ciudată e firea omenească! A trebuit ca tocmai in acele momente de supremă fericire să-mi vie un gând oare-cum rĕutăcios, să-mi amintesc vechea prinsoare cu Mihăiţă, prin care mĕ legasem să-i vestesc biruinţa. Sĕrmanul Mihăiţă! Intr'adevĕr e un băeat fără noroc. Nu-i chip să

www.dacoromanica.ro

placă femeilor. Apoi multe de toate îmi trecură prin minte, care n'aveau nici o legătură unele cu altele, dar toate aceste gânduri răzleţe, intocmai ca păraele ce se varsă in acelaş riu, mă duceau fără voe la gândul cel mare, statornic, la gândul doamnei Rădeanu. — Ce frumoasă este! E mai presus de toate celelalte femei! Ce glas, ce trup, ce inălţare de spirit, ce bogăţie de inimă! Îi simţeam încă strinsoarea braţelor, bătaea pieptului, focul buzelor, şi eram cuprins de aceeaşi fiori ce mă cuprinseseră lângă dênsa; îi vorbeam cu aceeaşi dragoste, îi vorbeam chiar in glas mare, incât de m'ar fi auzit cineva, m'ar fi luat drept un nebun!

Era acum târziu. Trecuse miezul nopţii. Nici vorbă nu era de dormit. Pentru a suta, pentru a mia oară spuneam aceleaşi lucruri doamnei Rădeanu in inchipuirea mea; când deodată uşa se deschise şi pe prag se infăţişă Mihăiţă Darie.

— Nu cumva te supĕr? îmi zise el.

— Nu... rĕspunsei eu cam ingăimat.

— Numai două cuvinte.

www.dacoromanica.ro

— Poftim!

Mihăiță intra in odae, inchise ușa după dĕnsul, și se așeză pe un scaun in fața mea. Ne uitam unul la altul și nu ne era indĕmănă, căci nici unul nu incepea vorba. Mihăiță avea o ciudată infățișare; par'că era stăpănit de dorul să afle ceva de la mine și nu indrăznea să mĕ intrebe. De la o vreme tot el intrerupse tăcerea.

— Frumos îți mai ții cuvĕntul!

— Ce fel?

— Ai pus cu mine prinsoare că in momentul cănd vei fi stăpăn pe inima doamnei Rădeanu, mĕ vei chiema să fiu martur la umilirea ei. Așa este?....

— Ei, și?

— Pe urmă, vĕzĕnd greutatea ce intimpinai de a ajunge la acest sfirșit, mi-ai jurat că nu vei mai călca in casa ei. Așa este, ori ba?

— Și mai departe?...

— Pe urmă, călcăndu-ți jurămĕntul, te-ai dus in casa ei și ai isbutit.... să-i cucerești dragostea. Așa-i?

— De unde știi?

www.dacoromanica.ro

— De unde ştiu? Crezi tu că faci ceva fără să ştiu eu? Zicênd aceste cuvinte, privirea lui tot mai mult se pironea asupră-mi. Era vederat că Mihăiţă nu glumea... De unde ştiu? adause el cu glas mai apăsat; ştiu dela insăşi doamna Rădeanu, pe care am vĕzut-o in urma ta. Ştiu tot, tot!

O strinsoare de inimă mĕ apucă.

— In cele din urmă ce-mi pasă! rĕspunsei eu supĕrat de intrebările lui. Poţi să ştii tot, sau să nu ştii nimic. N'am a-ţi da socoteală de purtare; şi pretinsele mele jurăminte sunt nişte copilării, nişte glume, de care nu mĕ simt legat. Fiind insă că ai vĕzut pe doamna Rădeanu in urma mea, nu mĕ indoesc că vei avè bunătatea să-mi spui ce ai aflat de la dĕnsa?

— Ha! Ha! sbucnì el intr'un hohot de ris, risul sĕu cel rĕutăcios. Se'nţelege că nu mi-a spus de bună voe.

— Vrea să zică ai intrebuinţat sila! rĕspunsei eu, ingălbenindu-mĕ.

— Ba bine că nu! Mihăiţă Darie ştii că nu glumeşte.

www.dacoromanica.ro

— Nemernicule! Indrăznești să-mi spui asemenea cuvinte?...

— Ține-ți firea, iubite. Se 'nțelege că doamna Rădeanu n'a voit să-mi spue nimic, dar am găsit mijlocul să o silesc... Ha! ha!... Eu fac lucrurile bine.

— Care mijloc?

— Uite! adause el băgând mâna in buzunar și scoțând un pistol.

Era chiar unul dintre pistoalele mele, pe care le păstram intr'o cutie pe masă.

— Nu te uita așa lung. E al tău, te văd că-l recunoști. Celălalt e aiurea. Nu eram doar nebun să ți-l las la îndemână. Ei, acum înțelegi că mijlocul meu era convingător?

De ce grăea, de ce mă ațintea mai tare, de ce părul i se sburlea pe cap, de ce ochii i se măreau și i se incruntau. Era infricoșat de văzut. Căpătase intocmai figura de monstru ce o văzusem pe Ceahlău. Ear eu simțeam fiori de ghiață in spate, simțeam că mie insumi par'că mi se sburlea părul in cap, și nu știu ce putere peste fire mă ținea pironit in loc ca dinaintea unei stafii.

www.dacoromanica.ro

— Ai jurat că nu vei mai vedea pe doamna Rădeanu, urmă el; ei bine îți vei ține jurământul!

Atunci el indreptă pistolul in spre mine. Eram singur, fără nici o armă, fără nici un mijloc de apărare. Incepui să strig, dar slugile erau departe și nu mĕ auzeau; vroii să sun, dar clopotul era rupt.

— Ascultă, iubite, nu-ți mai bate capul să te impotrivești. Am luat toate mĕsurile mai dinainte. Cum? Din căte s'au petrecut până acum intre noi, n'ai ințeles că eu eram dușmanul tĕu de moarte; că la singura ta vedere toată ființa mea se revolta; că rĕul tĕu era singurul meu bine; ca menirea vieții mele era de a desființa pe a ta?.... Ha! de când îți aținn calea!.... Mi-ai scăpat de atătea ori, dar astă-dată am pus mâna pe tine tocmai in momentul când ți-e mai drag a trăi in lume. Așa-i?... Mâne o să easă vorba că din cauza unui amor nenorocit, te-ai sinucis. Dovadă va fi propria ta armă. Dar o să mai easă încă o vorbă... știi care?... O să easă vorba — urmă el reșchierând fiecare cuvĕnt ca să-mi intre

www.dacoromanica.ro

bine in urechi — că inainte de a te sinucide, in desperarea amorului tău, ai ucis pe doamna Rădeanu!...

— Doamna Rădeanu e moartă!... strigăi eu, simțind că se rup măruntăile in mine.

— Ce nici atăta n'ai înțeles?... negreșit că e moartă... cu celălalt pistol al tău...

Atunci tot sângele îmi năvălì la cap, și sălbatec, nebun, mă aruncăi asupra ucigașului. O luptă incepù, oarbă, desnădăjduită, o luptă pe moarte in vălmășagul căreia auzii ca prin vis o detunătură de pistol, simții creerii că mi se desfac, apoi căzui fără cunoștință la pământ . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

M'am deșteptat inconjurat de o mulțime de prieteni și de medici care căutau să-mi dea ajutor. Rana mea era grozavă. Multe zile mi-a fost viața in primejdie. Aveam friguri rële, care mă aruncau in delir. Dar după căteva săptămăni medicii mă declarară scăpat. Atunci aflăi despre indoita crimă a lui Mihăiță, care, prins asupra faptului in momentul când descărcase arma

www.dacoromanica.ro

in peptul meu, inebunise . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Douĕzeci şi cinci de ani au trecut de atunci, o viaţă intreagă de om, şi Mihăiţă Darie trăeşte şi astăzi inchis intr'o casă de nebuni şi-şi istoriseşte necontenit povestea ori-cui vizitează trista lui singurătate.

Douĕzeci şi cinci de ani au trecut şi chipul blond al doamnei Rădeanu, singura femee ce am iubit, stă ăncă viu in inima mea.

A fost un vis, unul singur, scurt, dar frumos şi neuitat. De atunci rĕmaș-am răzleţ in lume, cu sufletul uscat, fără scop, fără dor, fără bucurie, şi duc o viaţă stearpă de azi pe măne, cu speranţa de a ajunge căt mai curĕnd la capĕtul cărării.

Aici Gheorghie îşi simţi genele ude şi glasul i se stinse intr'un suspin.

— Să mĕ erţi, iubite prietene, adause el după o pauză, dacă la vĕrsta mea am

www.dacoromanica.ro

căzut in slăbiciunea de a lăcrima asupra unui trecut de mult ingropat. Dar, precum vezi, istoria mea e tristă, şi, ca şi tine, nu am putut-o spune fără un pic de induioşare.

www.dacoromanica.ro

PETREA DĄSCALULUI.

Au trecut douĕzeci şi cinci de ani de cănd a avut loc această intĕmplare. Erau frumoase vremi pe atunci, nu doar că mi se păreau mie, fiindcă eram tĕnĕr, dar intr'adevĕr aşa erau, căci un soare vesel se ridica la rĕsărit asupra noastră, incărcat cu bunuri la care cei mai mari Domni ai ţĕrii abia de au cutezat să viseze; şi idei nouĕ incolţeau in inimi, şi viaţă nouă curgea prin vine. S'ar fi zis că Dumnezeu îşi intorsese faţa spre noi. N'aş fi rĕscolit de sub vĕlul trecutului aceste amintiri ale unor vremi ce

www.dacoromanica.ro

nu mai sunt, dacă intêmplarea de faţă n'ar avè oarecare legătură cu mişcarea de renaştere ce-a frêmêntat atunci pământul nostru.

Se isprăvise rĕzboiul Crimeei; trupele austriace se retrăseserĕ din ţară, şi pacea de la Paris ne promitea unirea Principatelor, mărirea teritoriului cu o parte din Basarabia, neatêrnarea politică şi multe altele care ne inflăcărau minţile.

In timpul acela dar de frumoasă amintire, doi lorzi engleji, care luaserĕ parte la comanda superioară a oştirilor aliate din Crimea, auzind că Moldova e o ţară încă primitivă, cu obiceiuri patriarcale şi cu munţi plini de urşi, venirĕ anume din Sevastopol in Galaţi cu hotărire de-a se desfăta la un vĕnat de urşi, ceea ce de mult timp locuitorii Angliei nu mai pot face in insulele lor. Ei erau bogaţi, căci livrele sterling sunau in buzunarele lor; erau serioşi, căci mai nu vorbeau unul cu altul; erau fuduli, căci se ţineau totdeauna cu găturile ţepene şi abia de coborau ochii pe vre-un obraz omenesc. Nalţi şi subţiri, şi totdeauna bine imbrăcaţi şi peptĕnaţi, ei priveau lumea cu gravitate

www.dacoromanica.ro

prin geamul ochelarilor, vroind par'că inadins să pue oarecare distanță intre ei și lume.

Ei plecară intr'o trăsură cu opt cai de poștă pregătită de părcălabul de Galați, și apucară drumul spre munte la o moșie către proprietarul căreia aveau anume scrisori de recomendație. Cine nu-și aduce aminte cum erau pe-atunci drumurile la noi! Cu toate aceste surugiii, cărora nu le păsau nici de drum, nici de cai, dar care mirosiseră bacșișul gras, mănau de olac, de scăpărau copitele cailor, trăsneau din biciu, chiuiau cât le lua gura, incât bieții engleji, hurducați in trăsura ce se legăna ca o barcă bătută de valuri, nu-și mai simțeau nici frizura netedă, nici ochelarii drepți pe nas.

— „*How original!*“ zise intr'un târziu unul din lorzi către celălalt.

— „*How original!*“ răspunse acesta ca un ecou.

Apoi ambii tăcură luându-și fiecare aerul serios obicinuit. Au mers astfel o zi intreagă pe drumuri nebătute, trecând prin vaduri de riuri, peste șanțuri, peste podețe ale că-

www.dacoromanica.ro

ror scânduri jucau sub roatele trăsurii, până când înspre seară ajunseră la moşia dorită. Proprietarul, care era prevestit de mai naînte de părcălăbie, îi primi cu mare alaiu ca pe nişte oaspeţi aleşi. Dulceţile, cafelele negre cu caimac, ciubucele cu imamele de chihlimbar se înfăţişară pe dată dinaintea lor după obiceiul păméntesc, apoi nu trecù mult şi proprietarul îi introduse în sufragerie, unde îi aştepta o masă bogată, pe a cărei pănză albă figurau cu cinste brănzurile de munte, păstrăvii afumaţi, bujeniţă de căprioară, cataifurile, vinurile de Odobeşti şi Cotnar şi câte şi mai câte alte producte alese ale ţérii.

Ear lorzilor toate li se păreau ciudate: şi mâncările şi obiceiurile şi forma caselor noastre de la ţară, cu balcoanele lor lungi şi acoperemêntul ţuguiat, şi gardurile cu spini, şi cumpenele de la fântână şi mai cu samă poştile, despre acăror ciudăţie se resimţeau încă; dar nu dădeau nici un semn de mirare, căci ar fi fost incontra demnităţii lor. Numai câte un: *„How original!“*

www.dacoromanica.ro

ziceau din vreme in vreme, insă şi acesta cu multă cumpĕtare.

După masă, proprietarul chiemă pe vĕnătorul sĕu, Petrea Dascalul, şi-i porunci ca a doua zi să ducă numai decăt pe lorzii engleji la urşi.

— Ascult! rĕspunse Petrea Dascalul cu un aer de supunere ce insemna că porunca stăpănească va fi negreşit indeplinită.

Petrea Dascalul mergea la urşi ca la un vĕnat fără nici o insemnătate. El ucisese atăţia in viaţa sa, incăt, ne mai avĕnd destule degete la măni şi la picioare ca să-i numere, le pierduse, cum am zice, răbojul; numai stăpănul sĕu, care-şi făcuse feliurite şubi şi aşternuturi de picioare din blănile lor, ţinea anume socoteală de dĕnşii.

In lunga lui indeletnicire vĕnătorească, el ajunsese să ştie anume fiecare urs sau ursoaică de căţi ani este, căţi pui are, in ce bărlog şade, la ce părîu s'adapă; şi cănd stăpănul sĕu îi zicea: „Măi Petreo, să-mi aduci măni un urs,“ el se ducea totdeauna la sigur. Şi doar nu era vre-un om mai arătos sau mai deosebit Petrea Dascalul;

www.dacoromanica.ro

din contra, era mic de stat, avea chipul blajin şi oarecare stingăcie in mişcări. Faţă cu stăpânul său abia de indrăznea să ridice ochii din pământ. El fusese crescut de tatăsău ca să fie dascal de biserică. Insă toate le făcea pe dos in slujba bisericească. In loc să curăţe luminările de mucuri cu cleştele cele lungi, el le stingea, şi cădelniţa o arunca cu atăta neghibăcie incăt imprăştia cărbunii pe jos. Numai la impărţeala colivei cerea o parte nepotrivită cu meritele lui dăscăleşti. Intr'o zi mergănd de şagă, cu un hleab de puşcă imprumutat, la un vănat de urşi ce dăduse stăpânul său in munte, se nimeri că tocmai el impuşcă ursul, şi deatunci prinzănd gust la astfel de dihănii, imbrăţişa meşteşugul vănătoriei in locul breslei dăscăliei, păstrăndu-şi de la această din urmă numai numele.

Englejii cănd îl văzură prin sticla ochelarilor lor aşa mic şi nechipos, imbrăcat cu suman şi cu opinci, invărtindu-şi căciula dinaintea stăpânului său ca un nemernic ce nu ştie cum să-şi poarte mănile, se arătară foarte necrezători.

www.dacoromanica.ro

— Dar insfîrşit cine ştie! îşi ziseră ei intre dênşii; aici toate sunt ciudate!

A doua zi, in zori de ziuă, pe când lorzii dormeau mai bine, visând poate despre ciudăţia obiceiurilor şi a poştilor noastre, Petrea Dascalul bătù la uşa lor indemnându-i să plece. Ei insă, cu toată nerăbdarea ce aveau de a da piept cu urşii, nu deschiseră uşa până ce mai intăi nu-şi raseră barba, nu-şi peptênară pĕrul cu ingrijirea obicĭnuită, astfel ca nici un fir de pĕr să nu fie smintit de la locul sĕu, şi gătiţi fiecare de la ghetre până la pălărie căte cù un costum nou vĕnătoresc, anume cumpĕrat din Londra, plecară impreună cu Petrea Dascalul pe cărarea muntelui in sus, avĕnd in urma lor alţi patru puşcaşi din sat.

Vremea era frumoasă, aerul viu şi rĕcoros, şi inspre partea şesului la rĕsărit soarele se inălţa vesel pe un ceriu cuprins de foc. Tăcuţi, urcau englejii la deal, cu pas regulat şi cu aerul serios al unor oameni ce merg intr'o gravă intreprindere; numai Petrea Dascalul, blajin cum era el şi cam slobod la gură, mai schimba din când in

www.dacoromanica.ro

când căte o şagă cu tovarăşii sĕi din sat. Trei ciasuri intregi ei suirĕ mereu in sudoarea frunţii, şi nu o dată englejii se impiedecarĕ de bolovanii de pe drumul strimt şi pietros al muntelui, nu o dată pălăriile lor, impodobite cu pene de struţ, se aninarĕ de crengile brazilor, nu o dată se vĕzurĕ siliţi să dee mĕna lui Petrea Dascalul prin locurile unde prăpastia se prea apropia de cărare; dar nu era lucru de mirare nefiind marii lorzi deprinşi să umble prin locuri aşa tari, cum zic ţĕranii noştri.

Pe la amiazăzi Petrea Dascalul îi oprì intr'o desime mare, unde era o mulţime de bolovani şi cioate rĕsturnate, care păreau a fi aduse de puhoiu.

— Aici e ursul, zise Petrea Dascalul.

Atunci figurile lungi şi solemne ale lorzilor se făcurĕ şi mai lungi şi mai solemne, căci dorul lor era acum aproape să fie implinit: aveau insfirşit să dee ochi cu sahastrul Carpaţilor şi să aibă ce istorisì despre lupta cu dĕnsul, când se vor intoarce in ţara lor. Ei îşi inarmarĕ puştile nu fără oarecare bătae de inimă, deşi de altfel erau

www.dacoromanica.ro

despreţuitorì de primejdii, şi stăturĕ cătva timp in aşteptare; dar ursul nu se arĕtă. Atùnci ei aruncarĕ o privire intrebătoare asupra lui Petrea Daşcalul, ear acesta inţelegĕnd gândul lor, le arĕtă printre cioate şi bolovani o gaură deschisă prin care abia ar fi putut intra un om pe brănci.

— Aici e ursul, adause Petrea Dascalul, arĕtând gura vizuniei. Apoi el şi ceilalţi puşcaşi, luând căte-o ciotă in mâni, incepurĕ să facă larmă imprejur.

— Sai, Catrină !... Nu te da, Gavrile !... Diha, Martine !... strigau ei necontenit; insă cu toată gălăgia ce făceau, ursul nu vroea să easă intru intimpinarea musafirilor sĕi.

— Doarme ca boerii după masă, băgă de samă Petrea Dascalul; să-l afumăm puţin, să-i treacă mahmuria.

Atunci Petrea, căutând cu luare-aminte imprejurul vizuniei, găsì o a doua gaură tăinuită sub cioate şi frunzari, pe care urşii totdeauna şi-o păstrează pentru retragere in cas de primejdie. El o curăţì bine şi făcù chiar lângă dĕnsa un foc de uscături pen-

www.dacoromanica.ro

tru ca fumul să intre inlăuntru şi să silească pe urs să easă pe cealaltă parte. Dar nici cu acest mijloc nu izbuti, căci fiind vênt, fumul in loc să intre in vizunie se imprăştia in toate părţile.

In vremea aceasta flegmaticii engleji incepurĕ să dea semne de nerăbdare, crezĕnd că Petrea Dascalul, in care de la inceput nu prea avuseserĕ incredere, era cu adevĕrat un şiret ce-i purta cu vorba.

— E trăndav ursul, zise Petrea cam necăjit, nu-l scoţi cu una cu douĕ de la tabietul lui.... Dar eu i-s popa!

Apoi el băgă măna in torbă, scoase o lumînărică de ceară albă, o lipì la buza pustii deasupra ţelului, o aprinse zicĕnd că la prohod trebue şi luminare, se puse pe brănci şi cu puşca intinsă şi inarmată intră voinicește in vizunie. Lordul cel mai nalt şi mai necrezĕtor, care nu se aştepta la una ca aceasta, se uita acum nemişcat şi cu ochii holbaţi cum Petrea Dascalul se tĕria incet-incet in vizunie, cum îşi introduse mai intăi capul, pe urmă umerii, apoi picioarele, ear după ce nu mai vĕzù nimic, strigă:

www.dacoromanica.ro

„*How original!*“ insă cu un glas schîmbat cum nu i se intămplase din ziua luării turnului Malacof. Ear celalalt lord, cuviincios ca totdeauna, îşi ştergea cu batista sudoarea de pe frunte provenită negreşit din căldura soarelui, insă nu repetă de astă-dată cuvintele tovarăşului său ca de obiceiu.

După căteva minute de o aşteptare groaznică in care numai inimile îşi păstrarerĕ mişcarea, se auzì deodată un trăsnet de puşcă urmat de un gemet sĕlbatec, infricoşat, cu atăt mai infricoşat cu căt venea din intunerecul de sub pămĕnt, unde era ştiut că numai moartea putea să hotărască intre om şi fiară. Apoi se făcù earăş linişte adĕncă, linişte de mormĕnt, timp de mai multe minute lungi, nemĕsurat de lungi, in care lorzii abia de-şi mai puteau păstra cumpĕtul. Acu-i acu!... găndea fiecare in sine. Dar lucru infiorător, liniştea ţinea mereu; nici un semn nu venea de sub pămĕnt... Ce se petrecea oare acolo?... Negreşit că nu era bine, de vreme ce Petrea Dascalul nu mai eşea la lumină, căci dacă ar fi fost el invingĕtorul ce ar mai fi stat

www.dacoromanica.ro

inlăuntru ?... Când eată ... se auzì la gura vizuniei un foşnit curios, mai mare decăt l'ar fi putut face un om, şi cioatele şi petrele incepură să se mişte.

Momentul era in adevĕr suprem; lorzii inţepeniţi, cu ochii indreptaţi spre vizunie, cu puştile la ochi şi degetele pe trăgĕtori, stăteau gata să aprindă in dihania ce se vestea, şi tĕmplele lor se băteau atăt de puternic incăt ochelarii le jucau pe nas. Dar spre marea şi nemărginita lor mirare, in loc de dihanie se vĕzurĕ deodată picioarele lui Petrea Dascalul, apoi umerii, apoi capul şi după ce Petrea eşì de tot, ţinĕnd intr'o mănă puşca şi in cealaltă o frănghie, aruncă repede capĕtul ei celorlalţi patru puşcaşi strigănd :

— Trageţi, băeţi, vĕrtos !...

Atunci căteşi cinci incepurĕ să tragă din rĕsputeri, şi eată că o cogemite ursoaică moartă, lovită drept in frunte şi legată cu frănghia de găt eşì de sub pămĕnt.

Uimirea englejilor fù atăt de mare vĕzĕnd izbănda lui Petrea Dascalul incăt de astă-dată, uităndu-şi demnitatea şi distanţa

www.dacoromanica.ro

socială ce-i despărţea de dënsul, incepurë să-l stringă de mănă cu o căldură neobicinuită cumpëtatului temperament englezesc.

Ear Petrea Dascalul, care atunci pentru prima oară avù fericirea să facă cunoştinţă cu livrele sterling ale Marei Britaniei, se uita nedumerit cănd la strălucitoarea monedă ce curgea gărlă in palma sa, cănd la lorzii cei cu figurile de un cot, avënd aerul a le zice:

— Banii, nu-i vorbă, îi primesc eu, dar voi ce dracul de vë miraţi aşa de mine, că doar nu mi-i intăia oară că më bag in bărlogul ursului!

Apoi după ce fiara fù aşezată la o parte de gura vizuniei, Petrea se scărpină in cap zicënd cu glasul sëu blajin:

— Socoteala nu-i incheiată; mai am un muşteriu in bărlog: cinstita faţă a unei beizadele.

Şi earăş aprinse o luminare de ceară albă, pe care o lipì de buza puştei, earăş intră pe brănci in vizunie, earăş se auzì o impuşcătură ş'apoi un mornăit inăduşit, şi după vre-o cătevą minute, de astă-dată mai

www.dacoromanica.ro

puţin lungi, mai puţin infricoşate decăt acele d'intăi, eşi Petrea Dascalul cu beizadeaua legată de găt şi o aşează lăngă mumă-sa Domniţa Catarina.

— I-am miruit pe amĕndoi, zise el aşezăndu-se spre odihnă pe un trunchiu de copac, şi era drept să se odihnească, căci muncise din greu şi cu spor.

Ear lorzii, care trecuserĕ peste atătea mări şi ţări pentru a veni la noi să impuşte urşi, avurĕ nenorocul să-i vază impuşcaţi gata de măna altuia, şi se intoarserĕ fără măcar să fi dat un foc, ducĕnd cu dĕnşii numai amintirea culeasă in mijlocul fiorilor de spaimă despre mijlocul ciudat cu care se ucid urşii in ţara noastră patriarcală.

Cu o parte din livrele sterling Petrea Dascalul şi-a măritat o fată, cea din urmă ce-i remăsese in casă, ear cu cealaltă parte şi-a făcut sie-şi o mică zestrişoară pentru zilele bĕtrăneţelor. Nu tărziu după aceea, proprietarul moşiei primi de la Londra o scrisoare cu rugăminte să inmăneze lui Petrea Dascalul, ca semn de neuitare din

www.dacoromanica.ro

partea lorzilor, portretele fotografice ale lor insoţite de două puşti foarte scumpe, eşite din cea mai renumită fabrică a Engliterei, cum şi un număr al ziarului *The Ilustrated London News*, in care era desinată cu mult adevăr fioroasa scenă a intrării lui Petrea Dascalul in vizunia ursului.

Dar urmarea cea mai de căpetenie ce au avut această mică intămplare a fost că amăndoi lorzii iubitori de vănat au apărat călduros in camera de sus a Angliei drepturile ciudatelor ţări dunărene şi nu puţin contribuì puternica lor voaco intru a fi recunoscută Unirea mult dorită a Principatelor Române şi alegerea indoită a Colonelului Cuza. Mici lucruri au căteodată mari urmări, şi nimeni nu ştie unde pot răspunde capetele firelor care leagă una de alta faptele omeneşti.

www.dacoromanica.ro

FRIGURI DE AUTOR

DIALOG

(O odae de lucru cu o bibliotecă in fund. In mijloc un biurou lângă care Tudor şi Vintilă şed căte pe un jilţ faţă in faţă. In sobă arde focul.)

Vintilă. Să me erţi, prietene, că te-am stingherit de la indeletnicirile tale. Tu, om ales, poet cu vază, nu prea ai timp de pierdut cu noi profanii. Cu toate acestea dacă nu mĕ vrei tu, te vreau eu, vorba lui Lăpuşneanu, şi fiindcă pe tine nu te lasă demnitatea să te cobori (mĕ rog să nu iei aceasta drept o ironie), să te cobori pănă la treptele de jos pe care umblă oamenii de rĕnd ca mine, deaceea sunt silit să mĕ urc eu

www.dacoromanica.ro

până la inălţimele tale, adică pe acel falnic *Parnas* unde te-ai aşezat la taifasuri cu muzele.

Tudor (nedumerit). Nu cumva ai prins şi tu la gărgăuni?

Vintilă. Ce gărgăuni!... E boală curată, şi... incurabilă. Am comis o *novelă!*...

Tudor. Asta-i grav de tot; merită o consultaţiune.

Vintilă. Tocmai deaceea am venit şi eu la tine; intăi, pentrucă te ştiu competent in materie de aiurări literare şi îmi vei spune negreşit dacă novela mea merită să fie transmisă posterităţii sau ba; şi al doilea, pentrucă tu eşti acela de la care m'am molipsit.

Tudor. Ei... naţi-o bună! Ce sunt eu vinovat de nebuniile tale?

Vintilă. Cum de nu?... Nenorocirea mea doar de la tine mi se trage. De căte ori nu te păndeam eu când, furişat de lumea cealaltă, te primblai singuratic şi visător prin aleele umbroase, privind când in jos la lutul păméntului, când imprejur la verzişul copacilor, când in sus in albastrul ce-

www.dacoromanica.ro

riului, grămădind şi măcinând cugetări peste cugetări in morişca creerilor tăi. Apoi de căte ori n'am auzit pe unii şi pe alţii zicênd: „Tudor e poet, ce-i drept e poet!“ De căte ori n'am cetit prin gazete dări de samă despre scrierile tale, prin care îţi făceau numele nemuritor. Ş'atunci mi-a venit şi mie un fel de fum la cap. Mi-am zis: oare să fie intr'adevĕr aşa de greu a scrie? Oare dac'aş cerca şi eu? Ei!... Ce frumos să fii pus in rĕndul literaţilor! Să te vezi tipărit, negru pe alb, şi cetit de-o mulţime de lume. Cine ştie, mai tărziu să fii chiar primit in sinul Academiei. O!... bine a zis cine a zis, că cea mai inaltă şi mai senină glorie e aceea a scriitorilor.

Tudor (rizând) Da eşti afumat de tot!

Vintilă. Apoi nu-ţi spun?... Aşa intr'o zi, cuprins de neastĕmpĕr, am luat cel mai frumos condeiu de os de fildeş ce-l aveam pe biurou, mi-am pus dinainte cea mai fină şi mai lucie hărtie ministerială, şi am scris deasupra cu litere caligrafice „*Novelă*“. Mai incolo.... pace!... Condeiul nu lua din loc. Aveam in minte o istorioară de la ţară.

www.dacoromanica.ro

Se înţelege că la ţară se petrec idilele, nu in noroaele tĕrgurilor. Aveam zic un subiect prea interesant: O fată de ţĕran cuprinsă, care iubea pe un tĕnĕr cimpoer sărac. Părinţii ei se impotriveau...

Tudor. Pîră veche!

Vintilă. Adică veche şi nouă totodată, după cum e de meşter cel ce scrie, că adecă să ştie intoarce lucrurile aşa, ca din vechi să pară nouĕ.

Tudor. Ei, vezi asta-i!...

Vintilă. Apoi da, negreşit. — Ziceam deci că nu-mi eşia un cuvĕnt din condeiu. In zadar mĕ primblam prin casă, mĕ uitam cu ochii şi'n tavan şi'n podele, in zadar mĕ frecam pe frunte. Nimic nu venea nici in ruptul capului. Atunci furios, am aruncat condeiul jos, zicĕnd: „Ducă-se la dracul! O să mĕ pomenesc intr'o bună dimineaţă la Golia. Nu-i de mine meseria asta.“ Douĕ sĕptĕmăni n'am mai pus măna pe condeiul cel de fildeş. Crezi că m'am vindecat?... Vorbă să fie!...

Tudor. Aşa-i cănd se leagă boala de om sănătos. Tocmai aşa am pătimit şi eu la

www.dacoromanica.ro

inceput. Căte file inegrite şi aruncate pe foc; căte condee stricate, cătă năuceală de cap de-mi ţiueau urechile, pănă cănd insfîrşit am ajuns să aştern ceva omenesc pe hărtie.

Vintilă. Vrea să zică şi tu ai suferit ca mine?

Tudor. Bucăţică ruptă.

Vintilă (incurajat) Uite, şi eu mĕ credeam atunci tĕmp, cu capul bun de bătut şarampoi! Dar să vezi;... mai pe urmă,... istorioara cea de la ţară care mĕ urmărea intocmai ca amintirea unui vis frumos ce mi-ar fi rĕmas intipărit, mi se respica din ce in ce mai limpede inaintea ochilor. Vedeam par'că aevea pe bietul cimpoier cum suspina după Ileana cea cu pĕr de aur, cum îi spunea focul inimii căntăndu-i din cimpoiu; cum, la rĕndul ei, Ileana se sbuciuma intre dragostea cătră dĕnsul şi datoria cătră tată. Mĕ deprinsesem a-i avè de tovarăşi, a le vorbì, a-i ingrijì ca pe nişte oaspeţi vechi ai singurătăţii mele. Şi erau frumoşi amĕndoi, rupţi din soare, şi anume meniţi unul pentru altul. De la o vreme, fiindcă-i deosebeam aşa de bine, incăt de

www.dacoromanica.ro

aş fi fost un pictor, aş fi putut să le fac portretul, am luat earăş condeiul cel de fildeş. Nu degeaba icoana lor mi se infăţişează atăt de lămurit in minte, îmi ziceam cu oarecare speranţe; se vede că o să easă ceva. Vai insă, şi de astă-dată nimic! Orice inşiram pe hărtie îmi părea sarbĕd, prost, incăt nu era chip să alcătuesc o frasă care să-mi placă. Frate, greu e de-a incepe!...

Tudor. Se inţelege! Acolo-i totul. La ori ce lucru inceputu-i greu. Un autor mare a zis: că a incepe este a sfirşì (a parte) şi cu toate acestea numai eu ştiu căte am lăsat neisprăvite.

Vintilă. Vĕzĕnd aşa, m'am descurajat din nou şi m'am jurat să nu-mi mai bat capul cu asemene iznoave. N'am eu destule necazuri in viaţă; să-mi mai născocesc şi altele din senin pentru nişte fiinţi inchipuite, cu care n'am nimic de-a impărţì!

Dar se vede că aveam de-a impărţì, de vreme ce nu mĕ slăbeau de loc; par'că erau umbrele unor creditori care mĕ ameţeau cu jălbile; cu singura deosebire, că, in loc să-mi ceară bani, îmi cereau milă,

www.dacoromanica.ro

prietenie, sprijin către părinţii cei neinduraţi, şi căte şi mai căte. Poftim să ai de a face şi cu nălucele. Eu insă, ca mai ba, să mĕ las ademenit.

Intr'o zi mĕ primblam prin aleea cea umbroasă prin care de atătea ori ţi-ai rătăcit şi tu paşii. Fără voe m'am gândit la tine, la darul cel mare cu care te-a inzestrat firea de a-ţi descrie mişcările sufleteşti, şi cum mĕ primblam aşa tăcut, luat de apa gândurilor, intr'un aer imbălsamat, sub o boltă de verdeaţă plină de zimbetele soarelui şi de cântecul păserilor, deodată par'că mi s'a ridicat o perdea de pe ochi şi am inceput să vĕd lucrurile sub alte forme, cu alte culori mult mai incântătoare decăt acele reale. Astfel, verdeaţa copacilor de frumoasă ce-mi părea, îmi intra in suflet; albastrul de sus par'că se desfăcea dinaintea mea, lasăndu-mĕ să intrevĕd minunile ceriului. Fiecare fir de earbă capĕta viaţă, fiecare bulgăre capĕta graiu; toate imprejurul meu respirau, luminau, zimbeau, căntau, ear această stranie manifestare de viaţă a lumei nouĕ ce mĕ impresura, era in aşa

www.dacoromanica.ro

deaproape legătură cu sufletul meu, incăt nici o notă căt de tainică din măreaţa simfonie nu remănea nepercepută. O! desigur o schimbare se făcuse in mine; căpătasem darul de-a privì lucrurile mai adĕnc, in fiinţa lor de a doua. In miezul lumii reale, vedeam acum lumea fantastică aşa cum se infăţişează poeţilor.

Tudor (intinzĕndu-i mănа) Dignus, dignus es intrare in nostro docto corpore!

Vintilă (inspirat) Ear in freamĕtul cel de glasuri şi de mişcări, in desfrĕul cel de culori, un chip mi se arată, izvoritor de raze, care luceşte mai viu şi stăpăneşte firea incunjurătoare: e chipul blond al Ilenei din poveste. Aşa dar tot Ileana... ori căud şi ori unde!... De astă-dată ea aţintea asupră-mi o privire aşa de magnetică, incăt toate simţirile mele năzueau spre dĕnsa. O emoţiune ciudată mĕ cuprindea; mi se părea că eu, Vintilă, numai exist, că m'am schimbat in tĕnĕrul cimpoer; căci vedeam prin ochii lui, sufeream de nenorocirile lui, căci, ca şi dĕnsul, iubeam acum şi eu pe Ileana. Iute mĕ intorsei acasă cu auzul plin de

www.dacoromanica.ro

cântece, cu ochii plini de frumoasa vedenie, cu inima plină de noua simțire; luăi aprig condeiul cel de fildeș și incepui să scriu. Condeiul luneca acum infrigurat, par'că-l purta insăși mâna frumoasei zine; și am scris, și am scris pe nerăsuflate intreg caetul ce-l am aice.

(Arată buzunarul unde-i caetul. In tot timpul cât Vintilă vorbește și gesticulează, Tutor îl ascultă cu atențiune imitându-i mișcările).

Tudor. Bravo! amice!... Acum poți să zici că ai pus piciorul in templul muzelor. Când cineva a putut să intrevadă lumea cea din dărăptul lumii reale, și să se uite pe sine in vălmășagul vieții intr'atâta, incât să se identifice cu insuși creațiunile sale, acel om poate să zică că e dintre cei aleși... Așa dar bine-ai venit intre noi!... Insă trebue să te prevestesc că in drumul ce ți-ai ales, ai să-ți inspini adeseori picioarele... Eu, nu-i vorbă, mă bucur când văd in ceata noastră un lunatec mai mult; mă bucur ca vulpea din poveste care și-a rupt coada, căci nu-i mai proastă și mai neresplătită meserie decât acea de poet. Ce-i un poet?... Un om la care lumea se uită ca

www.dacoromanica.ro

la urs; pe care nimene nu-l cetește, deși toți îl critică, un pierde-vară care umblă să stringă luna in brațe, care se inamorează de-o slută și jură că-i Venus, un om insfirșit căruia îi șuieră vêntul prin creeri și prin pungă, și care dacă se intêmplă cătеodată să nu moară nebun, calic insă totdeauna. Dar ce să-ți mai stric inima! Boala fiind fără leac, să le lăsăm toate acestea la o parte, și să venim la opera ta. Scoate-ți mĕ rog manuscriptul și.... să ascultăm sfănta Evanghelie a lui Vintilă cetire!...

Vintilă (emoționat) Inainte de a cetì, am să-ți destăinuesc un lucru. Cât am fost in ferbințeala compunerii, mi se părea că ce scriu, e frumos, admirabil, sublim. Mĕ miram de unde îmi izvoresc atătea idei. Eram sigur că o să imbogățesc literatura c'un cap-d'operă...

Tudor (ironic). Mai e vorbă... Care tată își crede copilul slut?...

Vintilă. Ei eaca nu!... Deatunci o schimbare s'a făcut in mine, după ce am isprăvit și recitit novela din cap in cap, mi s'a părut atăt de rea, incăt m'a apucat despe-

www.dacoromanica.ro

rarea. Eram căt pe ce să o arunc in foc, ca să nu mai remăe nici urmă din aiurările mele. Dar mi-am adus aminte de tine şi m'am gândit că e mai bine să te consult, inainte de a o da in prada flacărilor. Oricum, patru ochi vĕd mai bine decăt doi. Tu îmi eşti prieten şi mi-i spune drept.

Tudor. Modestie de autor!... Le ştim noi toate aceste. — N'ai cuvĕntul, iubite!... Caetul să vorbească!...

Vintilă (emoţionat la culme scoate caetul din buzunar şi-l aşază pe masă; apoi îşi şterge sudoarea de pe frunte, îşi lărgeşte cravata care par'că-l sugrumă, tuşeşte, îşi drege glasul şi incepe):

— „La poalele Carpaţilor, intr'un colţ de „ţară uitat de lume, un mic raiu păměntesc, „trăeşte o fată de ţĕran.....

Tudor (intrerumpe). Un minut frăţioare!... Nu-í aşa.... Tu astăzi pentru prima oară pui piciorul in altarul literilor şi noi căpătăm un neofit. Prin urmare ziua de astăzi, fiind o zi ca aceea, trebue să o cinstim şi ţie să-ţi dăm botezul cuviincios (Sună clopoţelul. O slugă se infăţişează). Adă două garafe cu Cotnar (a parte) S'a mai desgheţa puţin băiatul că, par'că inghite noduri.

www.dacoromanica.ro

Vintilă (a parte). O fi mai indulgent după un pahar de Cotnar. (Sluga vine cu două garafe şi două pahare şi le aşează dinaintea lor).

Tudor (ciocneşte cu Vintilă). In sănătatea ta şi a Elenei care-ţi aureşte visurile! — Şi cu bine!... Deacum pace ţie cetitorule, să luăm aminte!

Vintilă (reincepe cu glas inecat). „La poalele „Carpaţilor, intr'un colţ de ţară uitat de „lume, un mic raiu păměntesc, trăea odi- „nioară o fată de ţěran cu numele Ileana. „Crěscută la umbra brazilor, la rěcoarea „păraelor de munte, intre erunci şi căpri- „oare, ea se făcuse aşa de frumoasă că nu „i se putea pune alăturea nici o fată din „imprejurimi...

Tudor. N'o fi fost cumva Ileana Cosînzeana?

Vintilă (surizěnd). Chiar ea nu, dar pe-aproape, (continuă): „Tatăl ei, om cuprins, vor- „nic de sat, o purta in burangic şi cu salbă „de aur. Dar ce era strălucirea aurului pe „lângă acea a ochilor ei? Mulţi peţitori ve- „niserě, unii pentru frumuseţă, alţii pentru „zestrea ei, insă Elena îi respinse pe toţi,

www.dacoromanica.ro

„nesimţindu-se atrasă de nici unul. — Eată „că intr'o zi venì la casa ei un cimpoier „din lume.

Tudor. Ah! ha!... Individul cu pricina.

Vintilă (contrariat şi apăsand asupra cuvintelor). „Venì la casa ei un cimpoier din lume, un „băetan neştiut din mamă, tată, care cănta „aşa de dulce şi frumos, de-ţi era mai mare „dragul să-l asculţi. — Cănd Ileana voì să-i „dea căţiva bani drept mulţămită pentru „tru cäntec, ochii lor se intălnirĕ, banii că- „zurĕ jos şi rĕmaserĕ acolo uitaţi, dar şi „ei se uitarĕ pe sine, de mult ce s'au pri- „vit ochi in ochi.

Tudor (intinzĕndu-se leneş pe jilţ şi cascănd). Eacă pozna!

Vintilă. „Deatunci dusă a fost liniştea „bietei Elene. Gändul ei rĕmas'a la necu- „noscutul cimpoier; ziua nu mai ridea, „noaptea nu mai dormea...

Tudor (inchide ochii).

Vintilă (observăndu-l). El doarme!...

Tudor (tresărind). Da de unde!... Cu ochii inchişi ascult mai bine. — Urmează!...

Vintilă. „Ziua nu mai ridea, noaptea nu

www.dacoromanica.ro

„mai dormea, şi se topea sĕrmana pe pi-
„cioare. Cimpoierul insă nu mai da pe la
„casa ei. Umbla rătăcind prin munţi şi prin
„codri, ingăna paserile, ingăna păraele cu
„cimpoiul lui, dar la Ileana nu mai venea.

Tudor (tot cu ochii inchişi). Bine!... bine!..

Vintilă (imbărbătat). „Oare nu ştiea el cât era
„de aşteptat? Sau era un sufiet rătăcitor,
„care nu se uită unde calcă şi indărăpt nu
„se intoarce. — Intr'o sară insă pe la as-
„finţit, pe când Ileana se urca pe poteca
„muntelui in sus, ca să-şi ia ziua bună de
„la soarele ce se culca, deodată, se intăl-
„neşte faţă 'n faţă cu Vlad Cimpoierul,
„aşa-l chiema.

Tudor (tot cu ochii inchişi). Îmi pare bine de cunoştinţă.

Vintilă (aparte şi contrariat). Asta-i critică? (continuă)... „Intălnirea a fost atăt de ne-
„aşteptată incăt Ileana îşi pierdù cumpĕtul
„şi rĕmase împietrită in loc... Atunci Vlad
„Cimpoierul îi cuprinse mijlocul.

Tudor (horăeşte).

Vintilă. Dar el doarme!... (se opreşte un moment, apoi continuă). „Atunci Vlad Cimpoierul

www.dacoromanica.ro

„îi cuprinse mijlocul şi, fără să-i zică un „cuvênt, o sărută atât de lung şi cu atâta „infocare incât...

Tudor (horăeşte mai tare).

Vintilă (desperat se ridică in picioare). Dar asta-i grozav !... Neauzit !... Doarme ca un butuc şi horăeşte ca o locomotivă... Eată intipărirea ce i-a făcut opera mea nemuritoare ! (Se primblă agitat prin odae)... Şi eu nemernicul care credeam că suferinţele Elenei o să-l intereseze... eŭ care m'am măgulit un moment că am vocaţiune de autor... O ! iluzii, iluzii, ce iute v'aţi risipit !... Adio Parnas !... Adio Muze !... Pĕcat numai de atâta muncă pierdută fără folos ! (se uită lung la Tudor care horăeşte intermitent). Şi doarme, mĕ rog, ca la miezul nopţii ; poţi să-i dai cu tunul la ureche ! (resgândindu-se). Ei... mai bine aşa !... Incaltea să-mi iau o nădejde, decât să incurc şi eu lumea ca atâţia alţi nechiemaţi, ale căror scrieri le gustă numai şoarecii. (Se apropie de biurou şi ia manuscriptul in mână). Haide !... Curaj !... (Se duce spre foc). Mergi in braţele vecinicei uitări, tu cap de operă cu efect narcotic !... N'ai drept să

www.dacoromanica.ro

trăești intr'o lume unde ți-ai făcut o intrare atăt de... strălucită!

(Dar in momentul când vrea să arunce manuscriptul pe foc, îl apucă o criză de nerve pe care abia o poate stăpăni, apoi răpede se intoarce spre Tudor care horăește, face un gest de milă și cu ton hotărît urmează):

Ai-da-de!... Ce nebunie!... El critic!... Auziți mĕ rog!... (rîde cu hohot). Se vede că s'a cam greșit cu Cotnarul. Ș'apoi aceștia sunt niște invidioși!... Ferească sfăntul!... (ridică manuscriptul in sus, voios). Tu drag copil al inchipuirii mele, măni vei vedea lumina tiparului!

www.dacoromanica.ro

AGATOCLE LEUȘTEAN

CHIP DIN LUME.

Numai cine a trăit mult cu *Agatocle Leuștean*, precum am trăit eu, putea să-l cunoască din talpă. Avea o mulțime de ascunsuri și de deschisuri. Mai intăi singură această impărechere de nume îi dădea un aer ciudat. Par'că'ntr'adins nașul îl botezase cu numele *Agatocle*, luat de prin cărți, ca să mai acopere puțin grosolănia numelui *Leuștean*. Noi îi ziceam prin prescurtare *Agà*.

Judecat după infățișare, el părea cu totul alt om de ce era in realitate. Avea intr'adevĕr o figură de șiret, ce te punea

www.dacoromanica.ro

oare-cum in indoeală despre bunătatea caracterului său. Când îți vorbea de multe ori, nu te dumereai de vorbește serios sau in bătae de joc, așa de bine știa să se prefacă. Avea un zimbet ca o cimilitură și in fundul ochilor lui strălucea o rază de pricepere care par'că-ți zicea: *„degeaba prie„tene; nu umbla să vinzi castraveți la gră„dinar!“* Cu toate acestea n'a fost om mai naiv, mai lesne-crezător și mai ușor de tras pe sfoară ca el. De câte ori nu l'am făcut de zi intăi April să alerge după cai verzi pe păreți, spunându-i minciuni care umblau in picioare; de câte ori el, marele cunoscător in tutunuri, după cum se lăuda, n'a fumat tutun de un franc ocaua, in loc de tutun Bectemis, fără să aibă habar, de și vedea pe toți in jurul lui ținându-și coastele de ris. Era, cum aș zice, șiret la chip dar la suflet de bună credință. Apoi avea o căutătură și un umblet de strengar și niște musteți totdeauna bine răsucite, de-ai fi crezut că-i topenie de bietele femei. Nimeni ca dânsul nu era in stare să spue care este chemarea unui bărbat; cum adică un bărbat

www.dacoromanica.ro

trebue să ştie juca o carte, bate o bilă, suge un pahar şi ademenì o femee. Despre celelalte, nu-i vorbă, era el meşter să inveţe şi pe alţii, dar incăt priveşte femeile trebue să mărturisesc că dacă ele ar fi rămas numai in nădejdea lui, ar fi dus sărmanele mult şi bine dorul ademenitului, căci, el berbantul, in toată viaţa, n'a ademenit decăt o singură femee, aceea pe care a luat-o de soţie şi ăncă şi aceea cam fără ştirea lui, indemnat şi stărostit de alţii. De altfel om de spirit, şagalnic, putină de anecdote şi de poveşti. Umplea casa de veselie unde intra el. Insă de toate aceste insuşiri nu se folosea faţă cu femeile. Intre dănsele i se schimba cu totul firea; se zăpăcea, se prostea ca cel mai nemernic copil, şi de aceea, nesimţindu-se destoinic să le ţie piept, căuta mai bucuros societatea bărbaţilor unde apoi, las pe dănsul, se dădea de cel mai straşnic răpuitor de femei.

Osebit de aceste mici nepotriviri intre feliul cum era şi feliul cum se arăta, mai avea şi alte cusururi: era leneş ca un impărat, măncău ca un vlădică, risipitor şi

www.dacoromanica.ro

sgărcit totodată, sau, cu alte cuvinte, eftin la făină și scump la tărițe, după cum zice proverbul. Așa, ca să vorbesc in treacĕt de aceste cusururi, voiu zice că nu era leneș de acei care șed numai pe canapele și cască toată ziua. Nu ! Era vioiu, îi plăcea să umble și să se primble, insă numai de petrecere, fără treabă și fără datorii. Dușmanul lui cel mai mare era condeiul și adormitorul cel mai sigur, cetitul. Astfel nici a putut să stea mult timp in slujbele ce a ocupat rĕnduri, rĕnduri, și fiindcă după toate căutările, n'a putut să găsească o slujbă in care să nu fi fost silit a scrie și a ceti, de aceea la urmă a și renunțat la cariera de lefegiu, mărginăndu-se numai in modestul venit ce-i rĕmăsese de la părinți.

Intr'un rĕnd Leuștean căzù amorezat, dar amorezat lulea, cea d'intăi și cea din urmă dată in viața lui. Nici el singur nu putea să-și dea samă cum s'a intĕmplat aceasta, căci, precum spusei, n'avea obiceiu să se incurce in calea femeilor. Dar se vede că i-a fost sortit să-și tragă și el pĕcatul. Chinurile amorului insă, dacă-i tăiase cheful și

www.dacoromanica.ro

linișțea, nu-i tăiase și pofta mâncării. Inghițea ca și mai 'nainte aceleași porții de biftece, cu singura deosebire că intre un biftec isprăvit și altul inceput scotea câte un oftat din adâncul plămânilor, mijloc prin care își ușura năduful.

— Aga dragă!... pentru un amorezat mănânci par'că prea mult, — băgam de samă eu.

— Aș!... Atâta mi-a mai rămas și mie! rĕspundea el pe un ton liric să te rupă la inimă. Se sbătea nenorocitul in ghiarĕle amorului ca pasĕrea in gura șarpelui, când intr'una din zile veni la mine prăpădit, cu fața de-un cot.

— Ce ai, iubite? îl intrebăi ingrijat.

— Sunt nenorocit! Iubesc!... Te rog nu mĕ lăsa!... Vino cu mine... voiu să mĕ primblu puțin, să mĕ rĕsuflu.

— Bucuros frate!... mai e vorbă!...

Amĕndoi eșirĕm pe stradă.

El oprì o birjă, mĕ poftì din a dreapta ca pe un musafir și porunci viziteului să easă peste barieră la câmp. Era tocmai vreme de primăvară, când toate-s pornite

www.dacoromanica.ro

spre dragoste. Dar lucru deșanțat!... Earba spornică care suridea ochilor, ciocărliile care te asurzeau, soarele cel dulce care-ți dădea viață la inimă, in loc să-l mângâe, îl intartau, și mai tare. Se credea singur nefericit in mijlocul naturei fericite.

— Nu mai pot!... îmi zise el desperat.— Haide la tatăl tĕu să-i spun tot. El e om de sfat, știe multe, a vĕzut multe și m'a invĕța ce să fac.

— Haide rĕspunsei eu. — Intoarce birjar!...

Birjarul intoarse și trăsura se oprì dinaintea casei noastre. Dar când să sun clopoțelul de la ușă, mĕ uităi la el și ce să vĕd?... Plângea sĕrmanul de-i sărea pieptul, plângea in glas mare cu toate suspinurile și strimbăturile unui plâns copilăresc, încât muscalul de pe capră spăriet mĕ intrebă dacă nu cumva *„cacanaș e bolnav?“* Nu știu de ce, dar suferințele sufletești ale lui Agatocle Leuștean nu inspirau compătimire prietenilor lui. Mic cum era, păntecos, mâncău, cu aerul lui cabazlicar, îți venea par'că se crezi că e vre-o șiretenie la mij-

www.dacoromanica.ro

loc. — De astă-dată însă Leuștean nu se prefăcea, suferea de-a binele, ear eu văzěndu-l in așa hal, îi zisei:

— Nu-i chip să intrăm in starea asta. O să ne ridă sluga care ne va deschide ușa.

— Ai dreptate. — Du-mě te rog acasă.

Acasă el se coborì rěpede din trăsură, îmi strinse măna cu căldură, mulțămindu-mi că l'am intovărășit, și-mi lăsă trăsura pe spate cu douě oare de plată. — Așa dar cu tot amorul și necazul lui, el n'a uitat că e mai bine să plătească altul birja decăt děnsul. — Am suris in mine recunoscěnd in acest act de sgărcenie pe vechiul meu amic Leuștean, așa cum era, adică sgărcit la mărunțușuri și darnic la sume mari. Să-l fi picat cu luminarea n'ar fi scos de bunăvoe un leu din buzunar; însă pe un lanț de ciasornic care să-i impodobească pântecele dădea bucuros sute de lei, și nu odată l'am văzut la chefuri umplând cobza lăutarului cu irmilici. — Ei... așa era. Ăncă o nepotrivire in apucăturile lui.

Dar sgărcit sau nu, la măncări nu făcea economii. El cel d'intăi in oraș știa căndu

www.dacoromanica.ro

sosesc stridiile sau icrele proaspete; el cel d'intăi mănca trufandale și la masa lui nu lipseau niciodată doi, trei prieteni.

Ș'apoi să fi vĕzut ce vesel era la masă, cum i se deslega limba după un pahar de cotnar. Avea un talent nespus de a imita pe unii și pe alții, mai ales pe un camarad al nostru din vremea aceea, Gavril Bărgăoanu, cam prostatic din fire și care vorbea lătăreț. Îi ziceam prin prescurtare *Gavril Bărgă*. — Luasem, noi băeții, pe atunci năravul prescurtărilor.

— *Mă Bărgă!...* striga Leuștean c'un glas prefăcut care stîrnea risul tuturor, *Tocmiti la meșină pe mehalnicul de la Mavroncordut? Ad topo... mă Bărgă! Cucea'n bănză, măliga-i rupi chelea!...* Și alte căte de acestea de nu ne mai rĕmănea inima de rîs.

Am uitat să spun că tatăl meu, aflănd despre focul dragostei ce ardea pe bietul Leuștean, și știindu-l bicisnic cu femeile, se duse la părinții domnișoarei cu pricina, și aduse lucrurile așa, că intr'o Duminică Agà Leuștean se pomeni, fără vina lui, cu co-

www.dacoromanica.ro

vrigul de mire pe cap. Ce bine-i ședea! Șapte ani a gustat din traiul căsătoriei, in care timp ca un vrednic bărbat, stăpân in casa lui, a fost necontenit sub papuc. Petrecerile, cărțile, mesele se mai rărise puțin, dar după șapte ani Dumnezeu stringĕnd la sine pe scumpa lui soție, el deatunci ca mai ba să-și pue cap sănătos sub evanghelie. Rĕmas liber și nerespunzĕtor cătră nimeni, el luà earăș de coadă petrecerile, cărțile și mesele.

„U.... iu.... iu ș'aș bea rapciu, ș'aș mânca pcită de grău!...“ era cântecul lui obicĭnuit cănd se greșea c'un pahar mai mult. Totuș suflet bun și neuitător cum era, nu scăpa nici o ocasie, in mijlocul petrecerilor chiar, să nu zică un cuvĕnt despre rĕposata lui soție care bună femee fusese sĕrmana, cuvĕnt totdeauna intovărășit de-un oftat și de-un găt de vin.

Viața lui de toate zilele era impărțită cam astfel:

Mai intăi in douĕzeci și patru oare trebuea să doarmă zece oare pline, imbrăcat intr'o cămașă de pănză de casă, lungă pănă la

www.dacoromanica.ro

călcăe, cu dungi roșii la guler și la mănеci. De se 'ntĕmpla vre-odată să nu-și implinească somnul, era a doua zi tot mahmur. — De lene să nu se imbrace își primea musafirii dimineața de multe ori in cămașa cea de noapte, făcea feliurite ghidușii astfel desbrăcat, cănta prin casă cu o perină in braţe in chip de cobză, imitănd pe Barbu lăutarul, pentru al cărui cănтec avea o deosebită slăbiciune, și astfel trecea timpul intr'un ris ș'un chef până la oara dejunului.

Dejunul era totdeauna sdravăn și bine stropit. După dejun, mergea regulat la cafenea, locul de intĕlnire a tuturor dulandragiilor, unde juca pe un biliard cu buzunări, vechea partidă rusească meșteșugind la *sotnici* și la *clapștosuri* de se minunau *marcherii*, și toate aceste intreţesute cu fel de fel de glume potrivite cu locul, cu jocul și cu societatea.

Venea apoi masa și mai sdravănă și mai bine stropită, ear după masă abia putĕndu-se mișca, trăgea căte un talon bun de somn, după care venea negreșit rĕndul altor căteva taloane de preferans.

www.dacoromanica.ro

Avea trei prieteni cu care făcea de obiceiu partida de preferans, și să ferească Dumnezeu să-l fi dat vre-unul de sminteală sara la ora hotărîtă, sau odată intruniți, să nu fi jucat pe noate *după regula lui Melhisedec*, cum zicea el, că se făcea foc. Greșală nu se incăpea la joc; de altfel vinovatul era pus in rêndul *mazetelor* și cărăiturile curgeau gărlă in capul lui.

Ca să pot da insă figura lui Leuștean in toată a ei originalitate, nu trebue să trec cu vederea unul din cusururile sale de căpetenie și anume, frica. Se temea de toate celea, mai cu samă de hoți, de foc și de bivolițe.

La drum era o pedeapsă de mers cu dênsul. — Vai de capul viziteului care-i mâna caii. Chinurile lui nu erau proaste. *„Lasă „mai incet! mână mai tare! fă mai la „dreapta! fă mai la stînga! ia sama, nu „răpezi!“* toate acestea curgeau intr'un șir neintrerupt. Apoi in fiecare tufă i se năzărea căte un hoț la pândă, și se muncea și se văicărea, sêrmanul, de credeai că o să-l apuce ceva. Arme nu purta niciodată

www.dacoromanica.ro

cu sine, căci nu era om să se pue de pricină. Se zice chiar, dar acest fapt el l'a tăgăduit totdeauna cu tărie, că frica de hoți i se trăgea de la o intêlnire ce a avut noaptea in pădure cu un negustor de pungi. Pe atunci purta de toată intêmplarea un pistol cu două țevi. Când hoțul îi oprì trăsura in drum, el deodată puse mâna pe pistol să se apere, dar zărind la lumina lunei ochii fioroși și mustățile țapoșe ale haiducului, își simți balamalele slăbind și pistolul îi căzù din mâni.

— Ce este aceasta? intrebă haiducul arêtând arma.

— Să ertați, domnule căpitan, ia... un pistol...

— Și pentru ce l'ai luat, mê rog?

— Apoi dê... ia așa!...

— Cum așa?...

— De o intêmplare, să nu bănuiți.

— Mai intêmplare decât asta, ce vrei?

— Apoi cum îi socotì și măria-ta, jupâne căpitane, că eu unul nu mai zic nimic.

Leuștean nu vorbea ci bălbăea, de tare ce-i clănțăneau măselele in gură.

www.dacoromanica.ro

Văzĕndu-l așa om pe sine, haiducul prinse să rîdă, îl cinstì cu o palmă bine așternută peste obraz, pentru ca altă-dată să nu mai poarte degeaba pistoale la drum, și după ce-i luă arma și punga, își căută de treabă, lăsând pe bietul Leuștean mai mult mort decăt viu.

Ce e drept, dacă intĕmplarea a fost adevĕrată, putem zice că Leuștean a scăpat eftin, pentrucă alții au pățit-o mai rĕu de căt dĕnsul. Sigur insă este că el de un timp n'a mai umblat noaptea la drum, nici a purtat arme cu el.

Grija focului deasemenea îl stăpănea intru atăta, că la casele lui hornurile se stricau de prea mult șters. Intr'o noapte după o partidă intărziată de preferans, ademenit de un mușchiu la frigare ce i-am oferit, s'a invoit să doarmă la mine acasă, lucru ce i s'a intĕmplat de mai multe ori. A doua zi pănă a nu se imbrăca, pe cănd făcea ghiduții prin odae cănțănd ca Barbu lăutarul:

www.dacoromanica.ro

Stringeți, leleo, buzele
Leliță, leliță fa!
Că le pișcă mustele,
Leliță, leliță fa!
Și se vĕd fasolele,
Leliță, leliță fa!

deodată se aud tulumbele durăind pe dinaintea ferestrelor și apucănd pe hudița ce duce la casa lui. Intr'o clipă Leuștean și-a eșit din minte și n'a mai știut ce face. Rătăcit, cu ochii holbați, cu fața descompusă alerga și rĕscolea toate prin odae, voea să se imbrace mai rĕpede și le nimerea toate pe dos; își vîrà picioarele prin mănecele surtucului și mănile prin cracii pantalonilor, pănă ce insfirșit pierzănd speranța de a se mai putè imbrăca, aruncă surtucul, pantalonii și cismele in toate părțile și căzù găfăind pe un scaun.

— Nu mĕ duc de-aici!... strigă el ca un om ce vrea să-și facă sie insuși in ciudă. Lasă să ardă!... Dracul să le ia de case!...

A fost un adevĕrat teatru această comică scenă de zăpăceală a lui Leuștean. Merita să plătești, să-l vezi.

www.dacoromanica.ro

Altă-dată pe la cinci oare dimineața auzii bătênd cu furie la ferestrele mele.

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Care eu?

— Agà.

— Care Agà?

— Agatocle.

— Nenorocitule, ce-ai păţit fi zisei eu deschizêndu-i uşa.

— Inchipueşte-ţi frate, rĕspunse el, aruncându-se pe o canapea; de douĕzeci de ani, abia astăzi pentru intăia dată vĕzui şi eu rĕsăritul soarelui, insă, ce-i drept, fără voea mea.

— Cum aşa?

— Ştii că am eşit asară pe la unul după miezul nopţii de la partidă. — Ei bine!... Plec acasă şi când intru in hudiţa ce duce la miņe, ce se vĕd?... O cogemite bivoliţă care sta culcată in mijlocul drumului, mestecând din fălci. — Nu era chip de trecut pe alăturea. Sufla aşa de tare şi rotea niste ochi aşa de sluţi, incăt numai nu-mi zicea: „Hait!... Cară-te de-aici că te iau in coarne!“

www.dacoromanica.ro

— Ce să fac? Mĕ 'ntorc indărăpt, incunjur o jumĕtate de oară, şi cănd ajung la cealaltă hudiţă care de asemeni duce la mine pe partea opusă, eată o altă bivoliţă tot atăt de fioroasă, tot atăt de slută care păştea iarbă din şanţ. O adevĕrată pacoste!... Par'c'anume se pusese, matahalele, să-mi ţie calea. Mĕ 'ntorc earăş la hudiţa d'intăi, bivoliţa tot acolo; se aşternuse pe odihnă ca la dĕnsa acasă. Mĕ duc apoi la a doua hudiţă, dau peste a doua bivoliţă care se aşternuse şi ea pe măncare. Şi aşa din hudiţă 'n hudiţă, din bivoliţă 'n bivoliţă, eată-mĕ pănă la ciasul acesta in picioare, fără să fi putut intra acasă, Uf!... sunt rupt de osteneală. Da am vĕzut rĕsăritul incaltea.

— Bicisnicule!... Îi zisei eu, abia stăpănindu-mi rîsul. Să te facă nişte păcătoase de bivoliţe să nu dormi toată noaptea, asta-i bună de scris!...

— Ei! ce vrei! Numai o viaţă are omul şi trebue să şi-o cruţe.

Intr'adevĕr viaţa şi-o cruţa, dar păntecele nu, căci din ce în ce îl indopa mai

www.dacoromanica.ro

mult cu mâncări și băuturi. In zadar îi ziceam:

— Leuștene, ia sama, odată ai să pocnești ca o bute rău cercuită.

— Aș!... Asta-i viața omului... Pentru ce trăește omul, dacă nu pentru pântece? Treceau zilele, lunile și anii fără ca el să-și schimbe firea, fără ca el să-și schimbe traiul. Insurise pe cap, și pântecele lui căpătase o rotunjime sub care par'că-i dispăreau picioarele. Dar cu cât i se inmulțeau anii vieții, cu atât i se impuținau mijloacele de traiu. — Pe nesimțite el mâncase in fiecare an, pe lângă venituri, și câte o părticică din capital, așa că sărăcia da acum năvală la ușa lui. — Da unde își bătea el capul cu asemenea nimicuri. Lipsa, și mai ales lipsa la bătrânețe, de care unii oameni slabi de înger se tem așa de tare, lui nu-i ingreuea inima, nici îi tulbura somnul; numai căsuța lui cea albă, cochetă și veselă ca și dênsul, își posomorise de la un timp fața, căci pe pereții ei de mult neimprospătați se vedeau cărămizi goale și dungi

www.dacoromanica.ro

vinete de ploi, ca niște lungi șiroae de lacrimi.

Int'o sară, îmi aduc aminte, Leuștean își invită partizanii de preferans cu următoarea circulară:

Cine-i protos?... Vasilică;
Eu cumpĕr la sans-atù;
Iorgu face șapte 'n pică,
Am s'ajut, haide și tu.
Dar mĕ rog să dai inchis,
C'am să mi-l trăntesc o platcă,
Să se mire și prin vis
Preferans cu cine joacă.

Par'că-l vĕd și acuma cu ce luare aminte pregătea el masa de cărți, cum ascuțea crida, așeza scaunele, făcea mucul la luminări, așa ca toate să fie in regulă și cu simetrie, ear in cursul acestei grave indeletniciri, el șuera intre dinți vecinicul cântec *U... iu... iu... ș'aș bea rapciu, ș'aș mănca pcită de grău!*

Intre partizanii lui mĕ numĕram și eu. In sara aceea a fost mai cu chef decăt totdeauna. — „Bonsoir, Musu Vasilică!...

www.dacoromanica.ro

Cu plecăciune, cucoane Neculai!... Sărut mănile, cucoane Iorgule!..." zise el tovarăşilor sĕi in momentul de-a impărți cărțile; ear aceste cuvinte rostite cu aerul şi intonația ce ştia el să le-o dea, căpĕtau un deosebit parfum de veselie. Deşi norocul nu prea legase frăție cu dĕnsul, totuş era destul să pue o platcă cât de mică pe protivnicnl sĕu, ca să facă un haz nespus şi să-şi uite paguba. Tot vocabularul obicĭnuit al cartoforilor, porecle şi născociri de cuvinte caraghioase, glume inventate anume pentru jocul de cărți, necunoscute altor oameni, au fost de astă-dată cu prisosință puse in circulație la masa verde. Numai dulcețile şi cafeaoa neagră veneau din timp in timp să intrerumpă puhoiul necurmat al şăgilor.

Dar nu bine măntuisem preferansul şi deodată se deschiserĕ uşile odăei de alăturea unde ni se infățişâ fumegănd pe o masă, intre douĕ mari candelabre, un purcel fript, rumĕn, cu un morcov in gură, incunjurat de mezelicuri şi de un stol de butelci pline cu vinul cel mai chihlimbariu.

www.dacoromanica.ro

A fost o surprindere ce ne pregătise Leuștean. Se 'nțelege că nu ne-am dat in lături de a face cinste mesei, ba chiar, pot a zice, că ne-am așternut pe mâncare ca niște oameni care știu să prețuească un purcel in asemenea imprejurări, dar dacă noi eram la înălțimea datoriei, apoi Leuștean era cu mult mai presus. Par'c'atunci scăpase din postul mare.

— Măi Agà! nu fi așa lacom că-i pocnì ca o bute rĕu cercuită, îi repetam noi aceeași glumă.

— Am cinste să vĕ spun că sunteți niște mișei, ne rĕspundea el. Nu vĕd eu, par'că, cum mĕ trageți pe sfoară cu bĕutul. Eu dau pe gât totdeauna paharul plin, și voi abia de vĕ muiați buzele in sângele Domnului. Par'că n'ar fi vorba de sănătățile voastre. Dar nu-i nimic. — Tot așa să dea Dumnezeu să fiu inșĕlat in viața mea. Cât despre mine, dac'oiu murì, halal să-mi fie!... Incaltea oiu murì sătul. Să-mi vie Ghioc aicea, strigà el, lovind cu pumnul in masă.

Ghioc, care era după ușă și pândea sem-

www.dacoromanica.ro

nul chemării, numai decât se înfățișă în antereul lui de citarea, cu scripca așezată la gât.

— Să trăiți, cuconașilor, zise el închinându-se adênc; când v'a fi mai rêu tot așa să vĕ fie!...

Apoi cu mult ifos și cu multe mișcări din mâni și din cap începù să cânte marșul lui *Napaleon:*

Napaleon Bunăparte,
Stând în pământ de departe,
Pe marea apusului
In prijma Parisului....

Voea țiganul să se arăte că adică e procopsit, știe cântece străine.

— Ce umbli cu de-al de astea, Faraoane! strigă Leuștean furios; ai inebunit, ori vrei să te miruesc în numele tatălui. Cântă-mi un cântec creștinesc că doar s'or desgheța boerii. Nu-i vezi cum stau, par'că și-au ingropat rubedeniile.

— Apoi care cântec porunciți, sărut tălpile? întrebă Ghioc indoindu-se din șeale.

www.dacoromanica.ro

— Ce nu te pricepi, coțofană? Te-ai prostit se vede!... Adă *scripca 'ncoace!*

Atunci Leuștean care învățase in copilărie să cam tragă din arcuș, înhață scripca din mâna lăutarului, cercă strunele la ureche, tușì, își drese glasul, făcù câteva flori din arcuș și o intoarse pe cântecul lui *Barbu lăutarul*, in care se simțea mai meșter:

Eu sunt Barbu lăutarul
Starostele și cobzarul,
Ce-am cântat pe la Domnii
Și la mândre cununii!...

Apoi mai departe:

Eu ingheț cântând la poartă,
Și tu dormi dormirea-i moartă...

De ce cânta, de ce se inflăcăra mai tare. Poate că unde o cam luase de coadă, sau, cine știe, poate că tocmai atunci, îl lovise un alean la inimă, vre-o amintire din trecut, căci arcușul lui luneca așa de bine pe coarde, și glasul lui rĕsuna așa de viu, in-

www.dacoromanica.ro

cât ai fi zis că-i aevea Barbu lăutarul care-și cântă cântecul.

Dar. când zise:

Dragi boeri din lumea nouă
Ziua bună vĕ zic vouĕ,
Eu mĕ duc, mĕ prăpădesc
Ca un cântec bătrânesc.

Atunci se simți tremurând in glasul lui o notă melancolică, și lucru ne mai pomenit, o picătură de lacrimă îi strălucì sub gene. Nu mai era veselul și nepăsătorul Leuștean cel din toate zilele, peste care nevoile lunecau ca untdelemnul.

Insăși fața i se schimbase sub puternica inriurire a cântecului; apoi, intărtat la culme, aruncă scripca jos și o călcă in picioare.

— Așa ți se cade uscătură netrebnică, care știi numai să plângi, și nu știi că plânsul e mai amar pentru cine a ris toată viața! Așa am să pier și eu ca un cântec bătrânesc- — Dar incaltea halal să-mi fie! adause el luând cu o mână un pahar de vin pe care-l sorbì de dușcă și cu cealaltă

www.dacoromanica.ro

aruncându-și punga din buzunar in obrazul lui Ghioc.

— Na, porumbacule, pentru putregaiul tău de durăitoare!

Cine știe dacă-i mai rămăsese ceva pe a douazi de cheltuială; dar Leuștean, cel eftin la faină și scump la tărițe, nu era om să-și cântărească dărnicia in asemenea momente.

— Nu pricepeți voi, urmă el inghițind un al doilea pahar, că fleacul ist de lume nu plătește o ceapă degerată... Atăt e a omului, un pic de voe bună in inimă, că celelalte toate sunt nimicuri.

O zicea aceasta cam in silă, tocmai in momentul când îi lipsea voea bună.

— Prin urmare sus cu paharul, fraților!...

Eu vĕzĕnd că ițile se'ncurcă și că, induioșat cum era, el avea de gând să o ție drug inainte, mi-am furat căciula, m'am strecurat nebăgat in samă pe ușă, și m'am dus ca un om cuminte acasă, lăsându-l cufundat in cugetări adĕnci asupra nemerniciilor lumești.

www.dacoromanica.ro

Acasă m'am desbrăcat iute și m'am pus in așternut. Am adormit însă cu greu, fiind iusumi nervos; când eată, că in mijlocul unui somn de plumb, mĕ simt scuturat de o mănă rĕce, deschid ochii spĕriet, și ce să vĕd?... Pe Leuștean stând la căpătăiul meu in picioare, palid și cu pĕrul vĕlvoiu. Mi s'a părut deodată că nu-i el, ci umbra lui.

— Ce este? zisei eu cuprins de fiori.

— Ce să fie? Ia m'ați lăsat singur acasă ca pe un netrebnic, și acum alerg să vĕ adun eară.

— Ai pierdut mințile, Leuștene? La vremea asta?

— De ce nu? Pentru chef trebue să fie vreme totdeauna. Pentru nĕcaz e bine să nu fie. Haide scoală leneșule!... Trimite după Ghioc... S'o luăm din capĕt.

Îl priveam lung și nu pricepeam. Mi se părea că glasul lui rĕsună ciudat.

— Uite, adause el, nu pot dormì; îmi trebue lume, joc, cântec, veselie. Să ridicăm tot tĕrgul in picioare. Am ce am; nu mi-e inima la loc. Aș vrea să mai gust din cel

www.dacoromanica.ro

Cotnar; să mai aud cântând pe gâtul scripcei... Aș vrea!... știu eu ce-aș mai vrea!... Zicênd aceste cuvinte el se primbla cu pași iuți și neregulați prin odae; dar deodată se oprì in loc; își intinse amêndouê brațele in aer ca un om ce simte că-i fuge pământul de sub picioare, se cumpênì un moment, apoi căzù grămadă jos.

Cu multă greutate putu-i să-l ridic și să-l pun pe canapea. Rêsuflarea lui era răpede și ochii painjiniți.

Nu-i nimic! gândii in mine; l'a biruit osteneala și Cotnarul. Îl stropii cu apă rêce pe obraz, ca să-l aduc in cunoștință; el atunci tresărì, intoarse spre mine o privire rătăcită și c'un glas străin care par'că venea din adêncimile pământului, îmi zise:

Dragi boeri de lumea nouă,
Ziua bună vê zic vouê;
Eu mê duc mê prăpădesc
Ca un cântec bêtrânesc!...

Mê simții mișcat în fundul inimii de acest glas, oarecum profetic, jumêtate vesel, jumêtate tânguitor, care-mi punea in

www.dacoromanica.ro

lumină o viață intreagă de om, petrecută intr'un cântec ș'o nepăsare; și nu bine apucă a se stinge in liniștea odăei cea din urmă vibrare a versului de ziua bună, că impreună cu dênsa se stinse și cea din urmă licărire de viață in peptul lui Leuștean.

A murit sub ochii mei, intr'un suris rêmas pecetluit pe buzele lui, ca un ultim semn al chiemării ce avusese pe pământ, de a rêspândì in juru-i lumina veseliei. .

. . . . . .

. . . . . .

In urma lui par'că lipsea orașului ceva; lipsea matca roiului; intemeetorul tuturor petrecerilor; lipsea omul la a cărui singură vedere te simțeai oarecum intinerit. Dacă de sigur și el ca fiecare își purta in drumul greu al vieții sacul cu grijile in spinare, avea insă darul când călca pragul unui prieten, să-și lase sacul la ușă și să intre cu inima ușoară și cu fața pururea senină... Ei, acest dar nu-l are ori și cine. Dumnezeu să-l odihnească pe ceea lume!

www.dacoromanica.ro

DOUĔ ZILE LA SLĂNIC.

Intr'o odăiţă mică şi cam umedă de pe strada *Popa-Tatu* din Bucureşti locuea tĕnĕrul *Nae Peruzescu*. Ferestrele odăei intoarse spre miază-noapte nu erau nici vara, nici iarna luminate de soare, şi faţada casei de mult nereparată avea un aer posomorît. Se vedea căt de colo că e cuib de sărăcie. Dar in lăuntru locuea un tĕnĕr cu mare viitor. Nu 'implinise încă treizeci de ani şi Nae Peruzescu ajunsese archivar la tribunalul de Ilfov. Născut la Tĕrgovişţea, oraşul de descălecătoare, care a scos la maidean cea mai fină prăsilă de oameni mari,

www.dacoromanica.ro

el fusese rĕnd pe rĕnd ţiitor de registre la primăria din Caracal, preţĕluitor la vama din Burdujeni şi perceptor la bariera Şorogari din Iaşi, o intreagă carieră făcută in scurt timp. Carte nu prea invĕţase in copilărie, şi nu ştiu zeu, dacă din cele patru clase primare îi mai rĕmăsese altă-ceva de căt ştiinţa scrierii şi a cetirei, şi oare care elemente de aritmetică. Insă pentru oameni ca el cartea nu-i bună decăt doar pentru a le strica originalitatea talentului, căci era intr'adevĕr talentat Nae Peruzescu. Scria romanuri, poesii şi piese de teatru, şi nu odată numele lui a figurat cu cinste in coloanele ziarelor *„Trămbiţa Literară"* din Gorj şi *„Zorile Artelor"* din Dorohoiu.

Mai era şi băeat frumos, scos din cutie, cum s'ar zice. Avea o faţă albă ca laptele cu doi bujori rumeni pe umerii obrazului, incăt de departe părea a fi sulemenit; ear peste albul cel bătăios la ochi, cădea ca contrast de culoare, un pĕr negru de abanos căruia ştia să-i dea indoiturile cele mai artistice. Cu un aşa chip, cum era Peruzescu să nu fie inamorat de persoana lui; să nu umble

www.dacoromanica.ro

totdeauna imbrăcat după moda cea din urmă, adică cu pantaloni scurți și cu cizme ascuțite la vîrf; să nu-și curețe unghiile cele trandafirii de trei ori in fiecare zi, mai ales că la degetele cele mici ale ambelor mâni își lăsase unghiile să crească mari, cea din stînga in amintirea unei modiste din Caracal, și cea din dreapta in amintirea unei duduci din Tărgul-Cucului din Iași.

Petrecuse el iarna cum petrecuse cu puțini tăciuni in vatră și cu pântecele cam lipit de coaste; dar cum sosì vesela luna Maiu, își puse amanet hainele de iarnă spre a-și improspăta garderoba de vară. Astfel dichisit, peptănat intocmai ca un cap de ceară bun de expus la o vitrină de perucher, el călca mândru pe trotoarele capitalei, avênd aerul a zice trecătorilor: „Ce nu vedeți? eu sunt Nae Peruzescu!“; și nu uita niciodată să-și anine la butoniera surtucului un mic boboc de trandafir, care sămăna de departe a decorație.

Incepuse acum căldurile lui cuptior pe când lumea bucureșteană insetată de aer răcoros se pregătește de dus, unii pe la

www.dacoromanica.ro

moşii, alţii pe la băi. Nae Peruzescu se primbla prin odăiţa lui din strada Popa-Tatu gândindu-se şi el cam ce ar avè de făcut pe timpul vacanţelor. Din când in când se oprea dinaintea oglinzii petrecèndu-şi degetele prin pĕrul cel bogat şi vorbea omului din oglindă cam astfel:

— Peruzescule, eşti nostim! Nu degeaba porţi nume dă piatră scumpă.., Poet şi romanţier!... cum şede omului mai bine... Ca măni o s'ajungi ministru, par'că te vĕd; la instrucţie, nu-i aşa?... ca să-mi protegueşti artele. Ş'atunci he!... he!... Ce roluri o să-mi joci!...

In acel moment ochii lui căzurĕ pe ziarul *„Graiul Trotuşului"* pe a cărui pagină de anunciuri, intre caşcavalul de Penteleu şi stacoşii de Marea Neagră, citì următoarele rĕnduri scrise cu litere mari:

„Subsemnatul cu toată stima aduc la cu„noştinţa onorabilului public că am deschis „o locantă de lux la băile Slănicului cu „bucătărie franceză sau română după gust. „Vinaţuri străine şi indigene cu preţuri mo„derate. — Serviciu prompt şi regulat. —

www.dacoromanica.ro

„*Table d'hôte* in fiecare zi sau prănz *à la* „*carte* după voinţă. — La abonamente cu „luna se fac reduceri".

Ce idee! zise Peruzescu, lovindu-se cu mâna peste frunte. — La Slănic!... — La Slănic!... La băi in ţara mea! Acolo-i dă mers. Un viitor om mare trebue să-şi cunoască ţara. Ş'apoi he! he! Acolo o să le 'nvĕrtim!...

Zis şi făcut. Bagajul nu era greu de alcătuit. Cât era pe dĕnsul, un paltonaş subţire pe deasupra şi o pălărie de pae pusă cam crăeşte pe-o ureche; apoi două rĕnduri de albituri intr'o lădiţă de Braşov şi eată tot. Pentru buzunar cam puţin; una sută cincizeci lei scontaţi asupra salariului la un zaraf de la *Cuibu cu barză*. Dar insfirşit un cetăţean român in ţara lui nu piere. Astfel plin de chef şi de speranţă in viitor, plecă in aceeaşi sară de la gara *Tĕrgovişţea* spre Moldova.

A doua zi la opt oare dimineaţa trenul intră in gara de la Tĕrgul-Ocna, şi Nae Peruzescu se coborî somnoros din clasa a III-a, unde voiajase tot timpul tăcut şi ghemuit

www.dacoromanica.ro

intr'un colţ, cu pălăria pe ochi, cu gulerul paltonaşului ridicat, păstrând cel mai strict incognito.

Îi trebuea acum o trăsură pentru Slănic. Trăsurile insă erau scumpe şi Peruzescu sta pe gânduri. Dar numai de noroc să nu se plângă omul. Pe când se tărguea el cu birjarii ca doar le-a mai rupe din preţ, eată că un domn gros şi roş la faţă îi puse mâna pe umĕr :

— Mĕ rog de ertare, boerule ! zise domnul cel gros c'un glas care par'că-i eşea din fundul pântecelui. Nu te mai ostenì să cauţi birjă. Am eu un loc la mine in trăsură. Numai dinainte dacă nu te superi, fiindcă dinapoi şedem noi doi, nevasta şi cu mine.

— Prea bine, rĕspunse Peruzescu mulţămit de-a intra in tovărăşie ; insă cu o condiţie, să-mi plătesc şi eu partea mea.— Aceste vorbe furĕ zise c'un fel de mândrie de om ce nu inţelege să i se facă concesii de bani.

— Da ce-are a face ! Nu se 'incape plată,

www.dacoromanica.ro

adause omul păntecos; doar te poftim in trăsura noastră, nu-i aşa Luxiţo?

— Se 'nţelege, rĕspunse Luxiţa, o femee mică, uscată, istovită, incăt părea a fi o scăndură cu ochi.

— Ei vezi?... hai, sui şi nu mai face vorbă!

— Da nu se poate.

— Da mĕ rog.

Insfirşit Peruzescu, neavĕnd incotro, abia se prinse de la al doilea cuvĕnt, se suì in trăsură pe scăunaşul de dinainte, ear lădiţa de Braşov, cea cu douĕ rĕnduri de albituri, o aşezà in capră la picioarele viziteului.

— Sunteţi prea buni, zise Peruzescu politicos, insă n'aş fi consimţit niciodată să vĕ supĕr dacă aş fi avut cu mine mai mult bagaj decăt lădiţa a mică. Celelalte lăzi îmi vin pă urmă.

— Inţeleg. O să staţi pesemne mai multă vreme la feredee.

— O lună poate.

— V'o rĕnduit doftorii?

— Ba nu, dă petrecere. E plicsis mare

www.dacoromanica.ro

in Bucureşti, şi'n străinătate fusei anii trecuţi. Mi s'a făcut silă dă străini. Anul acesta nu voiu să-mi deşert punga la Nemţi sau la Franţuji. Să vedem cum o mai fi şi cu ai noştri?

— Aveţi mare dreptate. Sunteţi negustor?

— Nu, rĕspunse Peruzescu, c'un suris protector.

— Proprietar poate? Vĕ ocupaţi cu lucrul cămpului?

— Ai-da-de l... Unde mĕ ocup eu cu secături dă alea. Proprietar da, căt poftesti, însă moşiile nici le vĕd cu ochii. Îmi primesc numai regulat arenzile, fie viscol, ploae sau secetă, căci cazurile fortuite nu mĕ privesc. A-şi căuta cineva dă moşie este a se pune sub atĕrnarea administraţiunii, şi eu, domnul meu, sunt dintre acei ce preţuesc libertatea mai mult decăt chiar moşiile.

Trăsura inainta mereu in trapul cailor. Trecuse acum podul Trotuşului care se cam legăna sub picioarele cailor şi intrase in drumul strîmt şi stîncos de pe valea Slănicului. Omul însă cel păntecos, curios ca

www.dacoromanica.ro

toţi provincialii şi puţin discret, ţinea să-şi descoase tovarăşul din toate prohaburile:

— Dacă sunteţi dipotat ar hi ghine să mai hărţuiţi cărmuirea in privinţa podului de pe Trotuş. Vedeţi cum se clatină; trecem pe el cu zilele in măni.

— Da cine nu e deputat, nenişorule, in ziua dă azi?... Nu mai departe decăt mai dĕunăzi fiind un colegiu vacant la.... dar puţin importă localitatea, (Peruzescu nu voea să se incurce cu nume proprii) alegĕtorii in corpore s'a adresatărĕ la mine să-mi incredinţeze mandatul dă reprezentant al naţiunii. Insuş ministrul mi-a telegrafiat: „Iubite amice, nu refuza!“ Aş!... Ia slăbiţi-mĕ, domnilor! rĕspunsei ministrului şi alegĕtorilor. Afacerile mele multiple mĕ impiedică deocamdată să mĕ ocup cu interesele Statului, şi... scurt... am declinat onoarea, recomandăndu-le pă un vĕr al meu. Eu, onorabile, dacă vrei să ştii, am alte lucruri mai mari in vedere: am imbrăţişat cariera literelor, a artelor frumoase; şi aceasta nu ca meserie, nu dă trebuinţă fiindcă de! slavă Domnului!... veniturile îmi

www.dacoromanica.ro

prisosesc, ci fiindcă simţ acilea 'n mine vocaţiune. Marele Eliade ăl din faţa Universităţii a fost inainte mergĕtorul şi noi ăştialalţi suntem urmaşii lui!

Toate aceste fură aşternute dintr'o singură rĕsuflare şi cu aşa accent de convingere incăt tovarăşii lui, nişte bieţi oameni de la ţară, naivi cum i-a lăsat Dumnezeu, îl ascultau ca pe Sfăntul Ioan gură de aur şi deşi nu prea inţelegeau ca ce fel de carieră e aceea a literelor, totuş îşi inchipueau că insemnat om trebue să fie tĕnĕrul cu care au făcut cunoştinţă, de vreme ce e amic cu ministrul şi a despreţuit mandatul de deputat.

— Da poate nu staţi bine dinainte? îi zise Luxiţa sfioasă; Arghir! ia mai lasă şi pe boer să şadă la locul tĕu.

— Cum nu, boerule, poftiţi!... Da mai incape vorbă!

— Şedeţi, mĕ rog, la locul d-voastre, n'am venit acilea să vĕ supĕr.

— Da nu-i supĕrare; dimpotrivă ne faceţi plăcere.

— Voiu schimba la jumĕtate dă drum,

www.dacoromanica.ro

dacă voiţi numai decât, zise Peruzescu spre a nu le strica hatîrul. Această tocmală îi venea şi mai bine la socotează, fiindcă la intrarea în Slănic avea să-l vadă lumea în trăsură la locul de cinste.

De la o vreme convorbirea între ei nu s'a mai putut susţinè cu şir, căci drumul se făcuse rău şi bolovănos şi la fie-care moment cucoana Luxiţa mică şi slabă cum era, risca să fie aruncată ca o minge afară din trăsură.

La *Cerdac* unde este jumătate de cale, trăsura se oprì pentru căteva minute, în care timp Peruzescu se indeletnicì cu cetirea iscăliturilor şi a cugetărilor scrise de trecători pe stălpii şi tavanul Cerdacului. Două versuri anonime îl inveseliră cu deosebire:

„Te iubesc şi te ador
„Ca pe-un puiu de curcă chior!

Brava poezie!... gândì el. Atunci Peruzescu a cărui nervi artistici sbărnăeau numai de cât la cea mai mică impresiune din afară,

www.dacoromanica.ro

se incercă să compue şi el o cugetare oarecare şi in acelaş timp să o subscrie, ca să rĕmăe la ştiinţa posterităţii cum că Nae Peruzescu a trecut odinioară pe acilea; insă tocmai cănd îşi frămĕnta mai mult creerii să născocească ceva, următoarele versuri îi căzurĕ sub ochi:

Cine subscrie
In ori-ce loc,
Trebui să fie
Un dobitoc.

Aceste nenorocite versuri îi oprirĕ *geniul de coadă, tocmai cănd sborul îşi incerca*, şi ne mai putĕnd alcătui nimic, renunţă la ideea de-a lăsa urme pe stălpii Cerdacului despre trecerea lui. — Cu atăt mai rĕu pentru posteritate!

De aci inainte Peruzescu stătù in locul lui Arghir lăngă cucoana Luxiţa cu un ifos de adevĕrat stăpăn al trăsurei, ear Arghir se aşeză pe scăunaşul cel strimt din faţă, unde abia îi incăpea păntecele şi unde sălta sĕrmanul de i se hurducau măruntăile.

www.dacoromanica.ro

Nici valea cea minunată a riului Slănic, strinsă intre două şiruri de munţi păduratici, nici stîncile cele fioroase care stăteau atărnate deasupra capetelor lor, nici sumedenia cea de copii care alergau desculţi inaintea trăsurii, cu buchete de viorele albastre ca şi ochii lor, urându-i de bună-venire, nu mai făcea intipărire asupra bietului Arghir; voise omul să fie politicos in trăsura lui, şi-şi lua acum resplata.

Insfirşit eată-i ajunşi la Slănic! Sunase tocmai clopotul care vesteşte oara dejunului, şi toţi oaspeţii îşi luaseră locurile lor in salonul de mâncare şi pe terasa ce incunjură din toate părţile restaurantul cel mare. O adunătură de vre-o două sute şi mai bine de inşi: bărbaţi, femei, copii, oameni de tòată mâna, de toate vărstele, din toate unghiurile ţării, in felurite costume: de la postavul cel subţire occidental, până la şăiacul monăstiresc, de la mătasa de Lyon până la altiţa de la Rucăr, intr'un cuvânt adunătura cea mai pestriţă, cea mai sgomotoasă şi mai pitorescă care se poate vedea, furnică in tot timpul sezonului de

www.dacoromanica.ro

băi, căte de două ori pe zi, in acest restaurant de clasa intăia al Slănicului. Aici nimene nu-şi bate capul dacă supără sau nu pe vecinul său. Pe când unul mănâncă, cel de-alăturea fumează; unul scuipă pe podele, altul face să răsune sala de cea mai fantastică suflare de nas asămănată unui solo din trâmbiţă. Apoi felurite convorbiri urmează in gura mare intre oameni pe care şapte mese îi despart.

— Bine-ai venit vere! Ce mai faci?

— Mulţămesc, foarte bine.

— Da cucoana şi copiii?

— Asemine.

— De mult ai inceput cura?

— De alaltăeri.

— Ciudat, mie numărul 3 nu-mi face lucrare.

— Mie din contra prea multă.

Ear pe când aceştia se cercetează de starea sănătăţii, intr'alt colţ se aude o sfadă cu chelnerul de la te miri ce, care uneori se sfirşeşte cu palme. Apoi pintre mese şi pintre picioarele oaspeţilor şi ale chelnerilor se joacă şi se hărăţesc feluriţi

www.dacoromanica.ro

căni, de la cei mai mari până la cei mai mici: Danois, Terre-Neuve, prepelicari, levrete a căror ţipete, amestecate cu glasul oamenilor, cu clefăitul fălcilor, cu sunetul farfuriilor şi al cuţitelor, alcătuesc un vuet surd şi discordant bun de stricat nervii cei mai solizi.

Şi cu toate aceste are haz de vĕzut o asemine lume unde domneşte cea mai complectă lipsă de etichetă, unde se leagă prietenii intre Dorohoeni şi Mehedinţeni, unde se incheagă logodne şi se urzesc despărţenii; roiu de oameni iuţi, nesupuşi la legi şi reglemente, gata totdeauna de ceartă, dar buni de altfel, veseli şi cheltuitori. Aici doi oameni cari nu se cunosc nu au trebuinţă de intervenirea unui al treilea ca să le inlesnească formalitatea prezentării. Ei se apropie unul de altul cu mănа la pălărie.

— D-voastră boerule, sunteţi din Mizil, pe căt am aflat?

— Da, domnule.

— Vĕ rog să mĕ onoraţi cu numele?...

— Dinică Smochinescu. Da d-voastră?

www.dacoromanica.ro

— Eu sunt din Mămorniţa... Gavril Ciomărtan.

Urmează o stringere de mănă şi peste o oară amĕndoi sunt fraţi de cruce şi se bat peste burtă.

Ei, dar şi Slănicul are aşa numita sa lume aristocratică, *son High-life* unde intălneşti figuri inţepate, nasuri in sus, colţuri de buze despreţuitoare, dar aceste samandicoase persoane sau sunt osindite la cea mai desăvĕrşită singurătate, sau dacă nu vor să moară de urit, sunt luate inainte de curentul cel mare egalitar, şi duse vrĕnd, nevrĕnd in diferite escursiuni, unde in auzul vioarelor a doi, trei lăutari cari le cântă de inimă albastră şi in faţa a-tot-stăpănitorului soare numai incape să facă deosebire intre oameni.

Eată deci că tocmai in dricul mesei, pe cănd vuetul era mai asurzitor, tĕnĕrul Nae Peruzescu îşi făcù intrarea in salon. I-a trebuit oare-care timp pentru a se scutura de colb, a-şi aşeza un guler curat la cămeşă şi a-şi da pĕrului indoitura artistică obicĭnuită. Un moment el se oprì in uşă, aruncă lumii ce ospăta o ochire de sus, o

www.dacoromanica.ro

ochire de om superior, sigur de intipărirea ce face, observă cam pe la mijlocul sălei un loc la o masă unde şedea un singur domn, şi cu paşi demni, aş putè zice măreţi, trecù prin un şir de alte mese, pănă ce ajunse la locul ce-şi alesese.

— Salutare! onorabile, zise Peruzescu domnului care ospĕta. Acesta îşi plecă puţin capul in semn de mulţămire, mornăind ceva neinţeles, dar care lăsa destul a se inţelege că nu era tocmai bucuros de tovărăşia noului venit. Era un om ciudat acesta, un fel de misantrop, singurul care se ţinea mai totdeauna rezleţ. Avea un cap care nu era după calupul capetelor de duzină; un cap sborşit ca de ariciu, cu ochelari pe nas, prin giamurile cărora străluceau doi ochi vii, plini de ironie. In momentul cănd Peruzescu luă nepoftit loc la masa lui, el îşi dădù mai la o parte garafa cu Cotnar, nu de alta, dar ca să nu se facă greşala de-a se schimba gărăfile, precum se mai intĕmplase. La o masă in dreapta lui Peruzescu şedea o intreagă familie din Brăila: bărbat, femee, copii, guvernantă, guvernor,

www.dacoromanica.ro

căţel şi purcel; ear la stînga, din intëmplare, erau tocmaí tovarăşii lui de drum, Arghir şi Luxiţa. Aceştia cum îl vëzurë, îl salutarë respectuos.

— Ei, nenişorule, n'are haz, zise Peruzescu in glas mare, adresăndu-se omului cu ochelari. Unde s'a mai vëzut aşa munţi dă spaimă, aşa stînci afurisite, care par'că-ţi cad in cap. M'apucă năduşelele cănd găndesc. Aia nu e civilizaţie. Îmi place mai bine marea. Ah! marea!... Ce nostimă e!

— Vë par munţii de spaimă? intrebă omul cu ochelari.

— Ba bine că nu!... măiculiţă!... Dar ce e ăstă? arëtă el inspre fereastră, prin giamurile căreia se vedea verzind vîrful nalt al *Pufului*.

— Se vede că d-voastră nu cunoaşteţi Helveţia?

— Auzi, eu nu cunosc Helveţia? Da o cunosc, stimabile, din scoarţă 'n scoarţă. Auzi Helveţia?... Ce are de-a face?... Chelner, adă-mi më rog carta dă bucate!

Un chip semitic cu për frizat, imbrăcat in frac se infăţişa dinaintea lui Peruzescu.

www.dacoromanica.ro

— Poftiți, domnule.

In acelaș timp la o a treia masă un transilvănean cu ceafa groasă și roș la față de par'că te-așteptai să-i pocnească vinele de mult sânge, își compunea și el dejunul.

— Ce mâncări aveți? întrebă el pe chelner cu o voce lătăreață, impănată cu accent unguresc.

— Poftiți carta!

— Nu știu eu de cartă; spune din gură!

— Avem *soupe brunoise.*

— Mâncă tu!

— *Cotelettes de veau, panées.*

— Mâncă tu!

— *Croquettes de volaille.*

— Mâncă tu!

— *Varză cu slănină.*

— Ah! bun; țipă-mi două porciuni!

Peruzeseu, nevroind și el să se lese mai jos, după ce cetì și rèscetì carta, începù să se certe cu chelnerul.

— Astea's bucate, domnule? Poftim, n'are un creștin ce să mănânce. După ce ne vărsăm pungile acilea, apoi ne și otrăviți? O să telegrafiez astăzi să-mi vie bucătarul din

www.dacoromanica.ro

Bucureşti şi o să vĕ denunţ prin ziare. Sunt dintre acei ce ştiu să ţie pana'n mănă, neiculiţă. Auzitu-m'ai?

— Mĕ ertaţi, domnule! Bucatele nu sunt rĕle. La toată lumea am servît tot de aceste. Insfirşit ce alegeţi?

— Ce să aleg? Par'că am ce alege? Adă-mi douĕ, trei sardele dă putină şi o cafea neagră... turcească... inţelesu-m'ai?.. şi cu caimac.

— Prea bine! Ceva vin nu porunciţi?

— Nu, fiindcă am migrenă. Bună ţară rea tocmeală, adause el adresăndu-se omului cu ochelari. In ţara mea, cu bani in pungă şi să mori dă foame! Dar n'aibi grijă, o să le dau eu dă furcă speculatorilor ăstora, cari ne sug averile; doar nu mi-a tors mama pă limbă.

— Ciudat! rĕspunse omul cu ochelari; tocmai astăzi am măncat mai bine decăt altă-dată.

— *De gustibus non... non...* zise Peruzescu, voind să facă erudiţiune; nu nimerea insă sfirşitul proverbului.

— *Non disputandibus...* urmă necunos-

www.dacoromanica.ro

cutul, ai cărui ochi sticleau rizători in dosul ochelarilor.

— Tocmai, *non disturpandibus*, precum zice latinul, repetă Peruzescu de bună credință. — Auzise și el intr'o sară la Rașca pe un oare-cine spuind acest proverb, și voea acum să-l utilizeze. Vorbeam adineoarea de Helveția, adause el. Ei, nenișorule nu-i așa. Dacă o stîncă dă alea teribile îți cade 'n cap, cum remăne? Dacă te răstorni intr'o prăpastie dă alea apilpisite, ce faci? Apoi foarte mulțumesc dă petrecere!

— Dac'a-i cunoaște Svițera, n'ai vorbi așa. Acolo's munții mult mai fioroși.

— Na! alta nouă! Acum Svițera!... Poftim! Apoi una-i Svițera, alta-i Helveția și alta-i Romănia. Ce are de-a face mă rog popa, cu preuteasa și cu fata popei?

— Salutare, domnule; zise omul cu ochelari, înădușind in peptu-i un hohot de ris, ce era gata să sbucnească. Apoi ridicăndu-se de la masă, îi intoarse spetele.

Rămas singur, Peruzescu ne mai avănd cui să tae la piroane, strigă:

— Chelner, socoteala!

www.dacoromanica.ro

Chelnerul îi prezentă nota care se urca la cifra colosală de 70 bani, adecă : 50 bani sardelele de putină şi 20 bani cafeaoa. Atunci Peruzescu scoase din portofoliul său un bilet de bancă de o sută de lei şi cu un aer de milionar, îl intinse chelnerului.

— Na, schimbă ! Dracul să-i iee dă bani ! Dă când s'a născocit peticăria aia murdară, îmi pare că n'am nimic in pungă. Altă-ceva era mai nainte când băgam mâna 'n buzunar şi scoteam un pumn dă napoleoni. Zic şi eu, aveai pă ce-ţi pune ochiul.

Toate aceste furĕ rostite tare ca să-l audă lumea.

Arghir care-l asculta, se plecă la urechea femeei lui şi-i zise :

— Auzi ?... Auzi ?... Luxiţo ! Aista-i pesemne de cei ce-şi aprinde ţigara cu bancnote !

— Sĕracandemine !... Nu vorbì aşa tare. Cine ştie ce magnat a fi, şi ne-om găsì beleaoa.

— Să hie sănătos, că mie nu-mi place nici de frică. Pre-i cu nasu 'n sus. Nu-şi incape'n chele de fudulie.

www.dacoromanica.ro

Atunci un mare vuet de scaune şi tropot de picioare se făcură în sală; lumea se sculă de la masă şi porni spre uşă. — Peruzescu de-asemene plecă de la locul lui, după ce bägă pe furiş in buzunar o bună bucată de päne, ear in grämädeala de la uşă se cotì cu o doamnă tënără, imbrăcată in haine ţărăneşti, care avea un për aşa de lung pe spate şi nişte ochi aşa de aprinşi incät Peruzescu fără voe pocnì cu limba in ceriul gurei zicënd in sineşi:

— Auileo, măiculiţă! ce më mai făcuşi?

Nici una, nici două, se puse pe urmărit frumoasa ţărăncuţă, care simţind se vede primejdia, iute ca o căprioară zbură spre otelul cel mare, suì scările şi se inchise in odae. — Peruzescu cetì pe uşa odăei: No. 45, stătù un moment pe gänduri, făcëndu-şi socoteală ce puţin lucru îl despărţea de fericire, apoi îşi luă inima 'n dinţi şi intră şi el in odaea lui, spre a mai da un ochiu la oglindă. N'apucă insă bine să-şi mai cureţe unghile şi să-şi mai indrepte përul, că numai ce auzì o bătae la uşă. Inima-i sări din loc. Nu ştiu de ce, dar îşi chipuì

www.dacoromanica.ro

că trebue să fie frumoasa doamnă de la 45. — Intră! strigă el din rĕsputeri.

O doamnă intră intr'adevĕr, insă nu era nici frumoasă, nici imbrăcată ţărăneşte, nici acea de la 45. Era o slujnică de la otel, ciupită de vărsat, cu ochii ca de oae, incălţată cu nişte papuci pe talpă care clĕmpăneau in picioarele ei şi cu o pestelcă murdară dinainte, animată peste o rochie de cit spălăcită.

— Ce pofteşti, puică? o intrebă Peruzescu, căzut din speranţele sale.

— Mĕ ertaţi, cuconaşule; dar am venit să vĕ intreb dacă o să staţi mai mult de trei zile in Slănic?

— Şi ce treabă ai?... Nu cum-va matale o să-mi hotăreşti cât să stau acilea?

— Nu vĕ supĕraţi, mĕ rog, dar dacă o să şedeţi mai mult de trei zilĕ, trebue să plătiţi taxa muzicei.

— Taxa muzicei! Eu!... Ce spui, frumuşico? Auzi in ţara mea taxe, şi ăncă taxe nevotate dă camere! La alţii cu de-al dă alea, porumbiţo, nu la subscrisul!

— Eu nu sunt vinovată dacă mĕ trimite

www.dacoromanica.ro

stăpânul. Toţi musafirii plătesc. Eaca chiar acuma am eşit de la No. 45 unde mi-o plătit taxa (arată banii).

— Ce spui sufleţele, No. 45!... strigă Peruzescu săriud in sus par'că l'ar fi lovit cu lanţeta in inimă. Cine şede acolo?

— Cucoana *Viorica Angheleanu*, o văduvă din Ploeşti.

— Văduvă! Lasă-mă că mor!... Auzi, *Viorica* nume dă floare, *Angheleanu* nume dă ânger!... Ei, m'apucă istiricale!

— Da numele d-voastre, să nu bănuiţi?

— Numele meu?... Ce-ţi trebue?

— Să-l scrim la condica unde scrim pe toţi. Am adus pentru asta o hârtie tipărită cu rubrici ca să faceţi insemnările.

— Şi cum, adică tu nu ştii cum mă chiamă?

— Da de unde, Doamne eartă-mă, să ştiu?

— Ce găscuţă dă femee mai eşti! Cine nu cunoaşte numele meu?

— Dă, cuconaşule, găscuţă, cum m'o făcut Dumnezeu!

— Invăţat-ai a scrie şi a cetì?

www.dacoromanica.ro

— O leacă.

— Citeşti gazete?

— Câte-odată, când isprăvesc lucrul.

— Dacă citeşti gazete, mă prind că o să-mi ghiceşti numele. Scrie şi eu ţi-oiu dicta.

Slujnica scoase din buzunar un mic condeiu de plum şi hârtia cea cu rubrici.

— Scrie: Nae Per.....

— Nae Per.....

— Tot nu ştii?

— Să-mi tai capul că nu ştiu.

— Per..u..ze...

— Ah! Acuma ştiu: Peruze, adică piatră scumpă precum e matostatul, zamfirul, smarandul.

— Găscă şi ear găscă!... Peruzescu, fă!... Nae Peruzescu! Ai înţeles? Numele ăsta doar a clocotit din Dorohoi şi până'n Gorj. E nume cunoscut... fă!... nume dă autor.

— Să trăiţi, cuconaşule, de-acum oiu şti.

— Da la rubrica asta ce să scriu?

— Care rubrică?

— Unde-i zis: *pro..fes..iune.*

— Scrie: *om dă litere.*

www.dacoromanica.ro

Slujnica se uită cruciş la el, crezù un moment c'a inebunit, apoĭ zicĕndu-şi in sine „ce-mi pasă!“ scrise cuvintele: *om de litră* şi plecă spre uşă, clĕmpănind din papuci.

— Mai stăi niţeluş, frumuşico. Ia spune-mi ce fel dă femee e dama aia, Viorica Angheleanu?

— Dă, domnule, cum să zic; e din oameni buni.

— Adică ciocoaică, cum s'ar prinde. Aia nu-i destul. Are cevaşilea aci, adause el, bătĕndu-se peste buzunar.

— Cum de nu!... Are moşie lângă Ploeşti şi nişte curţi mândre cu douĕ rĕnduri. Am fost la moşie la d-neei.

— Moşie?... Curţi?... Ai-da-de, apo'i lată dă tot!...

Slujnica eşì, ear el rĕmase cu ochii in oglindă.

— Peruzescule, să te vĕd! Trebue să mi-o trĕci la catastich. Şi fiindcă-i ţogată, de!... ai putè chiar să... Uite eac'aşa ese beţivului dracul cu ocaua inainte. Ursita, nu altă-ceva... Moşie!... Curţi!... Auileo! m'apucă leşin!

www.dacoromanica.ro

In inchipuirea-i caldă de poet, el se vedea de pe acum stăpân pe inima Vioricăi, stăpân pe moşia şi curţile ei; îi zicea chiar *tu!... Viorică!... Dragă Viorică!... Nevăstuica talei!* şi căte şi mai căte. Par'că se-'nsoţise cu dënsa de o sută de ani. Şi cum mi le 'nvërtea el acuma!... Ce cai, ce trăsuri, ce caifet! Unul era doar Nae Peruzescu cu consoarta sa iubită, Viorica Peruzescu.

O bură de ploae care incepù să bată 'n geamuri îl deşteptă din visul lui de aur şi-l puse in ingrijire că va trece poate ziua fără să mai vadă pe viitoarea lui consoartă. Dar la munte ploile trec iute ca lacrimile unui copil şi soarele zimbitor numai decăt se arată spre mângăerea celor ce-l crezuse pierdut.

Astfel după o oară, toată lumea din Slănic, sub un ceriu senin şi rëcorit de arşiţă, plecă grupuri, grupuri spre *cascadă* pe şoseaoa cea frumoasă care şerpueşte dealungul riului. Nae Peruzescu plecă şi el cu mulţimea, insă lucru ciudat, el om aşa ves-

www.dacoromanica.ro

tit, cu reputaţie literară nu cunoştea pe nimene şi nici era cunoscut de cineva.

— Ce de-a mitocănime! gândì el cu despreţ. Nici un om politic, nici un om dă litere. Amà lume!...

La izvorul No. 1, parte din oaspeţii Slănicului se oprirĕ spre a bea apă. Se oprì şi Peruzescu, ş'atunci... minunea lui Dumnezeu!... ce-i vĕzurĕ ochii?... Bine-a zis vestitul Conachi, vizitatorul de odinioară al Slănicului:

„Când norocu-şi schimbă pasul
„Naduc ani ce-aduce ciasul."

Doamna Viorica Angheleanu sta pe marginea scărilor de la izvor şi aştepta să-i iee cine-va paharul spre a-i aduce apă. Ca fulgerul Nae Peruzescu se rĕpezì prin mulţime, se oprì dinaintea frumoasei vĕduve, îşi scoase cu cel mai ademenitor zimbet pălăria de pae, îi luà paharul din mănă, apoi se coborì in fugă pe scări, dănd chior peste oameni, umplù paharul ochiu cu apă de cea rĕce şi spumoasă ca şampania, şi-l

www.dacoromanica.ro

dădù in mănile doamnei Angheleanu c'un aer de biruinţă ca şi cănd ar fi prins pe Dumnezeu de-un picior.

— Foarte mulţumesc, zise doamna Angheleanu, c'un glas care-l gădilì la inimă şi cu-o căutătură pe care nici chiar un literat de la „Zorile Artelor" din Dorohoi n'ar fi fost in stare s'o descrie. Apoi intovărăşită de o societate intreagă de bărbaţi şi femei, frumoasa Viorica plecă mai departe spre cascadă.

O privire ş'un foarte mulţumesc, atăta a fost partea lui Nae Peruzescu; dar ce putea el să pretindă mai mult pentru un inceput? Primul pas era făcut şi cel mai greu. Deacum n'avea de căt să bată ferul căt e cald. Calculăndu-şi sorţii, Peruzescu n'avea nici o indoeală de izbăndă. Era tănăr, frumos, inteligent, cu talent, cu reputaţie; toate aceste insuşiri netăgăduite el le număra pe degete şi insumăndu-le la un loc, (adunarea n'o uitase) scotea drept rezultat matematic, sigur că Viorica trebue să fie a lui.

In această primblare insă, nu i-a fost cu putinţă să se mai apropie de dănsa. Era

www.dacoromanica.ro

incunjurată de o ceată nestrăbătută de oameni care se uitau horţiş la el. A trebuit deci să se mulţumească de-a merge liniştit in urma ei, a-i privì de departe cusuturile de argint ale şorţului şi altiţele cămeşei, a-i auzì une-ori glasul rĕsunând in hohote de ris; dar şi atăta îl incântà. Apoi de-odată Viorica şi tovarăşii ei se abăturĕ din şosea, intrarĕ in pădure, şi acolo sub un acoperiş de crengi de brad, intr'un aer imbălsămat de mirosul răşinei, la murmurul riului care la căţi-va paşi mai departe se rostogolea pe prundiş, se aşezarĕ cu toţii pe-o canapea de mesteacăn dinaintea unei mese infiptă in pămĕnt. Cum nu s'ar fi dus şi Peruzescu acolo, să admire mai deaproape zina care insufleţea acest colţişor poetic, mistuit in umbră; dar nefiind loc pentru dĕnsul, a trebuit vrĕnd, nevrĕnd să se ducă mai departe. A mers deci inainte şi tot inainte pănă ce-a ajuns la cascadă. Insă cănd s'a coborit in pavilionul ce inaintează chiar deasupra căderii riului şi a vĕzut sub picioarele sale vĕnturişul cel turbat care de cănd lumea se luptă cu stîncile, cuprins de

www.dacoromanica.ro

entusiasm a strigat: „Ah! Viorico!... Cu tine in braţe m'aş arunca in ăst abis!“

In acel moment un glas îi vibră in urechi:

— Aud?... Ce-aţi spus?... Intrebă Arghir care prinsese numai cuvêntul „abis“.

— Zisei că abisul ăsta e teribil dă infricoşat.

— Îra!... Doamne fereşte!... Uite cucoane ce bazaconie, ce amarnic mai herbe apa pintre chetre. Zĕu, mi-e frică pe scăndurile ieste. Ştii una, boerule, hai să mergem că eu amuş ameţesc.

— Să mergem, rĕspunse Peruzescu cu nepăsare. Îi era tot una să stee sau să se ducă de oare-ce Viorica nu era cu dĕnsul.

— Da cum vĕ place Slănicul nostru, boerule?...

— Ce să-mi placă, domnişorule? Cum poate să placă unui om, când n'are măcar un biftec cum se cade, un pahar dă vin cum se cade, o odae ş'un pat cum se cade? Dĕ!... Mila lui Dumnezeu! nu suntem deprinşi să trăim cu te miri ce şi ori unde. Ce să fac dacă m'a resgăetărĕ părinţii!

www.dacoromanica.ro

— Apoi ca acasă nu poate găsi cineva.

— De ştiam aşa, rămâneam acasă in Bucureşti unde am toate după chef, sau mă duceam la mine la moşie să vânez, să călăresc, să pescuesc. Ei, nenişorule mă ţine ce mă ţine, că mâni aş pleca de-acilea.

— Ha! Ha! — va să zică, e un clenciu la mijloc, care vă ţine? Am înţeles! Tinereţele, bată-le să le bată!... Aşa eram şi eu la vârsta d-voastre când am făcut cunoştinţă cu Luxiţa. Adică, drept vorbind, nu tocmai aşa; pe-atunci lumea nu se subţiese ca amu.

Astfel mergând impreună, Peruzescu tot înşira la taclale, ear Arghir asculta şi se minuna, zicându-şi: „bre ce om straşnic!" când însfirşit ei ajunseră in dreptul băilor calde. Atunci Peruzescu salută pe tovarăşul său cu cuvintele:

— Sluga, onorabile! Mă duc să iau o bae, să mă mai curăţ niţel dă praf. Măcar cu-atâta să m'aleg.

— Să vă hie de ghine! răspunse pănticosul Arghir.

Peruzescu însă nu avù noroc să se cu-

www.dacoromanica.ro

rețe, căci ingrijitorul de la băi îi spuse că nu e nici o cabină liberă, și că trebue să se adreseze la administrator spre a se inscrie pentru o oară anumită.

— Auzi, nu-i cabină liberă, intr'o țară liberă! repetă Peruzescu contrariat. Așa dar, un creștin nu poate lua o bae caldă când îi place! Trebue s'o ia când nu-i place!... Amà regule!... Amà băi!...

De la băile calde el trecù la băile rĕci unde erau cabine libere, dar i se cerù un bilet de la administrație care costa jumĕtate de franc.

— Cum ear taxe, și încă taxe nelegale pentru apa pe care a dăruit-o Dumnezeu tutulor cetățenilor? strigà Nae Peruzescu indignat la culme. Va să zică, acilea 'n țara mea, trebue să stau mereu cu mâna 'n pungă; apoi îșĭ fac dă cap, domnișorii ăștia. O să-i dau prin tărbăceală!

Mai mult de ciudă decât din causa banilor, fiindcă de bani, slavă Domnului, îi gemea punga, Peruzescu părăsì și băile rĕci și se 'ntoarse in odaia lui... Pe masă găsì o scrisoare cu adresa: „D-sale Domnului

www.dacoromanica.ro

Nae Peruzescu. Loco". — Inima-i svĕcnì in piept. Ori şi ce i se intĕmpla aşa neaşteptat i se părea că trebue să fie in tainică legătură cu Viorica Angheleanu. Cu o mănă tremurătoare deschise scrisoarea şi intr'adevĕr că presimţirea nu-l inşĕlase. Scrisoarea suna astfel:

— „Sunteţi rugat să bine-voiţi a onora cu „presenţa D-voastre serata dănţuitoare ce „se dă de cătră un comitet de tineri in „onoarea damelor aflătoare in Slănic, astăzi „10 Iulie, oarele 9 sara in salonul Otelului „mare, etajul de jos. Toaleta simplă."

Prin urmare avea negreşit să intĕlnească la acea serată pe doamna Angheleanu, să-i vorbească, să joace cu dĕnsa, să o stringă la piept, să-i spue că o iubeşte, o! noroace, noroace, cănd vii căte-odată, apoi vii chior! El se uită imprejur, zări bumbul de la soneria electrică, sună cu o mănă infrigurată odată, de două ori, de trei ori. Avea nevoe să vorbească, să comunice cu o fiinţă omenească; simţea in piept o sarcină prea grea pentru dĕnsul singur, trebuea să o impăr-

www.dacoromanica.ro

ţească cu cineva. Se infăţişă slujnica cea in papuci pe talpă.

— Sufletul maichii ! Cum te chiamă ?

— Safta, cuconaşule.

— Saftă dragă ! cine mi-a adus scrisoarea aia ?

— Eu.

— Va să zică e bal deseară ?

— Ăncă ce bal ; cu supeu, două muzici : muzica de aici şi alta din Focşani.

— Auĭleo ! Cu mâncărică, cu băuturică !... şi cât e plata dă intrare ?

— Da unde .se pomeneşte ! Boerii s'o unit să dee bal in cinstea cucoanelor. S'ar putè să fie plată ?

Va să zică, gratis ! hm !... Vezi, mi ar fi părut mai bine, adause el cu aerul lui de bogătaş, să contribuesc şi eu la cheltueli, impreună cu comitetul ăla dă tineri. Nu-mi place să petrec şi să mănânc pe conta altora.

— Aşa-i, dar D-voastră aţi venit abia azi dimineaţă şi balul era de mult pregătit.

— Ei, fie cum zici. Lucrul acum nu se

www.dacoromanica.ro

mai poate drege. Da ia spune-mi mititico, crezi tu c'o să vie la bal şi aia dă la 45?

— Nici vorbă, cea d'intâi! S'o vezi cum joacă, par'că are aripi la călcâe.

— Ţine-mĕ Safto, că mĕ prăpădesc!

Se auzì telegraful sunând.

— Eaca vin! Eaca vin! Ce hărbareţi mai sunt tinerii in ziua de astăzi! cugetà slujnica in sine şi eşì rĕpede, clĕmpănind din papuci.

Până la vremea mesei Peruzescu umblà lela prin Slănic, băgându-se pintre lume, ochind in toate părţile, ca doar va zări undeva pe logodnica inimii lui, insă ea era nevĕzută. Ear la şase oare, când clopotul dădù semnalul prânzului, el cu aceeaşi paşi demni intrà in salon, trecù pe toată lumea in revistă, şi nedând cu ochii de Viorica, se hotărì să se pue la o masă care din intâmplare era neocupată de nimeni.

După o lungă tevatură cu chelnerul, dacă nu cumva bucatele sunt pregătite cu grăsime de porc, el totuş neavĕnd incredere in asigurările acestuia, aruncă carta la o parte şi porunci să-i dee o frigărue făcută

www.dacoromanica.ro

anume pentru dĕnsul la cărbuni şi apoi o fălie de caşcaval de Penteleu.

— Alea nu aveţi cum să le pregătiţi cu grăsime, adause el, uitându-se imprejur să vadă dacă lumea îl observă.

— Ce fel de vin poftiţi?

— Nu poftesc vin. Medicii m'a opritără. Sufĕr dă dilataţie.

Avea el nevoe să cheltuească din pungă pentru măncare, când peste câteva oare putea să se indoape gratis cât îi poftea inima?... De-aceea când s'a sculat de la masă, n'a mai luat pâne in buzunar ca să nu-şi strice foamea.

La 9 oare precis, orchestrul din Slănic dădù semnalul de inceperea balului, cântând valsul cel mai nou a lui *Strauss*. Pĕrechi, pĕrechi venea lumea la bal, intĕmpinată la uşă de tinerii din comitet care, imbrăcaţi in frace şi cu panglice albastre la butonieră, ofereau braţul damelor şi le conduceau la locuri. Când sosì Nae Peruzescu şuerând intre dinţi acelaş vals după orchestru, un tĕnĕr din comitet îi intinse mâna:

www.dacoromanica.ro

— Cu domnul Nae Peruzescu avem onoare....

— Da, domnule, pentru a vĕ servì.

— Sunt incântat de cunoştinţă. Poftiţi mĕ rog, şi totodată mĕ pun la dispoziţia D-voastre pentru a vĕ presenta la ori-cine veţi voì.

— Recunoscĕtor !... rĕspunse el cu demnitate ; insă vĕ rog să mĕ scuzaţi că n'am venit in toaletă dă bal. A uitatărĕ slugile să-mi pue fracul in valiză, o bunătate dă frac, nou, nouţ. Aşa-i când sunt multe slugi la un stăpân. Se'ntĕmplă ca şi cu copilul când are multe moaşe.

— O ! nu vĕ supĕraţi ! nu-i nimic. Atăta ne-ar mai trebuì, etichete aici la munte.

Peruzescu intră in salonul frumos luminat şi decorat cu crengi de brad, se 'nvĕrtì căt se 'nvĕrtì pintr'o lume deasă şi necunoscută, dar fiindcă-i ghiorăeau maţele de foame şi Viorica încă nu se ivise, îşi indreptă paşii spre bufet pentru a utiliza timpul. Acolo stăteau inşirate pe măsă mulţime de măncări rĕci şi feliurite butelci cu

www.dacoromanica.ro

vinuri. Un curcan mare fript, aşezat intreg pe-o farfurie, îi aţiţă cu deosebire pofta.

— Ia dă-mi o bucată din ăsta! zise unui băeat de la bufet.

Indată i se puse pe un talger mai multe fălii de piept de curcan pe care Peruzescu le inghiţi nemestecate.

— Auileo! D'apoi aşa să frig curcanii acilea!... Să veniţi la mine să v'arĕt eu curcan fript, pă castane, nenişorule, nu aşa. Umple casa dă miros.

— Ia dă-mi din şunca aia!

El puse mai intăi şunca pe vîrful limbii, gustă puţin, căte puţin, făcĕnd feliurite strimbături:

— Dăgeaba! nu-i destul dă afumată observă el c'un aer de fin cunoscĕtor. Ei... de veneam eu cu douĕ, trei zile mai nainte, ca să fiu in comitet, altfel se pregătea masa. Ia dă-mi un Cotnar!

Apoi după o bucată de limbă alt Cotnar, după o bucată de salam alt Cotnar, după un muşchiu rĕce alt Cotnar, după nişte prăjituri alt Cotnar; cănd zărind deodată pe Viorica Angheleanu care intra in salon

www.dacoromanica.ro

strălucitoare de frumusețe, și încălzit cum era la o temperatură de 30 grade Cotnar, se rĕpezì sfoară la dĕnsa.

— Rog, binevoiți a-mi acorda un vals, doamna mea. Eu sunt servul d-voastre Nae Peruzescu, ăl cu paharul de azi dimineață.

Frazele nu curgeau tocmai literaricești din gura lui, dar emoțiunea și Cotnarul erau de vină. Doamna Angheleanu, deși cam surprinsă de această invitare făcută in forme neobicinuite, primì cu toate aceste să joace, și de-aci 'nainte... ațineți-vĕ oameni buni !... Nici că s'a mai pomenit in Slănic un așa vals. Nu era joc, ci un sbucium, o invĕrtitură nebună ; și cum oare n'ar fi jucat Nae Peruzescu pănă la darea sufletului, cănd ținea in brațe visul lui iubit, pe cea mai frumoasă femee din Slănic, o moșie lăngă Ploești și o pĕreche de curți cu două rĕnduri ? Toți se uitau la dénsul, se coteau și se intrebau, cine-i individul care joacă ca un desperat ? Cine să fie ?... „Ia un stropșit, un mofturean, un frige linte, un palavragiu, ziceau unii și alții, judecăndu-l după infațișare. Dar acești cărtitori habar

www.dacoromanica.ro

n'aveau că dănţuitorul pe care şi-l arĕtau cu degetul, impodobindu-l cu poreclele de mai sus, le era lor cu mult superior; era un luceafĕr literar, a cărui nume fusese trĕmbiţat de la munţi şi păn' la mare. Aşa-i in lume, piticii bat totdeauna rĕzboiu cu urieşul.

După vr'o cinsprezece minute de danţ sĕlbatic, infuriat, doamna Angheleanu deşi dănţuitoare de prima forţă căzù obosită pe un scaun, cerĕndu-şi scuze că nu mai poate urma inainte; — ear Peruzescu ameţit, aburit se aşeză lăngă dĕnsa.

— Acum, doamna mea, zise el găfăind, nu mĕ căesc că am venit la Slănic.

— Pentru ce adică era să vĕ căiţi? intrebă doamna Angheleanu.

— Dacă n'aş fi avut fericirea să danţez valsul ăst sublim cu persoana d-voastre, aş fi fost omul ăl mai maltratat dă soartă.

— Maltratat, pentru ce?

— Pentrucă de cănd venii acilea, nu intĕmpinăi decăt nepläceri. Şi de!... Ori ce s'ar zice, un om civilizat pentru banii care-i cheltueşte, trebue să aibă o contra-valoare.

www.dacoromanica.ro

— Cu toate aceste vĕd că v'aţi măngăeat cu puţin.

— Ah !... Doamna mea... Cer cuvĕntul ! Daţi-mi voe să vĕ declar că valsul cu care m'aţi onorat acuşica....

Dar n'apucâ a-şi isprăvì vorba, că Viorica Angheleanu zburâ in braţele altui dănţuitor. Deatunci toată sara nu s'a mai putut apropia de frumoasa vĕduvă ; ori la ce joc o invita, se 'ntĕmpla să fie angajată, ori de căte ori voea să se pue lângă dĕnsa, se 'ntĕmpla să nu se găsească scaun alăturea. „Ce ghinion al naibei !" zicea Peruzescu plin de necaz. Numai la valsul cel din urmă pe când se rotea ea in apropiere de dĕnsul, cu capul cam pe spate de i se vedea grumazul albind ca zăpada, putù el să-i arunce din fugă cuvintele :

— Eşti regina balului !... Impĕrăteasa Slănicului !...

Ea auzì, zimbì, apoi mlădioasă ca o trestie se lăsâ dusă in vĕrtejul danţului ca 'n farmecul unui vis.

A doua zi Nae Peruzescu obosit de drum

www.dacoromanica.ro

şi de deosebitele emoţiuni ce avusese în cursul zilei, se deşteptă târziu.

Când se coborî pe terasa cea mare dinaintea Otelului, văzù vr'o cinci, şase dintre tinerii cu care făcuse cunoştinţă la bal, încălecând pe cai spre a se duce peste munţi la *Poiana Sărată* cea mai interesantă primblare din Slănic, impănată cu oare-care greutăţi şi mici pericule ce imboldeau şi mai mult entusiasmul tinerilor călători.

— Ce păcat că n'am ştiut dă primblarea aia, zise Peruzescu unuia dintre cunoscuţii săi, mi-aş fi adus de la moşie un cal sau doi dă călărie.

— Se găsesc şi aici cai dă închiriat.

— Ai-da-de!... n'am încălecat dă când trăesc pă mărţoage dă alea. Mi-aş frânge gâtul la siguranţă.

— Mai curând îţi frângi gâtul pe cai de ceilalţi nedeprinşi la munte.

— Apoi, dumneata nu ştii ce rasă dă cai am eu. D'ăi care sar peste garduri, care rad pământul cu burta; d'ăi care mănâncă jăratic, cum zice poporul suveran într'una din poveştile sale.

www.dacoromanica.ro

El ar fi mers şi mai departe cu exagerarea şi colorarea acestui moft al cailor spre mai buna convingere a ascultătorilor, dar fù intrerupt tocmai in punctul culminant de-o mulţime de lume care venise spre intëmpinarea călëreţilor.

— Să ne vedem sănătoşi !

— S'auzim de bine !

— Drum bun !

— Adio !

— Bună petrecere ! le ziceau toţi din toate părţile, schimbănd cu dënşii nenumërate stringeri de mănă. Doamnele fluturau batistele in aer, dorindu-le curëndă intoarcere, muzica intonă un marş rësunător care mai scutură puţin lenea telegarilor de munte, ear ei, inşiraţi unul căte unul ca cucoarele cănd pleacă spre miază-zi, se indrumarë voiniceşte spre *Poeana Sărată*.

Peruzescu, nedănd cu ochii de Viorica şi neştiind cum să-şi mai ucidă timpul, se suì la *Trei-Cruci* unde intălnì earăş pe păntecosul Arghir aburit ca vai de el.

— Te-am vëzut asară cum mi-o rësuceai,

www.dacoromanica.ro

zise el, sclipind din ochi; n'ai gust rĕu, boerule! Te hiritisesc!

— Uf! ce mitocan nesuferit! gândì Peruzescu, trecĕnd rĕpede pe lângă Arghir. — Pe cine cauţi şi pe cine găseşti!

In vîrf la *Trei-Cruci* se deschide peste munţi o privelişte de toată frumuseţa; dar Peruzescu da din umere. Putea să fie ceva frumos fără Viorica?... Apoi nervos, nerăbdător de nu-şi afla loc, el plecă rĕpede indărăpt, coborì scările pe cărarea cea şerpuitoare tot două, căte două, intră in odaea lui şi prinse să scrie. Multe file a scris şi a rupt, şi ear a scris şi ear a rupt, precum păţesc toţi acei care se 'ncearcă să alcătuească scrisori de dragoste, pănă cănd insfirşit s'a oprit la următoarele versuri:

„Scumpă Viorică
Mändră floricică,
De cănd impreună asară-am danţat
In inimă-un şarpe zĕu m'a muşcat.
De nu vrei să mor
Zugrumat de amor,
Deseară la 9, pe-al Slănicului mal
Ah! vino in dosul biuroului postal!

www.dacoromanica.ro

Apoi el strinse hărtia in patru, o puse intr'un plic bine pecetluit şi sună.

— Ce porunciţi ? intrebă, intrând pe uşă, slujnica cea in papuci pe talpă.

— Sufletu Taichii !... Cum te chiamă ?

— Tot Safta, cuconaşule.

— Bine zici ! Îţi uităi numele. Ascultă Săftică dragă; vrei tu să te cos cu aur dă sus pănă jos ?

— Nu vĕ 'nţeleg, cuconaşule.

— Uite, vezi scrisoarea asta ? S'o dai in mănile cocoanei Vioricăi de la No. 45, şi să-mi aduci rĕspuns. Auzi ?

— Grea treabă, cuconaşule !

— Grea, uşoară, aşa se căştigă parale. Ş'apoi ce ?... N'o să-ţi tae capul pentru o bagatelă. Ear sufleţele, de-mi aduci rĕspuns bun, te-a vĕzut Dumnezeu !

— Intr'un noroc, cuconaşule, am s'o cerc şi asta !

— Brava Săftico ! Femeiuşcă ca tine mai rar. Mĕ rog, da ai vĕzut curţile dă la moşie ? Hein ? Sunt cu două caturi ?

— Cum nu ; frumoase şi 'nalte, ia aşa

www.dacoromanica.ro

te uiţi la dĕnsele, adause ea, ridicănd ochii in tavan.

Peste o oară lungă căt o vecĭnicie, in care timp Peruzescu se da in vĕnt de neastĕmpĕr, se infăţişă Safta cu rĕspunsul. Ochii ei de oae sticleau de veselie. Rĕspunsul era inchis intr'un plic mic de hărtie parfumată, purtănd deasupra iniţialele *V. A.* incunjurate de o ghirlandă de flori.

A descrie bătaea de inimă ce simţì Peruzescu cănd deschise plicul este peste putinţa omenească. Era să-i despice pieptul nu altă-ceva. La prima cetire, el nu inţelese nimic; ochi-i lunecară peste litere şi in mintea lui se făcù un chaos. Abia la a doua, la a treia cetire i se limpezirĕ vederile şi putù pricepe rĕspunsul care de altfel era scurt dar cuprinzĕtor:

Am primit
Şi consimţit;
Te aştept
Cu doru 'n piept.

Aceste patru versuri erau scrise cu nişte

www.dacoromanica.ro

litere aşa de fine şi aşa pline de farmec, incăt Peruzescu, privindu-le şi găndindu-se la mănuşiţa care le-a aşternut, se simţea ridicat intr'al noulea ceriu. Aşa dar eată-l stăpăn pe visul lui de aur! Viorica, frumoasa Viorică cu toate ale ei: ochii cei măngăietori, moşia de lăngă Ploeşti şi curţile cu două etaje aveau să fie a lui, a lui pe vecînicie. Ce nemărginită fericire!... Şi căud te găndeşti că toate aceste nepreţuite bunuri el le-a căştigat nu mai tărziu decăt a doua zi după descălecarea sa in Slănic! Eată ce vrea să zică a fi om mare, predestinat. Peruzescu nu mai călca acum pe păment. Lumea intreagă i se părea viorie. Toate strunele inimii sale vibrau căntece de dragoste. Părăndu-i-se strimt in odae cu atăta bucurie in piept, el eşi la aer liber, la răcoarea văntului, la priveliştea munţilor, ca să-l vază şi ceriul şi păméntul căt e de fericit. Cu mănele la spate, cu pălăria pe-o ureche, cu ochii rătăciţi in albastru, mergea aşa in voea intămplării, căntănd din gătlej şi improvizănd versuri

www.dacoromanica.ro

care eşeau acum sleite din gura lui. Rimele îi curgeau gărlă:

„Lume, lume foc de fĕn
„Ce ai Viorico 'n sîn?
„Lume, lume foc de pae
„Viorico vin' la Nae!

şi mai departe:

„Ah femee chip de ânger
„Tu cu farmecele tale,
„Faci ca 'n inimă să sânger
„De dragoste pentru matale!

Ce de-a materie pentru *Zorile Artelor* din Dorohoi şi *Trâmbiţa Literară* din Gorj! Umblă aşa ciasuri intregi, intr'un vis ş'o aiurire, cântând şi risipindu-şi talentul dinaintea tuturor brazilor care-l ascultau şi-i rĕspundeau in limba lor, până când intr'un târziu auzì sunând ora prânzului. Atunci el intră in salonul de mâncare şi uitându-şi migrena şi dilataţia poruncì un prânz complect, de la mezelicuri până la dulce, căptuşit cu o butelcă de vin de Cotnar. —

www.dacoromanica.ro

Pentru ce şi-ar fi cruţat punga? — Nu era doar să capete desară *contra-valoarea?* După masă puse un franc bacşiş in palma chelnerului care nu-şi crezù ochilor şi plecă.

Se făcù insfirşit noapte, o noapte neagră ca de porunceală. Nici o stea nu sclipea pe ceriu; ear vicleana lună care până acum se arătase Slănicenilor de pe vîrful *Cerbului*, blajină şi nevinovată ca o fată mare, rumegând de astă-dată gânduri ascunse, se lenevì in aşternutul ei de noùri şi-şi intărziè anume ora deşteptării.

La nouĕ oare punct, Nae Peruzescu se afla la locul de intălnire in dosul biuroului postal. Să nu se pară, mĕ rog, ciudat că el om expert in asemene materie îşi alesese tocmai acest loc. Era cu prevedere ales; nici departe, nici aproape, cum e mai bun pentru cine vrea să se strecoare nebăgat in samă. Apoi era la dos pe unde nu umblă nimene, bine umbrit de arbori, incăt părechea iubitoare putea să se rĕsfeţe in braţele fericirii fără leac de grijă.

Născut sub o stea bună, Peruzescu avù şi de astă-dată norocul să nu sufere ca

www.dacoromanica.ro

alţii, mult timp chinurile aşteptării, căci nerăbdătoare ca şi dĕnsul, iubita lui numai decăt se infăţişâ prin umbrele nopţii, invĕlită intr'un şal negru, ca o drăgălaşă, poetică nălucire. In mijlocul intunerecului şi-a tăcerii ce stăpănea intreaga fire, ei inaintau răpede unul spre altul, şi... deodată ca două fiinţi pierdute din lumea asta, căzurĕ in braţele unul altuia, inăduşind in pieptu-rile lor un ţipĕt ce era gata să zbucnească sub puterea dorului implinit.

Dar in momentul căud gurele lor se li-pirĕ, căud sufletele lor luate de vĕrtejul dragostei, zburarĕ spre regiunile paradisului, şase rachete se aprinserĕ intr'o singură clipeală, sub tulpina brazilor in apropiere de dĕnşii, şi ca nişte suli de lumină, ca nişte lungi şerpi de foc se urcarĕ sueränd in inaltul ceriului, unde apoi se desfăcurĕ in nenumĕrate candeli de diferite culori. La lumina lor, sporită şi de un foc bengalic albastru ce apărù năprasnic pe malul rîului, Peruzescu vĕzù că amanta ce stringea in braţe nu era frumoasa Viorică atăt de mult dorită, ci slujnica Safta cea cu ochi de

www.dacoromanica.ro

oae, ciupită de vĕrsat şi cu papuci pe talpă care clempăneau in picioarele ei. O! sfinte Haralambie!... Dacă toate fulgerele din ceriu ar fi căzut pe capul lui Peruzescu, n'ar fi rĕmas mai ameţit ca la vederea acestei grozave inşălăciuni! Un moment el se clătină pe picioare, crezĕnd că-l inghite pămĕntul, insă, om tare fiind, îşi veni degrabă in fire, se smulse din braţele Saftei şi o rupse de fugă ca un desperat, strigănd: „Ce ghinion al naibii!...“

Dar vai!... O nenorocire nu vine niciodată singură! Una din rachete căzuse din intămplare pe acopereměntul biuroului postal şi in căteva minute şindrila cea uscată ca iasca fu cuprinsă de flacări. De astădată nu mai era foc de artificie, ci un incendiu aevea, infricoşat care ameninţa să topească intreg Slănicul. Spaima se respăndi cu iuţeală electrică intre locuitori şi o larmă cumplită umplù vĕzduhul intocmai ca vuetul unei mări ridicate de vĕnturi. Ţipete, vaete, plănsete s'auzeau pretutindene; mamele îşi căutau copiii, fraţii surorile, bărbaţii soţiile; unii scoteau bagajele de prin

www.dacoromanica.ro

odăi, alţii săreau să dee ajutor pentru stingerea focului, intr'un cuvĕnt cea mai desĕvărşită zăpăceală a unei lumi ce şi-a pierdut capul şi care se vede in neputinţă de a lupta contra elementului.

Singur Peruzescu intre toţi mai stăpăn pe sine, mulţămită reacţiei ce se făcuse in inima lui, îşi analiză situaţia, înţelese primejdia ce-i amerinţa reputaţia dacă s'ar descoperi in ce imprejurări s'a iscat focul, şi intr'o clipă îşi fixă linia de purtare. Hotăririle mari se iau in primejdiile mari. Profitănd de ameţeala generală, el sui in fugă scările otelului, trecù pe dinaintea odăei No. 45 unde arată uşei inchise pumnii sĕi amerinţători, zicĕnd in sineşi: „Ah puico! Unde eşti, să te stringă Nae in braţe să-ţi pocnească ochii!...“ Apoi trecù pe dinaintea odăei lui Arghir unde cucoana Luxiţa ca in vreme de cumpĕnă îşi aprinsese lumînarea de la Paşti şi se inchina cu uşile deschise dinaintea icoanei sf. Panteleimon făcĕnd cruci şi bătĕnd metanii. In momentul insă cănd îl zărì, ea lăsă pe sf. Panteleimon şi se răpezì spre dĕnsul.

www.dacoromanica.ro

— Cucoane !... Boerule !... Domnule !... Unde-i Arghir ?... Arghirachi al meu ! Ce s'o făcut ? Vai de mine şi de mine !... O să ne prăpădim cu toţii in pojarul aista !

— Da ştiu eu unde-o fi Arghirachi al d-tale ? Eu, cucoană am alte afaceri mai grave ; mĕ ertaţi !

— Nu te duce de-aice, boerule ! Te rog !... Mĕ tem, tremur ca varga... Nu mĕ lăsa singură ! — Şi iute ca o gaiţă, îi sări in găt şi-l oprì in loc.

— Ia dă-mi drumul, cucoană !... Ce vrei să-mi las bagajele in prada flacărilor ? Acolo-i avere dă om, nu glumă !

— Nu te las !... Nu te las !... strigă ea ca o desperată.

Dar pe căud Luxiţa îl stringea mai tare in braţele ei sfrijite, şi el se lupta să scape, se infăţişă deodată păntecosul Arghir, care vĕzĕndu-i incleştaţi, se oprì dinaintea lor cu braţele incrucişate, zicĕndu-le cu aer de parapon :

— Brava !... Aferim !... Lumea chiere şi voi vĕ drăgostiţi !...

— Da ia slăbeşte-mĕ, nenişorule ! Nici

www.dacoromanica.ro

mĕ gândesc la aşa cevaşilea. Dacă-i pă aia, apoi sunt alte femei care-mi rup mănecele, he! he!... Uite, acilea in pozunar am o scrisoare caldă, caldă pentru o intălnire ce mi se dete chiar acuşica. Dar n'am vreme de stat la taifasuri cu d-ta. Salutare, stimabile! — Zicĕnd aceste vorbe el se rĕsucì pe călcăe şi apucă răpede de-alungul coridorului spre odaea lui.

— Ne-om socoti noi mâne, boerule!... îi strigă din urmă Arghir cu glas amerinţător.

— Bine! Bine!... Când pofteşti!... rĕspunse Peruzescu·indoind paşii. Insfirşit intră in odaea lui plin de suflet şi se inchise pe dinlăuntru, intorcĕnd de două ori cheea in broască.

Ah! Eată-l acum singur, faţă 'n faţă cu aşa numitul sĕu *ghinion!*

Ori cât era Peruzescu de genial şi tare de ânger; ori cât limba lui pe care nu i-a tors mumă-sa, precum zicea el cu modestie, puse la serviciul unei inchipuiri neînfrĕnate, ştiea să impodobească lucrurile de mai, mai le credea el insuş, totuş in momentele de restriste, când perdeaua mofturilor care-i

www.dacoromanica.ro

păinjinea ochii se ridica de pe scena crudelor realităţi, Peruzescu reintra in sine şi se simţea slab. In unul din acele momente se afla el acum, când aruncându-şi din intëmplare ochii in oglindă, se vĕzù palid, desfigurat şi cu frizura cea artistică vălvoiu.

— Amice Nae, ai buclarisit-o !... zise el omului din oglindă. Apilpisita aia dă vĕduvă ţi-a tras un tighel dă mama focului... Mai increde-te altă-dată in mueri dă alea prefăcute care şi-a ingropatărĕ consorţii !... Poftim a mai intervenit acum şi pacostea aia dă incendiu şi cearta cu mitocanul dă Arghir, incăt nu e dă stat mortăciune... Pă treabă, Peruzescule, iute .... şi sluga vere !...

Atunci el se desbrăcă răpede de haine, puse pe el amëndouĕ răndurile de albituri ce avea de schimb, in lădiţa cea de Braşov, afară de ciorapi care, neincăpëndu-i in cizme, îi vîrì prin buzunare, se îmbrăcă din nou şi astfel bine căptuşit in contra rĕcelei nopţii, se strecură pe scările din dos.

— Salutare onorabililor !... zise el făcënd

www.dacoromanica.ro

in aer o temenea la adresa Slănicenilor; să vĕ vĕd, când mi-oiu vedea ceafa!

Şi... de-acilea 'nainte să te duci duluţă!...

Dar pe când luneca el pe sub umbra brazilor ca o nălucă, căutând să-şi peardă urma, un glas cunoscut îl făcù să tresară.

— Buna vremea, prietene! Incotro ai croit-o, spre Helveţia sau Sviţera?

— Am eşit, rĕspunse el c'un zimbet silit, să iau niţeluş aer. M'a enervatărĕ incendiul şi ţipetele alea din Slănic.

Apoi de frică să nu-i easă inainte vre-un alt supărător, el se dosì şi mai mult pe sub umbra brazilor, şi-şi lărgì compasurile astfel, că mai mult alerga decăt mergea.

. . . . . .

Inspre rĕvărsatul zorilor focul fiind stins cu desăvărşire, lumea s'a retras spre a se odihnì puţin de ostenelele şi emoţiunile nopţii, ear a doua zi pe la amiază oaspeţii Slănicului erau din nou in picioare şi fiecare îşi istorisea intimplările prin care trecuse şi căuta să afle cauza focului.

Se băgă de seamă intr'un tărziu că uşa

www.dacoromanica.ro

odăei lui Peruzescu sta inchisă, ceea ce nu era natural la o oară aşa de inaintată. Antreprenorul otelului intră in bănueli, şi chiemă pe primarul comunei şi pe comisarul de poliţie carii in urma incheerii unui proces-verbal in regulă iscălit de marturi, intrară in odae.

Inlăuntru... ţipenie de om!...

— A fugit, papugiul, fără să-mi plătească cele două zile de şedere in otel! — strigă antreprenorul.

— Eată lada lui, observă primarul; ai de unde te despăgubì.

Se incheè un al doilea proces-verbal pentru deschiderea lăzii care se găsi goală ca pântecele unui flămând.

— N'ai noroc, adause primarul; se vede că individul nu era tocmai inţolit. Ei dar lada tot face ceva; ş'apoi unde sunt bucate, trebue să fie şi pagubă.

— He! He! strigă comisarul de poliţie rizènd cu chef; uitaţi-vè, şi-a lăsat carta de vizită.

Toţi se 'ntoarserè surprinşi spre comisar

www.dacoromanica.ro

şi vĕzurĕ pe părete scrisă cu litere mari, următoarea epigramă:

Slănic
Calic,
Ţi-oi mai bea apa
Cănd a zbura iapa!

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

De atunci tot ce ştim de Nae Peruzescu este că pentru a-şi mai micşura in budget cheltuiala chiriei şi-a mutat locuinţa din strada *Popa-Tatu* in acea a *Silphidelor*. Garderoba lui ca şi mai nainte urmează evoluţiunile anotimpului, adică: hainele de iarnă merg vara la amanet, şi cele de vară merg iarna la amanet, incăt niciodată nu se intălnesc unele cu altele in noua lădiţă de Braşov ce şi-a cumpĕrat.

In cariera literelor ar fi mers negreşit departe, dar din nenorocire *Zorile din Do-*

www.dacoromanica.ro

rohoi şi *Trâmbiţa din Gorj* au rĕposat sĕrmanele in floarea vĕrstei, ear alte ziare, din cauză de invidie, n'au vroit să dea ospitalitate scrierilor sale. Are insă bună speranţă că la viitoarele alegeri generale, va dobândì mandatul de deputat care îi va deschide calea spre portofoliul cultelor şi al artelor.

www.dacoromanica.ro

DAC'A VREA DUMNEZEU!

— Ştii una, măi femee? zise Părvu, injugând boii la car.

— Oiu şti dacă mi-i spune, rĕspunse femeea.

— Boiii noştri sunt bĕtrăni, abia mai pot roade colţul erbei; merg in scădere. M'am gândit să-i vĕnd şi cu parte din banii ce-oiu prinde pe dĕnşii să cumpĕr o pereche de juncanaşi tineri; ear cealaltă parte s'o păstrăm pentru gospodăria noastră; bani albi pentru zile negre. Ce zici şi tu?

— Ştiu şi eu?

— Cum aşa? N'ai nici o socotinţă in

www.dacoromanica.ro

capul tău? Bine-i să-i vênd, ori nu-i bine?

— Bine, *dac'a vrea Dumnezeu.*

— Ce fel: dac'a vrea Dumnezeu? Ce are să se amestece Dumnezeu la vênzarea boilor noştri?

— Eaca are.

— Măi femee nu fi şi tu forfăcătură! Suntem noi stăpâni pe boi sau nu? Avem dreptul să-i vindem sau n'avem? Rĕspunde!

— Suntem stăpâni, ş'avem dreptul, *dac'a vrea Dumnezeu.*

— O ţii una şi bună *dac'a vrea Dumnezeu*". Adică să fie numai decât pe-a ta. Aşa mi se cade, dacă cer sfat de la un cap de muere care nu ştie să 'ncurce două pae.

„Hais Prier, cea Zorilă," zise el boilor rĕstit, invĕrtind deasupra lor o vărguţă de alun şi urcându-se în car.

— Mĕ duc să-mi vênd boii la tĕrg. Să ne vedem sănătoşi peste trei zile!

— Ne-om vedea, *dac'a vrea Dumnezeu.*

— Apoi nu spun eu că femeea indărăpnică te scoate din sărite? Eaca zĕu, poţi cădè intr'un pĕcat, aşa pe nemâncate, a-

www.dacoromanica.ro

tăta te cihăeşte cu gura... Häis Prier, ce Zorilă !

Părvu ajunse la tĕrg.

Acolo mare inghesueală şi tămbălău de nu puteai rĕzbate cu sufletul. Toate prăvăliile de pe strade incărcate cu marfă nouă de Braşov, Lipsca şi Ţarigrad. Numai bani să fi avut cineva. Cămpul vitelor, cât cuprindeai cu ochii roată imprejur, ticsit cu boi, cai, oi, trăsuri şi căruţe de toate soiurile, de toate preţurile. Apoi hămurării, olării, sticlării, locante la fiecare pas ; şi o invălmăşală, şi o fertură de norod, şi strigăte de telali, şi pocnete de bicu, şi nechezuri de cai, incât bietul Părvu nu mai ştia pe ce lume se găseşte. El îşi dejugă boii in iarmaroc, le aşternù o sarcină de fĕn dinainte şi aşezăndu-se in car cam intr'un cot, se puse pe aşteptat muşterei. Se rotirĕ imprejurul lui doi, trei ovrei cu mănile in buzunare, foarte fudui, care cănd auzirĕ de preţul boilor, dădurĕ din umere şi plecarĕ, dar şi Părvu nu era mai puţin fudul. Cu cât muşteriii îi despreţueau marfa, cu atăt

www.dacoromanica.ro

el o urca mai sus. Venea de pildă un perciunat şi intreba:

— Bade, bade! Chite purale boiii?

— Treizeci de galbeni zimţi şi fără bortă, rĕspundea el hotărît.

— Treizeci de galbăni pentru cine intreabă, dar pentru cine cumpĕră?

— Aista-i preţul, cui îi place; cui nu, eaca drumul!

Aşa se petrecù ziua in ciocniri de cuvinte, in tĕrgueli fără ispravă; ear pe la intunecate, Părvu, ostenit de atăta vorbă de clacă, se culcă in car ca toţi vĕnzĕtorii de boi ce se aflau in iarmaroc.

Cănd se deştepta a doua zi.... ce să vază? boiii-nicăiurea. Dă in sus, dă in jos; aleargă Părvule pe la prefect, subprefect, poliţai, primar... inchină-te Părvule pe la toate icoanele... boiii intraserĕ in pămĕnt. Insfirşit după trei zile de căutare, Părvu care-şi cheltuise acum şi paraua de nafură, găsì boiii intr'o pădure hămesiţi de foame, furaţi de-un cinstit negustor scăpat de curĕnd din temniţă, şi care aştepta numai noaptea să-i treacă peste hotar.

www.dacoromanica.ro

Când își aduse Părvu boiii de funie in iarmaroc, îi clătina vêntul de slabi ce erau, ear lui i se părea că-i are de dar, intru atâta pierduse nădejdea de a-i mai găsì. El îi dădù in jumêtate de preț, fiindcă era acum pe la spartul tĕrgului și boiii pierduserĕ din fața lor. Dar erau bani buni și aceia, luați ca din drum, căci puțin a lipsit să rĕmâe Părvu și fără boi și fără bani.

După ce a bătut palma cu negustorul și a numĕrat zimții unul câte unul, punêndu-i la brĕu, intr'o pungă de piele cu baere, Părvu voì să plece acasă; dar nefiind mult până 'n sară și temêndu-se să nu inopteze pe drum, se hotărì să rĕmâe până a doua zi. Atras deci de o sluțenie de maimuță ce sta in vîrful unui par și de un paiaț uns cu făină pe obraz, care bătea doba din rĕsputeri la ușa unui cort, chiemând norodul să vază „minunea minunilor", „copilul sburător, „calul năsdrăvan", și „omul care inghite iartagane", Părvu dădù cincizeci de bani și intrâ la comedie. Toate au fost cum au fost: minunății nemțești nu alt-ceva: treceri prin cerc, frênturi de

www.dacoromanica.ro

şele, iartagane inghiţite, şoareci inhămaţi, dar năsdrăvăniile calului le-au intrecut pe toate. Mĕ rog! Cum a eşit calul de după perdea s'a plecat in genunchi in faţa publicului in chip de „bine v'am găsit sănătoşi". Apoi punĕndu-i-se ciasornicul dinainte, a arĕtat ciasurile fără greş, bătĕnd de-atătea ori cu copita in pămĕnt căte ciasuri erau, şi la intrebarea ce-i place mai bine: biciul sau grăunţele? a rĕspuns la biciu scuturănd din cap, adică *nu*, şi la grăunţe plecănd din cap, adică *da*. Ear cănd paiaţul îl intrebă:

— Ia sama murgule, şi-mi spune cine din toată lumea adunată aici e mai beţiv? Calul se aşternù pe fugă, făcù căteva roţi imprejur, se oprì dinaintea unui om, îl mirosì, apoi fugì mai departe; mirosì pe un altul şi ear fugì, dar cănd ajunse dinaintea lui Părvu, părdalnica de vită stătù pe loc şi incepù să bată din picioare.

— Nu cumva o fi aista? intrebă paiaţul.

Calul dădù din cap şi nechezâ.

Nici că mai incăpea vorbă, „aista-i" rĕspunse calul in limba lui, aşa ca să-l inţeleagă şi copiii.

www.dacoromanica.ro

Ridea lumea cu chef, ridea şi Părvu, apoi cu toţii eşirĕ mulţumiţi pentru cei cincizeci de bani daţi la intrare.

— Ascultă Părvule, îi zise o cunoştinţă de-a lui din iarmaroc, vita cea de cal o fi spus sau nu adevĕrat, dar ştiu şi eu una adevĕrată.

— Ce?

— N'ai dat adalmaş pentru vĕnzarea boilor.

— Bine zici, adause un al doilea, asta nu-i cu cale intre gospodari cinstiţi.

Părvu stătù un moment pe gânduri; pierduse jumĕtate de preţ la vĕnzare, mai cheltuise din pungă cu căutarea boilor, mai dăduse cincizeci de bani la comedie... ei... ce mai la deal la vale? Unde merge mia, meargă şi suta!

— Hai la adalmaş!

Plin de chef intră Părvu cu tovarăşii sĕi intr'o crăşmă, şi acolo: *„ţine hine, na cumĕtre!“* se prelungì adălmaşul pănă ce ochii lui Părvu se painjiniţĕ de vedeau ca prin ciur. Ancă douĕ, trei pahare şi Părvu văjiit cu desăvĕrşire, căzù sub masă, spre

www.dacoromanica.ro

indeplinirea proorociei calului. Mai zi că nu sunt şi dobitoace năzdrăvane!

A doua zi Părvu se deşteptă cu capul infierbĕntat şi cu ochii grei, in arestul poliţiei. Căută la brĕu; dar găseşte, dacă ai ce!... Banii îşi căutaserĕ şi ei de drum cu punga cea cu baere, dimpreună.

Asta a fost o adevĕrată pacoste.

Părvu alergă ear la toate feţele cărmuirii, se inchină ear la toate icoanele, lăcrămând după punga lui, insă banii mai şireţi decăt boiii, ştiurĕ să se ascundă mai bine.

După trei zile de zadarnică căutare, Părvu fu silit să-şi vĕnză şi carul pentru a-şi plăti datoriile la casa unde găzduise şi se intoarse acasă pe jos, prin colbul drumului, pleoştit ca vai de el, găndind ... adică negăndind nimic; ce era să se trudească a găndi la lucruri ce nu se mai puteau intoarce!

— Cine-i acolo? strigă femeea lui Părvu, auzind in puterea nopţii o bătae la uşă.

— Eu, bărbatu-tĕu, *„dac'a vrea Dumnezeu!“* rĕspunse bietul om pocăit.

FINE.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

	Pagina
Stejarul din Borzeşti	5
Sgărcitul	19
Ion Urdilă	37
Ura din copilărie	69
Petrea Dascalul	165
Friguri de autor	181
Agatocle Leuştean	197
Două zile la Slănic	225
Dac'a vrea Dumnezeu	287

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro